ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XXIV (LVIII) ■ Nr. 9 (507) ■ Septembrie 2024 ■ 5 lei ■

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

IOAN MARCHIȘ, ***Marea zeiță mamă***, teracotă, 74x35x30 cm

Lumea de azi

SILVIU MAN - Trei ancore în oceanul digital
MIHNEA MĂRUȚĂ - Tehnologie și consecințe

p. 15-18

Pictorul Costel DOBRIȚESCU

Pictorul **Costel Dobriţescu** s-a născut la data de 19.12.1957 în comuna Dăneşti, judeţul Gorj. În anii adolescenţei le-a avut ca profesoare pe Graf Karin (Germania) şi Floria Mândruţeanu (Canada). Ulterior, artistul a absolvit Facultatea de Pedagogia Artelor din cadrul Universităţii Constantin Brâncuşi din Târgu-Jiu. Artistul este licenţiat în Arte Vizuale în cadrul Universităţii de Arte Plastice şi Design din Cluj-Napoca. Lucrările pictorului se regăsesc în colecţii particulare din SUA, Canada, Scoţia, Olanda, Franţa, Belgia, Italia, Cipru, Ungaria, Republica Moldova. Costel Dobriţescu este un artist celebrat pretutindeni, fiind prezent în expoziţii naţionale şi internaţionale. Artistul a debutat şi cu un volum de poezie “Imperiul privirii”, publicat în anul 1997.

Pictura lui Costel Dobriţescu (fragmente)

Pictorul Costel Dobriţescu tratează arta ca pe un mod de viaţă. De la primele încercări cubiste, apoi de la vocaţia de peisagist, trecând prin pictura metafizică şi printr-un suprarealism personal, profund, a ajuns la o expunere a limbajului vizual greu de egalat. Prolific în prelucrarea formelor pe suprafaţă, artistul şi-a însuşit o manieră de lucru care revelează libertatea totală a spiritului creator. Spaţiul plastic este locuit de lumea umbrelor care nu pălesc, ci prind formă, culoare şi consistenţă pe suprafaţă. Este lumea amintirilor, a vechilor poveşti, a gândurilor, a fiinţelor/(...)/. Fiinţa este studiată vizual în multiplele sale manifestări de-a lungul vieţii. Multe lucrări par să o radiografieze, să-i capteze urma trecerii prin timp şi spaţiu. Silueta devine una pregnantă, încărcată de culoare, la fel ca dimensiunea impactului pe care l-au avut fiinţa şi un anumit moment în timp asupra memoriei.

Universul morfologic policrom al lucrărilor artistului ne aminteşte de un spaţiu oniric, dar care, contrar aşteptărilor, nu îndeamnă spre visare, ci trezeşte vechile nostalgii ascunse adânc în subconştient. Observăm în lucrările pictorului Dobriţescu forţa expunerii plastice, consistenţa compoziţională, îndrăzneala în însuşirea jocului policrom, gestualitatea tratării. Pictorul este în fapt, un maestru al tratării formei şi un explorator al tărâmului cognitiv.

Foto: COSTEL DOBRIȚESCU

Spaţiul plastic devine fereastra unui univers aproape ludic prin imaginea policromă, dar grav, prin trimiterile la interpretările de tip filozofic. Din anii petrecuţi ca peisagist, pictorul şi-a însuşit tipare compoziţionale inedite, pe care numai natura le putea preda. Acum, locuirile policrome sunt populate cu figuri desprinse din cântul dorului şi al rememorării. Realitatea este transfigurată pe pelicula amintirilor. Artistul echilibrează sinteza formelor cu o certă complexitate compoziţională. Tuşele sunt libere, dar consistente. Umbrele sunt colorate şi au forţă pe suprafaţă. Spaţiul plastic este dominat de figuri care se împletesc în structuri ascunse şi atent studiate/(...)/. Pictorul înnobilează uneori câte un subiect cu mai mult de trei variante lucrate meticulos. Fiecare lucrare reprezintă căutarea în profunzimile spiritului, izvorul imagisticii pentru artist. Lumea fantomatică este vie, policromă, iar contrastul simultan şi juxtapunerea petelor de culoare pare să ne inducă în eroare: şi nuanţele reci, în lucrările artistului Costel Dobriţescu, par calde!

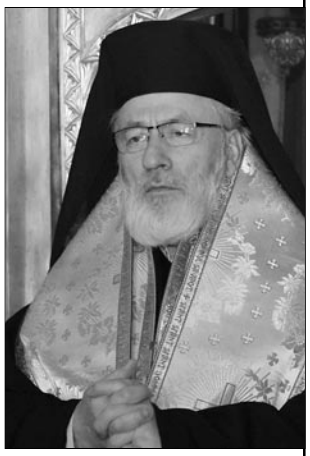
Volumul de lucru al artistului este imens, acesta realizând de-a lungul carierei artistice peste o mie de tablouri! Performanţa este lejer observabilă în spontaneitatea calculată a lucrului, în măiestria îmbinării nuanţelor, în complexitatea compoziţională şi în sintetizarea formelor. Dozajul cantităţilor de culoare pe suprafaţa plastică este atent studiat. Lucrările se încadrează între plastic şi decorativ. Culoarea, forma, textura, linia, pata, experimentul artistic sunt elementele ospăţului vizual propus de artist publicului. Fiecare expoziţie realizată de către acesta este un demers cultural, o dovadă de atitudine şi un răspuns în faţa realităţilor contemporane proiectate din exterior. Artistul adaptează realitatea şi o conectează la visele şi aspiraţiile conţinute în conştiinţă.

Artistul Costel Dobriţescu explorează bidimensionalul prin alcătuiri de simboluri vizuale rezultate din suprapuneri grafice jucate în nuanţele îndrăzneţe. Culorile par să fie aplicate dintr-un imbold organic, instinctiv, dintr-o bucurie lăuntrică. Trăirea figurativă capătă prospeţime, forţă şi dinamism. Artistul rezonează în demersul personal cu nobleţea spiritului uman şi cu valorile ancestrale.

LAVINIA-ELENA VIERU

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Fără legătura dintre Cer și pământ nu se poate trăi

Există o mare legătură între cititor și carte. Când citești Biblia, inima ţi se uneşte cu Dumnezeu. Devii una cu textul, aş putea zice; iubirea lui Dumnezeu te inundă ca razele soarelui, alungând întunericul. Când citești Sfinţii Părinţi, cea mai mare bogăţie, tezaurul de aur al Ortodoxiei, te îmbrăţişează nevăzut pleiada de Sfinţi, ostenitori de altădată şi grăitori în Duhul Sfânt către inimile noastre.

Noi nu putem vorbi altfel decât din Sfânta Scriptură și din Sfinţii Părinţi. Părerile filosofilor, ale psihologilor, ale fiziologilor și aşa mai departe sunt de luat în considerare numai atât cât sunt în aura de adevăr și sfinţenie a Sfintei Scripturi.

Mare boală este tendința noastră de a domina, în oricare răspundere am fi puşi.

Putem uşor distinge semnele divine de întâmplările simple, lipsite de semnificaţie. Vom simţi în inima noastră o pace divină! Păstrăm taina în inima noastră şi parcă nu simţim nevoia s-o mărturisim, adică să batem toba pentru a şti toată lumea.

Putem să punem zăbală liberului arbitru, să-l punem în ascultare, să-l facem ineficient prin duhovnicul nostru, sfătuitorul nostru. De aceea, este necesar să avem multă sfătuire, care ne absolvă de greşeli şi ne ajută să ne corectăm viaţa.

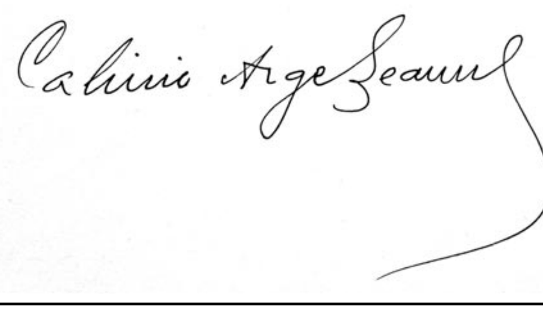
Iertarea: marea biruinţă.

Iubirea de Dumnezeu, a pământului nostru, a casei cu vatra ce dă viaţă în familie, iubirea întru liberă rostire, apărarea leagănului, învăţătura de a primi milă de la fratele în slujire, credinţa în Înviere, toate acestea au fost sfânta izbăvire pentru Neamul celui zidit în nemurire.

Scopul unic, de mărimi fără margini, este mântuirea noastră, a tuturor celor care credem în Iisus Hristos, Domnul! Aceasta este grija noastră cea mai mare! Mântuirea! Împăcarea noastră grabnică și hotărâtă cu Dumnezeu! Făcând aşa, din clipa aceasta, hotărâm să fim cu toţii ai lui Hristos Iisus Cel înviat din morţi și tot acum să hotărâm cu voinţă puternică să ne răstignim firea noastră pământească.

Tot ce au săvârşit mâinile lui Iisus, toate drumurile bătute de picioarele Lui, privirea Lui, osteneala Lui, foametea, setea, sărăcia, durerea, Crucea, moartea și Învierea Lui, toate aveau imprimate în ele, cu litere de foc, cuvântul IUBIRE! El își pune sufletul Său pentru noi din Iubire și numai din iubire!

Ei, aşa este în cele duhovniceşti. Nu trebuie să ducem la paroxism, să exagerăm. Omul are o măsură a lui și Dumnezeu îi dă puterea ca să ajungă la un anumit stadiu, dar fără ca noi să exagerăm. Nu aș putea spune că excesul de rugăciune nu ar ajuta şi nu ar fi bun, dar când faci exces de rugăciune şi te compari cu ceilalţi, deja ai căzut din starea duhovnicească în care vrei să ajungi.

Gheorghe Grigurcu

„Descoperi limita”

■ X a urcat pe un vârf de munte și își dă seama că nu mai poate coborî, Y coboară, dar nu-și dă seama că a urcat pe acel vârf de munte, Z nu realizează că e vorba de un vârf de munte.

■ Un detaliu luminând aidoma unei lanterne aprinse.

■ Până și perfecțiunea acoperită în unele momente de impuritățile lumii, cum de o funingine, de un praf.

■ „Față de zeii antici, Dumnezeul monoteist pare înzestrat cu puteri limitate. Zeii făceau orice voiau, pe când despre Dumnezeu, Bossuet spune că nici El nu poate face nimic împotriva rațiunii. Și mai cunoaștem că Dumnezeu nu poate face decât binele. Există oare limitele puterii divine? Teologii explică deosebind între a voi și a putea: Dumnezeu *poate* orice dar nu *vrea* orice, nu vrea răul, vrea numai binele, este binele” (Nicolae Steinhardt).

■ În zori, existentul având clipe de amabilitate în raport cu inexistentul.

■ Vis vechi aidoma picăturilor de apă care nu mai contenesc a curge dintr-un robinet defect.

■ A.E.: „Viața cucerește prin formele limitării sale, fascinează prin efemerul său. Să aibă un profil similierotic?”

■ A fi pururi mulțumit de tine însuți și a fi pururi nemulțumit de tine însuți, două stări deopotrivă critice.

■ Oripilat de teama de-a avea groaza morții.

■ „Pentru insul cu imaginație, toate truismele sunt paradoxuri, așa cum a fost de la început, încă din paleolitic; abecedarul e pentru el plin de blasfemii flagrante” (G. K. Chesterton).

■ Un critic care te laudă ditirambic, dar exclusiv verbal, aidoma unei femei care se pretinde pasional îndrăgostită de tine, care nu se ferește de a accepta ieșirile la local și cadourile, dar... te ține la distanță.

■ Prietenul e destinat a fi pe viață. Dacă apare totuși o excepție, aceasta e la rândul său dureroasă pe viață. În cazul meu, V. L.

■ Un lucru aparent simplu, dar în fapt nu chiar la îndemână, să găsești o undă umană comună până la capăt cu un autor. Uman comunicativ indus în enigma esteticului

■ Bolnav de trecut. Incurabil.

■ Memoria aidoma unui vehicul care suferă diverse avarii; te vezi nevoit a-l repara mereu; o mașinărie care în cele din urmă se blochează.

■ Scriptor. A purta o povară cu înfățișarea unui ornament.

■ „Termenul «zenit» vine din arabul *as-samth* care înseamnă exact «deasupra capului», «în sus». E ca și cum ai privi punctul unde creștetul tău atinge cerul. Fără să forțez, e o analogie cu ceea ce spune Ioan Apostolul și Evanghelistul: «Trebuie să te naști *de sus*» (3,7). Poți să te naști a doua oară numai dacă te naști de sus. Această deschidere a cerurilor despre care vorbeam este zenitală, nu orizontală. E un reper capital în topologia ființei și a misterului pe care Ioan o articulează foarte riguros în Evanghelia sa, cu locuri și itinerante a căror cheie (și centru) este Crucea” (André Scrima).

■ O ambiție explozivă: vanitatea. Fragmentele ei pot răni.

■ Prietenia: o îmbrățișare, amiciția: un echilibru.

■ Lingușirea: o idealizare caricaturală prin simulacru, o imagine grotescă prin reversul său. A o accepta denotă nu doar o slăbiciune de caracter, ci și de luciditate. Lingușitorul e reprobabil inclusiv prin faptul că poate pune la îndoială condiția elogiului sincer.

■ Un politician și-a ratat cariera pentru că a făcut prea multe concesii, altul pentru că n-a făcut nici una. Rolul decisiv al concesiei.

■ „Prezența celorlalți – atât de contrară speranței mele de fiecare clipă – îmi este zi de zi mai dureroasă și mai neliniștitoare. A vorbi cu ceilalți mă cutremură. Dacă ceilalți îmi arată vreun interes – eu fug. Dacă mă privesc, mă înfior. Sunt într-o defensivă nesfârșită. Mă doare viața și mă dor ceilalți. Nu pot privi realitatea în față. Soarele însuși mă descurajează și mă dezolează. Doar noaptea – noaptea, singur, străin, uitat, pierdut, fără legătură cu realitatea, fără a fi de folos nimănui – , doar noaptea mă întâlnesc cu mine însumi și îmi dau curaj” (Fernando Pessoa).

■ Vânzătoare la un magazin, cu unghiile vopsite fiecare altminteri, câteva din ele purtând câte un relief aidoma unei pietre de pe un inel. Mâinile sale ce altceva decât bijuterii?

■ A.E.: „Vise care merg în cârje, realități care dobândesc aripi. Vârsta îți poate oferi atari surprize momentane.”

■ „Totul este ceremonie în grădina sălbatică a copilăriei” (Pablo Neruda).

■ „În câmpul academic se pare că s-a ivit, printre toate bizareriile cu care se mai ocupă cercetătorii azi, o nouă disciplină, dedicată Madonnei, care se numește – cum altfel? – «*Madonna Studies*». Mă întreb cum s-ar numi specialistul în Madonna: madonnolog, cu femininul reclamat, madonnoloagă?” (*Dilema*, 2024).

■ Descoperi limita, dar ai fi dorit să te identifici tu însuți cu limita, s-o trăiești în regimul firescului, reflex. Să nu te surprindă, să nu te terifieze prin exterioritatea sa.

■ Senectute. De fapt nu vârsta hotărăște, ci timpul. Vârsta: un decor. Timpul e protagonistul.

■ Excese contrastante. Elogii excesive, negații excesive. Ambele sortite anihilării îndeobște într-un timp nu prea îndelungat. Ultimele însă, dacă e vorba de nume cunoscute, pot rămâne în memorie sub semnul unui umor trist. Exemple din a doua categorie oferite de Umberto Eco: „Compozițiile lui Johann Sebastian Bach sunt complet lipsite de frumusețe, armonie și mai ales de limpezime (Johann Adolph Scheibe, *Der critische Musikus,* 1737). O orgie de vacarm și de vulgaritate (Louis Spohr pentru prima execuție a *Simfoniei a cincea* de Beethoven). Dacă (Chopin) ar fi supus partiturile sale unui critic, acesta i le-ar fi făcut bucăți... Oricum, aș vrea s-o fac eu. (Ludwig Rellstav, *Iris im Gebiete der Tonkunst,* 1833).”

■ Razele solare ale lunii percepute de Shakespeare.

■ Critic. Comprehensiv atât cât îi îngăduie șeful său ierarhic. A.E.: „Și mai departe?” Dumnezeu cu mila.

■ Oportunistul: un piețar pe taraba căruia se găsesc mărfuri de natură morală. Prețul se negociază oltenește.

■ Pentru autorul X, numai laudă să fie, indiferent de condiția sa literară sau chiar gramaticală. Comparabil cu un ins stăpânit de o bulimie patologică, gata a înfuleca inclusiv mâncăruri alterate.

■ Nimeni nu e mai presus de lege, nimeni nu e mai presus de artă.

■ „Gloria unui poet depinde, la urma urmelor, de interesul sau indiferența generațiilor de anonimi care o pun la încercare, în solitudinea bibliotecilor” (Borges).

■ Scriptori. Zadarnic încearcă unii a fi „la zi”, ca și cum s-ar înveșmânta conform revistelor de modă. Epoca își alege singură reprezentanții, unii cu o ținută care nu bate la ochi.

■ Scriptori. X se victimizează pentru a fi el însuși, Y se victimizează pentru a semăna cu cel dintâi.

■ Tăcere având vise aidoma somnului.

■ „Funcția operelor mari este de a te face să-ți ceri scuze că exiști” (Noica).

■ „Îi datorăm lui Cato al lui Cicero această frază superbă: «Într-adevăr, agricultorul are de-a face cu pământul, care îl ascultă și care niciodată nu restituie cuiva fără dobândă ce a primit». Desigur, Cato înțelege acest lucru pe terenul rentabilității muncii agricole, dar trebuie de asemenea să-l înțelegem și pe terenul bunurilor spirituale” (Michel Onfray).

■ Călătorie. Te regăsești pe un drum pe care n-ai mai fost, dar drumul se precipită a deveni amintire înainte de-a se isprăvi.

■ De la un timp a fi tu însuți înseamnă a te observa pe tine însuți.

■ În comportamentul aceluiași individ s-ar zice că n-ar putea fi o relație pacifică între vanitate și lingușire. Și totuși...

■ Vârste. În copilărie un sunet de trompetă mobilizator. La senectute o rumoare mondenă.

■ „Toată lumea visează acum, chiar sub aparențe științifice, la viitoare stări sociale care nu trebuie să mai aibă «caracter de exploatare» - mie asta îmi sună ca și cum cineva ar promite să născocească o viață capabilă să se abțină de la toate funcțiile organice. «Exploatarea» nu ține de o societate coruptă sau imperfectă și primitivă, ea face parte din *esența* vieții, ca funcție organică fundamentală, este o consecință propriu-zisă a voinței de putere, care este tocmai voința de a trăi. – Dacă admitem că aceasta, ca teorie, reprezintă o inovație – atunci, ca realitate, este *factorul primordial* al întregii istorii: să fim totuși măcar atât de cinstiți cu noi înșine!” (Nietzsche).

■ În Japonia există o asociație dispusă a trimite pe cineva care să plângă alături de o persoană care suferă.

■ Suferi pentru o ființă care pare a nu suferi, deși ar avea toate motivele.

■ „Lupii se strâng în haită pentru ca dacă nu vor găsi altă pradă să se poate mânca între sine. Membrii unui partid de interese, de asemenea” (Iorga).

■ Să fie moartea un vid contondent?

■ Când, confruntându-te cu o anume dificultate, ajungi la un rezultat favorabil, se prea poate întâmpla să regreți etapa preparativelor, ca și cum la o oră vesperală ți-ai aminti dimineața.

■ Stările de angoasă reprezintă oare o sancțiune pentru tot mai numeroasele coșmaruri nocturne? Răul pedepsindu-se pe sine însuși?

■ „John Alfred Tinniswood, în vârstă de 111 ani din Anglia, este oficial cel mai bătrân bărbat în viață din lume, după moartea lui Juan Vicente Perez din Venezuela, care avea 114 ani. El locuiește în prezent la un azil din Southport unde personalul îl descrie drept «un vorbăreț». John are patru nepoți și trei strănepoți. El s-a născut la Liverpool la 26 august 1912 – în același an în care Titanicul s-a scufundat” (*Click*, 2024).

■ X se delectează cu propria sa tăcere, Y cu tăcerile altora.

■ Aflându-te într-un loc nou, fie și pe o stradă necunoscută încă a orașului în care locuiești, poți avea un fior al intemporalității. A.E.: „Spune direct: te simți mai tânăr!”.

■ „După Goethe, în critică se află întotdeauna și o câtime de lipsă de dragoste. Acesta este un lucru adevărat, care se poate dovedi și printr-o contraprobă, în măsura în care dragostea se arată încă mai puțin propice criticii” (Ernst Jünger).

■ Scriptor. A trăi: un miracol. A te exprima: un miracol secund, nu o dată dureros limitat de cel dintâi.

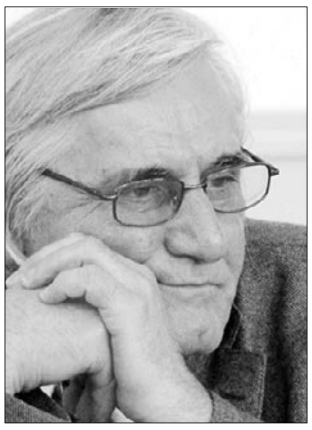
■ „Poemul s-a ivit dintr-o luptă dată între senzație și limbaj (consider aici ca făcând parte din limbaj condițiile metrice etc.). În final, puțin contează dacă această luptă a început-o senzația sau limbajul. La început era o ființă fără cuvinte sau o ordine vidă – a devenit apoi fie o ființă exprimată – fie, dimpotrivă, o semnificație particulară născută. Poetul poate urma una sau alta din cele două căi. Poate concepe o *frază* în întregime vidă, dar minunat construită, (...) poate pleca însă și de la o plenitudine; poate căuta pe dibuite cuvinte, forme, având dinainte o viziune, fiind orb în privința cuvintelor” (Valéry).

■ Nici o certitudine până acum. Doar adieri ale unor probabilități, într-o zi în care până și frunzele copacului din fața ferestrei rămân imobile.

Scriptori. Zadarnic încearcă unii a fi „la zi”, ca și cum s-ar înveșmânta conform revistelor de modă. Epoca își alege singură reprezentanții, unii cu o ținută care nu bate la ochi.

jurnal de idei

Nicolae Oprea

Cronica literară

Lumea din jurul „bisericii cireşelor amare”

Debutând editorial aproape simultan în poezie şi proză, acum două decenii – cu *Icoane pe sticla ochelarilor* şi *Colonia subterană* -, Cristian Meleşteu a înclinat ulterior balanţa talentului către genul epic. A contat în evoluţia sa, probabil, câştigarea Concursului de volume în manuscris (secţiunea proză), organizat de Uniunea Scriitorilor din România în 2012, publicând *Radiografia unei zile de mai*, dar şi receptarea critică favorabilă. Mai cu seamă datorită romanelor *Revoluţia borfaşilor* din 2013 şi *Sicriul de gheaţă* din 2014. Ritmul editorial constant a fost întrerupt timp de zece ani din diverse motive conjuncturale. Prozatorul din „Generaţia 2000” (cf. Marin Mincu) revine în actualitate la începutul acestui an cu romanul *Bisericile cireşelor amare* (Ed. Tracus Arte, Bucureşti, 2024), în care îşi consolidează maniera tematică şi stilistică, în continuitatea *Sicriului de gheaţă*. El reflectă în manieră captivantă realitatea imediată prin cazuri-limită din societatea românească post-comunistă, ilustrată de personaje periferice, înzestrate prin impact fenomenal cu însuşiri transcendentale, din perspectivă parodică şi, implicit, satirică.

Prozatorul din „Generaţia 2000” (...) reflectă în manieră captivantă realitatea imediată prin cazuri-limită din societatea românească post-comunistă, ilustrată de personaje periferice, înzestrate prin impact fenomenal cu însuşiri transcenden-tale, din perspectivă parodică şi, implicit, satirică.

Acţiunea romanului se petrece într-un sat anonim („ce nici nu apărea pe harta ţării”), situat la marginea lumii civilizate, „în mijlocul unei câmpii nesfârşite”. Iar personajul central este pensionarul Ionică, fost lucrător la o Fabrică de conserve din vecinătate, care trece printr-o experienţă metafizică. Remarcabilă de la bun început, din capitolul I cu titlul ilustrativ *Visul adus de o albină zburând în jurul unei rodii cu o secundă înainte de trezire*, este fantezia debordantă a prozatorului, nutrită dintr-o concepţie animistă. El glisează cu dezinvoltură planurile dintre real şi fantastic. Modestul Ionică, antrenat în monologuri interioare rostite, văzând răul şi catastrofele din lumea largă, se adresează spiritului divin: „Unde eşti, Doamne, de ce ţi-ai întors faţa de la noi? Nu găseşti în lumea asta un om căruia să-i insufli puterea de a face bine? (...) Unde sunt bunii apostoli, sfinţii fără prihană...” În urma monologului „cu voce tare”, devine el însuşi eroul providenţial, trăind un eveniment senzaţional care îi modifică radical condiţia umană. În drumul lui spre biserica satului, căutându-şi familia, este atacat de o mulţime dezlănţuită de zbiri cuprinşi de ură („un bici nemilos, venind din neant îi sfâşie cămaşa şi-i născu dâre de sânge pe spate”), care îl conduce spre Judecata de apoi, „în faţa a trei ţapi judecători”. Linşajul redat cu inflexiuni parodice se confundă cu jertfa supremă din mitul cristianismului. Protagonistul pământean – denumit în final „Ionică Sfântul” – pluteşte în văzduh agăţat de o libelulă gigantică, purtând în spate crucea grea a lui Iisus şi coroana de spini pe frunte. Va fi găsit mort la marginea satului, înfăşurat în sârmă ghimpată – „ce îl rănise vizibil pe frunte şi-i găurise palmele şi picioarele goale”.

Într-un registru stilistic original, romancierul întreţine echivocul dintre trăirile interioare şi viziunile onirice ale protagonistului. După ce este declarat omorât prin crimă de poliţistul satului Marinică Fluierici, răposatul Ionică se întreabă şi el dacă trăise *călătoria terifiantă* în vis sau în realitate: „Ce fusese drumul acela prin care trecuse? Fusese un vis? Dar dacă era vis de ce-l durea tot corpul, de ce-l usturau rănile, de ce îi era spatele frânt şi fruntea, palmele şi picioarele sângerânde...” Pluteşte, apoi, deasupra „noului oraş” din apropiere şi îl întâlneşte pe părintele Ghideon, care cioplise o bisericuţă din lemn unde slujeşte „porunca divină”, plimbând-o prin toate satele. În alt episod cu vise multiplicate, Ionică zboară „agăţat de peticul acela de lună, care-l plimba, oferindu-i de sus şansa să vadă luminate feeric toate marile oraşe ale lumii”. În capitolul următor, *Ţipătul*, pluteşte spre casa frumoasei Getuţa, care murise, unica femeie pe care o iubise „necondiţionat”. În asemenea contexte, visul apare contaminat de amintiri, încât ruptura dintre onirism şi realism pare imposibilă. În momentul învierii, de-acum credinciosul Ionică observă că Maica Domnului nu-l mai însoţea: „se întorsese în iconiţa din câmp şi stătea nemişcată. Ştia, însă, că de data aceasta nu mai visează, mormanul de sârmă ce-l ţinuse captiv era aruncat cât colo, iar el era liber şi fără urmă de răni. Durerea, doar ea îi rămăsese ca o amintire lăuntrică a drumului său.”

Ingenios în stabilirea locului acţiunii, precum în majoritatea prozelor sale, Cristian Meleşteu localizează viaţa renăscutului Ionică din capitolul *Noapte înstelată* într-un ospiciu. Însă spitalul de alienaţi mintali era conceput de medicul şef ca un lăcaş de terapie prin artă a unor bolnavi curabili, pe lângă pilulele de tratament. Ilustrativ este cazul unui pictor răzvrătit, coleg de cameră cu protagonistul, care zugrăvise tot spaţiul disponibil din ospiciu cu semnificative imagini din Paris sau cu piramide. Medicul cu simţ practic îi descoperă şi lui Ionică vocaţia artistică, confirmată de amintirile acestuia despre caietele cu versificaţii de acasă. Inspirat de *Biblia* din cameră, poetul promiţător devine arhitect, construind în miniatură o biserică din sâmburi de cireşe amare. Faima celor doi artişti din „muzeul improvizat” creşte pe zi ce trece prin intervenţia televizată a unui *Reporter al dreptăţii*. În capitolul următor, orientat spre viziunea carnavalescă (*Lupta dintre carnaval şi post*), Ionică hotărăşte să revină în coliba lui sărăcăcioasă: „Rege fără ţară, lăsă în urmă palatul şi traiul bun şi plecă spre casa lui de chirpici, ce ştia că-l aşteaptă liniştită, ca o zi de post.” Întors acasă, el se trezeşte din somnul lung, cum recunoaşte („trecuseră zile bune de când trăiam în vis”) şi îşi propune să înalţe o biserică – „la porunca primită de la Maica Domnului”. Visul eroului pare înlocuit de-acum de transa mistică. Pentru a-şi convinge consătenii de misiunea sa religioasă, el le povesteşte la cârciumă cum a fost vizitat de eroina biblică: „Maica Domnului m-a mângâiat cu blândeţea ei şi mi-a arătat locul unde trebuie să facem loc de închinăciune şi spălare a păcatelor în satul nostru.” La îndemnul misionarului creştin întruchipat în prezent, hanul cârciumarului este dărâmat, materialele fiind luate pentru construcţia bisericii, iar hangiul Nae devine „mesagerul” său.

După ce a găsit „locul pur” indicat de Fecioara Maria – într-o scenă parodică -, Sfântul Ionică decide să fie edificată biserica renaşterii după modelul machetei bisericii din sâmburi de cireşe, realizată în ospiciu. Maestrul (pictorul de odinioară) îi vine în ajutor, împodobind biserica de lemn cu picturile proiectate în azil. Iar la evenimentul fastuos al sfinţirii bisericii, în faţa mulţimii de oameni veniţi din toată ţara, participă episcopul însoţit de 40 de preoţi. Dar într-un gen de epilog romanesc al deziluziei, *Rondul de noapte*, Cristian Meleşteu pune accentul pe dezamăgirea şi izolarea protagonistului. Evenimentul crucial al înălţării bisericii cu hramul Sfintei Maria este, mai întâi, coborât în derizoriu prin invenţiile practice şi costisitoare ale afaceristului Nae. Apoi, asupra satului se abate molima ucigătoare a izolării forţate la domiciliu (denumirea Covidului nefiind menţionată în context). În *carnavalul* postmodern care cuprinde satul, Ionică retrăieşte aievea scena iniţială a bătăii nemiloase, aplicată acum de oamenii mascaţi: „Constată cu satisfacţie că satrapii îl lovesc cu bastoanele de cauciuc în ritmul muzicii, născând, din spatele lui cocoşat, un ţambal improvizat”. Avertismentul profetic al eroului rămâne fără ecou în rândul mulţimii dezlănţuite: „Uitaţi-vă dumneavoastră că din boala asta pe care o strigaţi la orice colţ de stradă au făcut o nouă religie! Veniţi aici, căutând pe Dumnezeu, dar mintea şi sufletul vostru sunt ferecate cu botniţe şi restricţii.”

O modalitate stilistică de care uzează cu predilecţie în spirit post-modernist Cristian Meleşteu este inter-textualitatea. Încă din primul capitol textul narativ este plombat adesea cu sintagme imitative, în registrul parodiei satirice. Începând cu discursul lui Ionică în faţa mulţimii răzvrătite, satirizând limba de lemn din timpul comunismului, uzată de dictatorul împuşcat: „Dragi tovarăşi şi prieteni, cetăţeni ai acestui regat, doresc în primul rând să vă adresez dumneavoastră, participanţi la această mare adunare populară, un salut călduros, revoluţionar...”; sau: „Tovarăşi! Tovarăşi, aşezaţi-vă liniştiţi! Alooo! Aşezaţi-vă liniştiţi la locurile voastre!” În alt registru este utilizată tehnica narativă a simulării parafrastice când se apelează la poezia eminesciană: „O ciudată voluptate a morţii neînduratoare (...) îi născu o suferinţă dureros de dulce, şi, mistuit de-al lui propriu vis...”: sau: „Îşi înălţă visător, pentru ultima dată, ochii la steaua singurătăţii...” Mai frecventă devine modalitatea integrării în naraţiune a unor texte poetice de origine nedeclarată. Care pot fi ale prozatorului dublat de poet („Cuvinte plutesc între ceruri aiurea/ Şi cerul devine pământ/ De aburi nu văd nici pădurea/ Şi uit c-am făcut legământ.../ Sub gheaţa subţire cresc sobe/ La polul nord s-au născut copaci/ Eu nici nu mai am contraprobe/ În mină curând deveni-vom ortaci”) sau improvizaţii psalmice: „Eu sunt orfan de Tine şi mi-am uitat şi ţara./ Sunt un străin în lume oriunde m-aş afla/ Când nu coboară asupra-mi neţărmurirea Ta./Doar lângă Tine, Doamne, de umblu în pustiu/ Am vin, am pâine, vise şi ştiu de unde viu!” De altfel, întreaga ţesătură a romanului este interferată, până la saturaţie, cu texte poetice sau versificări satirice. Autor al unor romane încununate cu prestigioase premii, Cristian Meleşteu a revenit astfel în prim-planul literaturii tinere, anunţând alte proiecte editoriale ambiţioase, inclusiv în lirică.

P.S. Un fost ziarist care se lăfăie în paginile revistei *Argeş*, ca destui alţi neaveniţi, compilează cu aplomb în nr. 8/2024 fragmente din discursul preşedintelui Academiei Române **Ioan-Aurel Pop**, susţinut la întâlnirea cu publicul piteştean. Toate bune, dacă popularizarea conferinţei prim-academicianului specialist în istoria medievală a României ar fi fost însoţită firesc de fotografia acestuia, în balans cu figura autorului de rubrică.

Biblioraftul cronicarului

Ileana Mălăncioiu, *Am reuşit să rămân eu însămi, Ediţie definitivă*, Ed. Polirom, Iaşi, 2024;

Magda Grigore, *În numele poemului*, Ed. Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2024;

Paul Gorban, *portret cu faţa la perete*, versuri, Ed. Junimea, Iaşi, 2024;

Mihai Pascaru, *Coşul zilnic*, versuri, Ed. Limes, Floreşti, 2024;

Adina Florea, *Christalla – Cerul verde*, versuri, Ed. Limes, Floreşti, 2024;

Tincuţa Horonceanu Bernevic, *Atunci nimeni nu s-a tocmit / Back then nobody haggled*, versuri, ediţie bilingvă, Ed. Limes, Floreşti, 2024;

Marin Rada, *Reverberaţii / Reverberaciones*, versuri, ediţie bilingvă, Ed. Stef, Iaşi, 2023;

Răzvan Ventura, *Antoine de Saint-Exupéry // Îmblânzirea haosului*, Ed. Junimea, Iaşi, 2024;

Ştefan Vida Marinescu, *Reverenţele memoriei, evocări – portrete – confesiuni*, Ed. Limes, Floreşti, 2024;

Iudita Dodu Ieremia, *Corect/Incorect*; C. Voinescu, *Din vorbă-n vorbă*, colecţia „Cărţile revistei Argeş”, Ed. Panfilius, Iaşi, 2024.

Octavian Soviany

Dorul de moarte. Masca mortuară a lui Eminescu (1)

Există în creația eminesciană o constelație de teme și de motive care îl definesc în mult mai mare măsură decât celelalte, decurgând din contradicția - cu toate aspectele sale particulare - care îi scindează personalitatea. Această contradicție este cea care îl determină să aspire spre ego-ul originar, în care se resorb și se neutralizează termenii contradictorii, ajungându-se la starea de unitate. Dincolo de toate aparențele, mai mult sau mai puțin aleatorii pe care le îmbracă în opera lui Eminescu (femeia, poezia, patria astrală, Dacia) idealul spre care aspiră poetul este acest ego etern, ce se identifică în cele din urmă cu „Îngerul Morții" despre care se vorbește în *Povestea magului călător* și care își împrumută adeseori trăsăturile (paloarea, răceala, aspectul de spectru sau umbră) femeilor eminesciene, pentru că atrage erotic.

Am văzut că pentru cugetătorul din poemele lui Eminescu unica realitate este moartea, invocată încă în scrierile lui timpurii. În *Mortua est!* imaginea spectrală (și totuși atât de erotică!) a iubitei moarte, se asociază cu topografia unei împărății astrale a morții, care prezintă aspectele de acum cunoscute ale paradisurilor eminesciene, evocate cu accente de feerie thanatică: *„Dar poate acolo să fie castele/Cu arcuri de aur zidite din stele,/Cu râuri de foc și cu poduri de-argint,/Cu țărmuri de smirnă, cu flori care cânt;//Să treci tu prin ele, o sfântă regină,/Cu păr lung de raze, cu ochi de lumină,/În haină albastră stropită cu aur,/Pe fruntea ta pală cunună de laur.//O, moartea e-un chaos, o mare de stele,/Când viața-i o baltă de vise rebele;/O, moartea-i un secol cu sori înflorit,/Când viața-i un basm pustiu și urât."* Apoi locul vizionarului e luat de glasul dezabuzat al cugetătorului, care proclamă lipsa de noimă a tuturor lucrurilor: *„A fi? Nebunie și tristă și goală;/Urechea te minte și ochiul te-nșală;/Ce-un secol ne zice, ceilalți o deszic./Decât un vis sarbăd, mai bine nimic.//Văd vise-ntrupate gonind după vise,/Pân' dau în morminte ce-așteaptă deschise,/Și nu știu gândirea-mi în ce să o stâng/Să râd ca nebunii? Să-i blestem? Să-i plâng?//La ce?... Oare totul nu e nebunie?/Au moartea ta, înger, de ce fu să fie?/Au e sens în lume? Tu chip zâmbitor,/Trăit-ai anume ca astfel să mori?/De e sens într-asta, e-ntors și ateu,/Pe palida-ți frunte nu-i scris Dumnezeu."* Cam pe aceleași coordonate se desfășoară și meditațiile Cezarului din *Împărat și proletar*, care descoperă „răul istoriei", inutilitatea tuturor aspirațiilor și acțiunilor omenești, caracterul iluzoriu al tuturor experiențelor, ordinea thanatocratică a existenței: *„Astfel umana roadă în calea ei îngheață,/Se petrifică unul în sclav, altu-mpărat,/ Acoperind cu noime sărmana lui viață/Și arătând la soare-a mizeriei lui față - /Fața - căci înțelesul e-același la toți dat.//În veci aceleași doruri mascate cu-altă haină,/Și-n toată omenirea în veci același om - /În multe forme-apare a vieții crudă taină,/Pe toți ea îi înșală, la nime se distaină,/Dorinți nemărginite plantând într-un atom.//Când știi că visu-acesta cu moartea se sfârșește,/Că-n urmă-ți rămân toate astfel cum sunt, de dregi/Oricât ai drege-n lume - atunci te obosește/Eterna alergare... ș-un gând te-ademenește:/Că vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi."* Dacă asemenea reflecții sunt prezențe curente în poezia lui Eminescu, oarecum surprinzător este discursul agitatoric al proletarului de la începutul poemului, în care critica din timpul regimului comunist s-a străduit să descopere ecouri marxiste, deși e limpede că revoluționarul eminescian e un anarhist ce îndeamnă la distrugerea totală a unei societăți în care rădăcinile răului se întind pretutindeni: *„Zdrobiți orânduiala cea crudă și nedreaptă,/Ce lumea o împarte în mizeri și bogați!/Atunci când după moarte răsplată nu v-așteaptă,/Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă,/Egală fiecare, și să trăim ca frați!//Sfărmați statuia goală a Venerei antice,/Ardeți acele pânze cu corpuri de ninsori;/Ele stârnesc în suflet ideea neferice/A perfecției umane și ele fac să pice/În ghearele uzurei copile din popor!//Sfărmați tot ce ațâță inima lor bolnavă,/Sfărmați palate, temple, ce crimele ascund,/Zvârliți statui de tirani în foc, să curgă lavă,/Să spele de pe pietre până și urma sclavă/Celor ce le urmează pân' la al lumii fund!//Sfărmați tot ce arată mândrie și avere,/O! dezbrăcați viața de haina-i de granit,/De purpură, de aur, de lacrimi, de urât - /Să fie un vis numai, să fie o părere,/Ce făr' de patimi trece în timpul nesfârșit.//Zidiți din dărmăture gigantici piramide/Ca un memento mori pe al istoriei plan;/Aceasta este arta ce sufletu-ți deschide/Naintea veciniciei, nu corpul gol ce râde/Cu mutra de vândută, cu ochi vil și viclean.//O! aduceți potopul, destul voi așteptarăți/Ca să vedeți ce bine prin bine o să ias';/Nimic... Locul hienei îl luă cel vorbăreț,/Locul cruzimii vechie, cel lins și pizmătareț./Formele se schimbară, dar răul a rămas."*. Iar revoluția - așa cum o vedea Eminescu - nu este de fapt decât o apocalipsă, un „triumf al morții", o replică la scară terestră a destrucției universale: *„Parisul arde-n valuri, furtuna-n el se scaldă,/Turnuri ca facle negre trăsnesc arzând în vânt - /Prin limbile de flacări, ce-n valuri se frământ,/Răcnete, vuiet de-arme pătrund marea cea caldă,/Evul e un cadavru - Paris al lui mormânt."* Tocmai această voință paroxistică de distrugere (pe care am întâlnit-o și în ultima variantă a poemului *Mureșanu* integrează discursul proletarului în ansamblul creației eminesciene; ea e strâns legată de tema morții, căci așa cum arăta Freud în *Dincolo de principiul plăcerii*, pornirile agresive și autoagresive reprezintă efecte ale „pulsiunii de moarte" (Todestrieb). Așa cum se știe, această lucrare a reprezentat un moment de cotitură în gândirea lui Freud care va considera de acum înainte că la baza vieții nu se găsește doar instinctul vital (eros), ci și un instinct al morții (thanatos), iar existența fiecărui individ uman este o luptă permanentă între aceste două instincte. Transpuse în termenii psihanalizei, contradicțiile care marchează personalitatea lui Eminescu exprimă conflictul dintre instinctul vital (concretizat în ceea ce Papu numea „nostalgia apropierii) și dorința de moarte, având ca efecte pornirile agresive și autoagresive. Replica patosului distructiv din *Împărat și proletar* sunt impulsurile autodistructive din *Rugăciunea unui dac*, care au ceva din violența și cruzimea unui supliciu: *„Gonit de toată lumea prin anii mei să trec,/Pân' ce-oi simți că ochiu-mi de lacrime e sec,/Că-n orice om din lume un dușman mi se naște,/C-ajung pe mine însumi a nu mă mai cunoaște,/Că chinul și durerea simțirea-mi a-mpietrit-o,/Că pot să-mi blestem mama, pe care am iubit-o - /Când ura cea mai crudă mi s-a părea amor.../Poate-oi uita durerea-mi și voi putea sa mor.//Străin și făr› de lege de voi muri - atunce/Nevrednicu-mi cadavru în uliță l-arunce,/Ș-aceluia, Părinte, să-i dai coroană scumpă,/Ce-o să asmuțe cânii, ca inima-mi s-o rumpă,/Iar celui ce cu pietre mă va izbi în față,/Îndură-te, stăpâne, și dă-i pe veci viață!//Astfel numai, Părinte, eu pot să-ți mulțumesc/Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăiesc./Să cer a tale daruri, genunchi și frunte nu plec,/Spre ură și blestemuri aș vrea să te înduplec,/Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă/Și-n stingerea eternă dispar fără de urmă!"* Trăirile eului eminescian sunt dominate de acțiunea acestui instinct al morții, iar moartea se convertește în „obiect erotic", „regina" care domnește peste paradisurile poetului (să observăm în treacăt că și moarta din *Mortua est*" este numită „regină") capătă o frumusețe cadaverică, asemănătoare cu chipul de „mort frumos! al lui Hyperion, iar cerul se convertește într-un mausoleu uriaș: *„Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,/Prin care trece albă regina nopții moartă./O, dormi, o, dormi în pace printre făclii o mie/Și în mormânt albastru și-n pânze argintie,/În mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc,/Tu adorat și dulce al nopților monarc!" (Melancolie)*. Ar fi o dovadă de superficialitate să vedem aici doar o succesiune de metafore, mai mult sau mai puțin ingenioase. *„Regina nopții moartă"* nu e în primul rând luna; e Chipul misterios din *Povestea magului călător* și *Mureșanu*, Dochia din *Memento mori*, frumoasa fără corp, dar e (din cauza sexului său incert: regină/monarh) și o imagine e egoului primordial, a arheului androgin pe care îl întâlnisem în *Sărmanul Dionis*, astfel încât prima parte a poemului nu e cum s-ar părea la prima vedere un tablou nocturn, ci un peisaj sufletesc, un autoportret amplificat până la dimensiuni cosmice și văzut în oglinda uriașă a cerului, în care personajul liric se percepe ca mort, așa cum se întâmplă și în poezia *Vis*, contemporană cu *Melancolie*: *„Ce vis ciudat avui, dar visuri/Sunt ale somnului făpturi:/A nopții minte le scornește,/Le spun a nopții negre guri.// Pluteam pe-un râu. Sclipiri bolnave/ Fantastic trec din val în val,/În urmă-mi noaptea de dumbrave,/Nainte-mi domul cel regal.//Căci pe o insulă în farmec/Se nalță negre, sfinte bolți,/Și luna murii lungi albește,/Cu umbră împle orice colț.//Mă urc pe scări, intru-nlăuntru,/Tăcere-adâncă l-al meu pas./Prin întuneric văd înalte/Chipuri de sfinți p-iconostas.//Sub bolta mare doar străluce/Un singur sâmbure de foc;/În dreptul lui s-arat-o cruce/Și-ntunecime-n orice loc.//Acum de sus din cor apasă/Un cântec trist pe murii reci/Ca o cerșire tânguioasă/Pentru repaosul de veci.//Prin tristul zgomot se arată,/Încet, sub văl, un chip ca-n somn,/Cu o făclie-n mâna-i slabă /În albă mantie de domn.//Și ochii mei în cap îngheață/Și spaima-mi sacă glasul meu./Eu îi rup vălul de pe față.../Tresar - încremenesc - sunt eu."* Așadar de o parte cerul-mormânt, cerul-oglindă în care egoul își contemplă propria mască mortuară, de cealaltă parte - un peisaj sufletesc dezolant, generat de conștiința „morții idealului" și a deșertăciunii oricărei aspirații a omului eminescian de a-și depăși condiția existențială de „ființă pentru moarte".

...pentru cugetătorul din poemele lui Eminescu unica realitate este moartea, invocată încă în scrierile lui timpurii. În *Mortua est!* imaginea spectrală (și totuși atât de erotică!) a iubitei moarte, se asociază cu topografia unei împărății astrale a morții, care prezintă aspectele de acum cunoscute ale paradisurilor eminesciene, evocate cu accente de feerie thanatică

Sorin Lavric

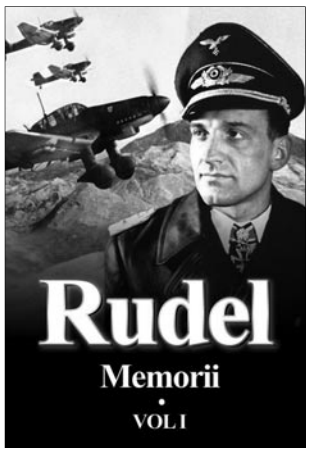

Cronica ideilor

„Plouă cu Rudel“

HANS-ULRICH RUDEL, ***Memorii,*** traducere din germană de Sorin Cristescu, Editura *MiideCărţi,* Bragadiru, 2019, vol. I (168 pag.), vol II (280 pag.)

Cînd plouă, nemţii spun „es regnet“. Cînd Rudel pornea în raidurile antitanc, colegii îşi spuneau: „es rudelt“. Jocul de cuvinte e intraductibil, dar în tălmăcire liberă: „sîntem în elementul lui Rudel“ sau „plouă cu Rudel din înaltul cerului”. Culmea e că în germană „Rudel“ înseamnă „haită“, adică tot ce era mai străin de omul acesta solitar, dificil şi ascet.

Sînt inşi pînă într-atît de rupţi de matca statistică a gesturilor normale, încît prinderea lor în definiţii seci ar fi o sarcină ineptă. E cum ai vrea să înveleşti un fulger într-o pojghiţă de sticlă spre a-l înfăţişa într-o vitrină cu bibelouri gingaşe. Sau e cum ai lua un descreierat dintr-un ospiciu de alienaţi cronici spre a-l arăta lumii drept model de cuminţenie socială. Discrepanţa dintre umoarea explozivă ce-i mocneşte în vine şi placiditatea rolului în care i s-ar cere să intre ar zădărnici orice încercare de încapsulare în tipare ştiute. Inclasabilul nu are aripi de prins în pioneze comune de insectar de şcoală.

Un asemenea descreierat spărgînd graficul de previziune beligerantă a fost Hans- Ulrich Rudel, aviator pe bombardierele de tip „Stuka“ în cel de-al Doilea Război Mondial. Dacă o armată precum *Wehrmacht*-ul a fost alcătuită din mai multe categorii de soldaţi – slabi, proşti, mediocri, buni, foarte buni, excepţionali – atunci în ultima categorie nu poţi aşeza decît nume celebre, precum Rommel, Guderian, von Manstein, Otto Skorzeny, Michael Wittmann sau Jochen Peiper. Ei au alcătuit eşalonul acelor protagonişti cărora nu li se potriveşte decît epitetul de „militari de elită“. Detaliul izbitor este că, după ce ai tras linie încheind rîndul inşilor excepţionali, îţi dai seama că Rudel nu-şi găseşte locul printre ei: prestaţia lui a fost atît de neomenească încît pur şi simplu trebuie să-l aşezi deasupra, pe un podium hărăzit exclusiv vocaţiei lui, precum ultima piesă din vîrful dominoului.

Înnebunit de ravagiile pe care le provoca armatei sovietice (Rudel a distrus singur 520 de tancuri T34), Stalin a pus un premiu exorbitant pe capul lui, drept dovadă a coşmarului pe care pilotul german îl întruchipa în ochii ruşilor. Mai mult, cînd s-a predat americanilor pe 8 mai 1945, yankeii au refuzat să-l livreze armatei roşii, încălcînd pactul privind schimbul de ostatici importanţi. Captura era prea aleasă pentru a o lăsa să moară într-o celulă din închisoarea Lublianka.

Ce este uimitor în cazul acestui aviator ale cărui raiduri au făcut din „Stuka“ o armă mai vestită chiar decît diviziile de tancuri „Tiger“ este că, în primii doi ani de război (1939-1941), Rudel nu a primit încuviinţarea de a zbura în misiuni de luptă. Superiorii îl considerau un aviator cu pregătire precară, şi de n-ar fi fost decît această lacună, într-o zi tot i-ar fi dat permisiunea de zbor. Numai că Rudel nu era un om de echipă în sens clasic: nu se suda cu colegii. Dificil pînă la încăpăţînare, avea ceva din firea unui solitar căpos căruia viaţa în grup nu-i oferea nici o plăcere. Conduita lui insolită era întărită de refuzul de a pune alcool în gură, alături de pasiunea pentru probele de decatlon, în a căror asprime vedea etalonul de măsurare a voinţei virile. Femeile nu-i inspirau decît o indiferenţă plină de curtoazie, iar în ţigări vedea apogeul terfelirii bărbăteşti. Dictonul ce-i servea drept călăuză morală avea tenta volitivă a unui Siegfried modern: „nu este pierdut decît cel care renunţă la luptă”.

Sceptici că ar fi în stare să piloteze un avion de luptă, superiorii i-au încredinţat numai misiuni de recunoaştere a ţintelor militare: era ca şi cum l-ai fi pus pe Ahile să aibă grijă de ţesălarea cailor din Troia, dar nimeni nu bănuia ce demoni dospeau în ursuzul decatlonist. Dar interdicţia a durat numai pînă la începerea campaniei din Rusia, cînd nevoia de a folosi fiecare soldat în ciclopica bătălie i-a înmuiat pe ofiţeri, urmarea fiind că lui Rudel i s-a încredinţat micul bombardier „Stuka,“ al cărui nume avea să devină în ochii ruşilor un simbol al iadului coborît din cer.

„Stuka“ era un avion foarte lent, cu o viteză de zbor ce nu depăşea viteza unui Mercedes mergînd pe sol cu 250 de km pe oră, de aici şi riscul de a fi doborît cu uşurinţă de artilerie, dar nu în cazul lui Rudel, a cărui dexteritate nebunească în mînuirea aparatului l-a făcut aproape invulnerabil în faţa tunurilor antiaeriene. Arta pilotului a stat în iscusinţa de a face corp comun cu aparatul, în virtutea unei contopiri om-maşină. Rudel simţea avionul ca pe o fiinţă vie. În *Memoriile* (de fapt, un jurnal de front) publicate pentru prima oară în limba română, Rudel, cînd vorbeşte de aparatul de zbor, nu spune niciodată „avion“ („Flugzeug“), ci întotdeauna „pasărea mea“ („mein Vogel“).

Rudel a participat la toate marile bătălii de pe frontul de Est, de la Stalingrad la Kursk, dar numele lui a căpătat o aură distrugătoare începînd cu februarie 1943, cînd ofensiva rusă l-a silit la o inovaţie disperată: a montat două mitraliere antitanc sub botul avionului şi a început să atace la sol miile de tancuri T34, spre a suplini lipsa de reacţie a diviziilor germane, care fuseseră decimate de numărul enorm al trupelor ruseşti. Aşa se face că Rudel a devenit un distrugător de tancuri, rolul de bombardier lăsîndu-l altora. În urma avariilor provocate de antiaeriana rusă, Rudel a aterizat forţat de şase ori pe teren inamic, odată fiind silit să alerge 50 de km cu ruşii în spate, pînă la trecerea liniei de front în Basarabia: pregătirea pentru decatlon îşi arăta roadele, nici un alt camarad nesupravieţuind cursei. Cum nici premiul pus pe capul lui nu avea să-l primească vreun „Ivan“. În schimb, Hitler, epuizînd ierarhia decoraţiilor pe care i le putea conferi, a inventat o medalie supremă numai pentru el, în ediţie unică.

În februarie 1945 Rudel este rănit grav, medicii fiind obligaţi să-i amputeze piciorul drept de la genunchi. În loc să admită că războiul pentru el se încheiase (mai erau trei luni pînă la capitulare), Rudel se urcă la bord cu o proteză ortopedică. Făcînd în medie cam zece zboruri pe zi, imaginea care s-a întipărit în mintea colegilor era cea a unui ciung coborînd şontîc din carlingă spre a aştepta încărcarea avionului cu muniţie, iar în timpul acesta un subofiţer se urca în cabină şi ştergea cu prosopul balta de sînge ce cursese pe podea din bontul genunchiului. Rudel a întreprins peste 2500 de misiuni aeriene de atac. Chiar însumate, zborurile celor mai buni piloţi inamici (englezi, francezi, americani şi ruşi la un loc) nu ajung la jumătatea acestui număr.

Forţa elementară de stihie a naturii, pe care Rudel o emana pe cer, le-a inspirat camarazilor un verb insolit, menit a-i surprinde curajul. Cînd plouă, nemţii spun „es regnet“. Cînd Rudel pornea în raidurile antitanc, colegii îşi spuneau: „es rudelt“. Jocul de cuvinte e intraductibil, dar în tălmăcire liberă: „sîntem în elementul lui Rudel“ sau „plouă cu Rudel din înaltul cerului”. Culmea e că în germană „Rudel“ înseamnă „haită“, adică tot ce era mai străin de omul acesta solitar, dificil şi ascet.

În România, războiul l-a dus pe Rudel la Bălţi şi Iaşi, în preajma aeroporturilor de unde pornea în misiuni de luptă. Răsturnarea din 23 august 1944 l-a prins în Moldova, la Tîrgu-Frumos, de unde a zburat în aceeaşi zi în Transilvania, unde a doborît antena Releului Radio de la Bod, de lîngă Braşov, pentru a bloca comunicarea dintre ruşi şi noii lor aliaţi, românii. Se înţelege că în jurnal pilotul nu are cuvinte frumoase despre români, totul începînd la Stalingrad, cînd Rudel a văzut din aer cum latura de front ţinută de diviziile române a cedat pe întreaga ei lungime, lăsînd armata germană izolată în incinta oraşului. După 23 august, Rudel a avut surpriza de a vedea că avioanele de vînătoare *Messerchmitt*, pe care *Luftwaffe* le dăduse aviaţiei române, au zburat împotriva escadrilei de *Stukas*-uri.

La Iaşi, în iulie 1944, Rudel va dormi cîteva săptămîni într-o casă dintr-unul din cartierele bucolice ale oraşului. Ce a izbit retina neamţului obişnuit cu ordinea cazonă au fost haitele de cîini trecînd în şir indian prin curtea casei, prin ochiurile de gard crăpat, pentru ca într-o dimineaţă, dormind cu fereastra deschisă, să se pomenească cu un dulău stînd cu labele pe cercevea şi privindu-l tăcut pe pilot în pat. Din tot ce a reţinut Rudel din Iaşiul dinainte de ocupaţia rusă, cîinii şi verdeaţa dealurilor au întîietate.

Rudel a trăit pînă în 1982, murind în urma unui atac vascular cerebral. Este îngropat într-un sat din nordul Bavariei, Dornhausen. Tăcerea lăsată peste numele lui în Germania se explică prin elanul de prohod cu care nemţii au ajuns să-şi falsifice trecutul, în virtutea unei pocăinţe de anvergură naţională. Noroc cu foştii lui adversari, de pildă pilotul francez Pierre Clostermann (cel care scrie prefaţa jurnalului), care este primul care recunoaşte în nebunul solitar cel mai mare aviator de război din istoria omenirii. Sau cu vorba lui: „Ce păcat că nu a purtat uniforma noastră.“

cronici

Daniel Cristea-Enache

Istorie literară

Sorescu al doilea (I)

Înainte de apariția primului volum din *La Lilieci*, Sorescu a publicat câteva poeme din sumarul viitoarei lui cărți în paginile unor reviste literare. Astfel, dacă volumul propriu-zis a văzut lumina tiparului în 1973, primele texte din cuprinsul lui au devenit cunoscute în octombrie 1972, când au apărut, în „România literară”, *Nea Florea* și *La Lilieci*. Au urmat *Duminica oamenii n-au porecle*, în „Tomis”, în ianuarie 1973, *A bătut clopotul* și *Petrecerea* în „Luceafărul”, tot în ianuarie 1973, *Tata*, *Baba* și *Lelița* din nou în „Luceafărul”, în martie 1973 (versiunea lor din volum este însă diferită, semnificativ mai amplă pentru *Baba*): un total de 8 texte[1] din cele 48 care vor compune volumul. Se poate prezuma că autorul a vrut, prin aceasta, să dea o idee despre conținutul cărții sale aflate în pregătire editorială și să ia pulsul criticii în fața surprizei pe care urma să o ofere. Surpriza constând în schimbarea manierei, de nu chiar a stilului poetic sorescian, într-o modificare de tematică și problematică, de registru verbal și lingvistic, de personaje poetizate și afiliere a acestora, de spațiu liric devenit, dintr-o dată, regional și local, oltenesc și bulzeștean. Într-o cronică din august 1973, intitulată *Viața la țară* și a cărei perspectivă criticul va simți nevoia să o amendeze ulterior, în cronici din 1984 și 1987, Nicolae Manolescu utiliza chiar acest termen, *surpriza*, însoțindu-l de alții prin care descria noua poezie scrisă de Sorescu: demitizarea „dusă până la ultimele consecințe”, „îndrăzneala”, „radicalitatea și anvergura operației”, „o formulă originală de poezie”.

Cel care a remarcat primul această modificare a lirismului sorescian și a criteriului de poeticitate nu a fost însă un critic literar, ci un prozator. După ce în „România literară” apăruseră, în numărul 43 din 19 octombrie 1972, cele două poeme prin care se deschide și se încheie volumul, *Nea Florea* și *La Lilieci*, Alexandru Ivasiuc a scris un text entuziast, apărut tot în „România literară”, în numărul 49 din 3 noiembrie 1972, intitulat *Din nou despre simplitate* și conținând o situare valorică netă. Mai importantă decât această valorizare făcută prompt de către prozator unui poet mi se pare însă înțelegerea, de către Ivasiuc, a noutății soresciene ce avea să pună probleme de receptare mai multor critici experimentați. Pe baza a numai două poeme (e drept, excepționale), Ivasiuc făcea o veritabilă radiografie critică întregului ciclu *La Lilieci*, care nu fusese încă scris și pe care nu îl cunoștea. Precum Cuvier reconstituia după un os un animal dispărut, prozatorul era capabil să definească viitorul ciclu sorescian pornind de la două texte: „Cele două poeme recente însă aduc și un aer nou, reprezintă neîndoios o nouă fază de creație și o nouă deschidere. Ele accentuează facultatea cunoscută de a exprima poezia adevărată în limbajul cel mai obișnuit, aproape prozaic, explodat din interior de valența lirică.”. Și mai detaliat: „Noile poeme ale lui Marin Sorescu au o amploare neobișnuită, și sunt noi pentru că poetul nu mai este un moralist ascuns și discret, ca în atâtea din versurile sale anterioare, ci reconstituie un întreg univers, un spațiu istoric și geografic. Moralistul ne aduce în față un univers moral, și încă unul în care gravitatea și tristețea sunt balansate de o extraordinară vitalitate și certitudine valorică. Lumea aceasta a copilăriei poetului în mizerul sat oltean este de o flagrantă originalitate și complexitate de sentimente cum n-am întâlnit până acum în poezia noastră.”[2]

Că noua poezie sorescіană va avea parte de o receptare critică „șovăielnică” se poate vedea, retrospectiv, din interpretarea cărții întâi din *La Lilieci* oferită de un critic, altfel, mare admirator al poetului. E vorba despre Eugen Simion care, în ediția a doua a volumului I din *Scriitori români de azi*, apărută în 1978, la cinci ani de la publicarea cărții întâi din *La Lilieci*, găsește că *Ciudin* nu trece „peste nivelul prozei umoristice” și că „adevărata temă a poemelor e, am putea spune, *cheful*”. Lansat pe această linie interpretativă, criticul „șaizecist” va face mai multe afirmații rezolute, una după alta, într-un mod redundant, reluând așadar ideea critică avansată, care devine centrală în demonstrația sa: „Totul, în Bulzeștii lui Sorescu, se învârte în jurul mesei.”. „Singurul sentiment sacru — afirmă criticul — la țăranii aceștia iuți la minte și cu o concepție foarte practică de viață pare să fie *sentimentul nutriției*. Timpul lor interior și exterior se desfășoară în funcție de ora mesei și de consistența alimentelor.”[3]

Cât de eronată este această lectură critică se va vedea pe măsură ce vom avansa în materia poemelor din *La Lilieci*, I. Deocamdată, să recitim *Ciudin*, pe care același critic îl considera a fi de „nivelul prozei umoristice”, ca și „*Carlota*” (E. Simion grafiază greșit *Corlata*) și *Pălărie*. Ciudin din poemul ce-i poartă numele e un hoț aciuiat „în satul nostru”, când pașnic, când violent, iar istoria lui se încheie astfel: „Într-o dimineață au dat copiii cu vitele peste el/ Mort în Vâlceaua Bonii/ Lângă potecă, alături de-o damigeană de țuică, spartă./ Avea țeasta crăpată c-un par, cu ceva, și beregata tăiată/ Cu cuțitul,/ Ca la porci./ Cum se zbătuse, sângele i se amestecase cu țuica./ Era și-început de gadini, că l-au găsit după vreo două zile,/ Făcuse mușiță./ Făptașul a fost prins imediat, de data asta: Costică ăl/ De pe drum,/ Adică cel nebun, un flăcău, venit tot așa,/ Din lume,/ Era zăltat la minte, un nepricopsit, vai de capul lui./ Până atunci nu omorâse un pui, lumea nu se ferea de el,/ Părea un nebun bun.// Lui Ciudin i-au pus o cruce de lemn acolo-n pădure,/ Se scarpină lupii de ea.”[4]

E greu de spus ce înțelegea criticul literar prin „nivelul prozei umoristice”, dar *Ciudin* e un poem remarcabil, lucrat în mai multe registre și în care se manifestă alte sentimente decât cel „al nutriției”, singurul sentiment „sacru”, după același E. Simion, pentru țăranii din Bulzeștii lui Sorescu. Tot în *Ciudin* apare o femeie amărâtă, „rea de clanță”, indignată că hoțul dus la post de jandarm scapă de fiecare dată din lipsă de *probe*. Femeia cu copii (și, după cum s-a văzut în *Minunea*, cu bărbatul „pleznit pe front”) amenință în felul următor: „Să se ducă dracului cu dumnezeu, să ne tihnească și nouă,/ Duce-s-ar învârtindu-se nouă cu-a brânzii/ Că odată-mi iau lumea-n cap/ Și vă las să-mi creșteți voi boracii.”.

La o relectură atentă a cărții întâi din *La Lilieci*, se observă reperele temporale ce par a lipsi din pagini, repere legate pe de o parte de vârsta personajului care ajunge autorul tuturor celorlalte, iar pe de alta, de fundalul războiului ce conferă dramatism și chiar tragism întâmplărilor cotidiene din Bulzești. Ce vârstă are băiatul care va deveni scriitor? Stă după fusta mamei, e pus să meargă cu gâștele și cu oile și, în *Craiova văzută din car*, îl urmărim cum merge alături de mamă, „după un consiliu cu Moșu și frații mai mari”, într-o primă călătorie spre urbea care i se va părea „cel mai frumos oraș din lume”. Fiindcă Marin (într-un alt poem, *Copăceanca*, apare chiar numele băiatului) „îngână” poezii și are o bună memorie a lor, el va fi dus la Craiova să i se facă fotografii (nu contra cost, ci „pe mălai”), pentru a fi apoi dat la școală. Marin, personajul din carte ce va deveni/ a devenit autorul Marin Sorescu, are în *La Lilieci*, I, vârsta copilului care poate merge la școală. O excepție de la fixarea în această vârstă a personajului apare în *De la vale la deal*, unde mama îi va face fiului său o istorie concentrată a neamurilor din sat. În acest caz, îl vedem pe Marin Sorescu matur, parcă în proces de documentare și ascultându-și atent mama, care îi dă, odată cu povestea neamurilor, sfaturile cuvenite: „Pe taică-său/ Îl chema Țuruc. Adică poți să-l întrebi, că se ține bine și-acum,/ Cu el nu mă mai satur de vorbă.”; „Abia la urmă vine seria lui taică-tău Fănică al lui Ion Bălan./ Acum e bozul mare pe ei./ Câtă lume bună s-a prefirat. Să-i țineți minte să le faceți și voi colac.”.

Marin, personajul din carte ce va deveni/ a devenit autorul Marin Sorescu, are în *La Lilieci*, I, vârsta copilului care poate merge la școală.

Vârsta prin ochii căreia e văzută scena ca de teatru a oamenilor mari este, așadar, în *La Lilieci*, I, cea a copilului visând să meargă la școală. Sorescu a făcut efortul de a nu *adăuga*, la percepțiile infantile ce colorează într-un anume fel cartea, perspectiva ulterioară, a adultului știutor și a scriitorului profesionist. Sorescu al doilea, ca să zic așa, vine uneori cu un contrapunct ironic, cu niște comentarii savuroase, cu neologisme distonând voit cu regionalismele utilizate din belșug.

Note:

1 Opt texte, iar nu zece, așa cum afirmă Mihaela Constantinescu-Podocea în legătură cu cartea întâi din *La Lilieci*: „Cuprinde 49 de poeme, dintre care 10 au fost publicate anterior în reviste literare”. În *Opere*, I. *Poezii*, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea, prefață de Eugen Simion, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2002, p. 1539. Și o altă numărătoare a celei ce a îngrijit ediția critică se cere corectată: în sumarul primului volum din *La Lilieci* sunt 48 de poeme, nu 49.

2 V. *Opere*, I, *ed. cit.*, p. 1647.

3 Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I (ediția a doua revăzută și completată), Editura Cartea Românească, 1978, pp. 291-292.

4 Toate citatele din *La Lilieci*, cartea întâi, sunt după ediția princeps apărută în 1973 la Editura Eminescu. În această ediție, Dumnezeu este grafiat la fiecare ocurență (cu o excepție) cu literă mică: „dumnezeu”.

Dumitru Ungureanu

CHIBIȚOTECA

Votul, distracție populară

Mă pocnește câteodată conștiința civică să particip la viața publică, să-mi dedic puterea de muncă și abilitățile discursive „trebilor cetății", vorba nu știu cărui filosof al neamului. Dar, ca să ajung în dificila postură de reprezentant obștesc, ar trebui să candidez, nu-i așa? Vorba Celui-de-Sus din gluma cu evreul care se ruga să câștige la loto: „Ca să câștigi, măcar joacă și tu niște numere acolo!..." De-aș candida, sloganul de campanie cel mai potrivit bazinului electoral băștinaș ar fi: „Votați-mă pe mine, că și eu știu să fur!" Nu-mi aparține. L-am auzit în urmă cu vreo trei cincinale, rostit (nu adoptat!) de un băiat de vârsta copiilor mei, care se străduia să țină în viață o firmă și se băgase, împins de simțul umorului, în partidul unui „realizator" de emisiuni *tembelizuale*, un tupeist escroc și demagog, trimis ulterior la pușcărie pentru câțiva ani. Băiatul în cauză n-a prins nici loc de parlamentar, nici de consilier orășenesc sau ce viza. Lămurit, a închis firma și a emigrat în Anglia, de unde a jurat că nu revine în România nici dacă se îmbogățește ca Ion Rațiu, încât să-și permită finanțarea unui ziar, a unui post TV, a unei candidaturi independente și a câtorva amante hulpave. Destinul acelui băiat mi se pare ilustrativ pentru România post-comunistă. Și deprimant pentru mine. Într-o măsură oarecare — totuși, nu mică! —, mă simt responsabil de starea societății noastre, deoarece știu că n-am făcut tot ce trebuia să fac pentru mersul ei pe-o cale cât mai dreaptă și mai cinstită. Oare puteam face?

Exigența autocritică nu s-a cuibărit în caracterul meu, recunosc fără jale. Sunt un tip prea puțin social, deși mă regăsesc mai degrabă în ideologia socialistă decât într-aia capitalistă. Posibil ca (de)formarea (așa-zicând intelectuală) să provină din junețe. Atunci oscilam hăbăuc între filosofia lui Platon (recomandat spre lectură de inenarabila prozatoare Sânziana Pop), descoperită cu plăcere la 20 de ani (plăcerea se înțelege dacă amintesc dialogul *Symposion,* citit în ediția tradusă de Șt. Bezdechi în 1944, cumpărată de la un anticariat în 29 iulie 1976), și ceea ce credeam că e filosofia lui Marx (autor din care, până azi, am răsfoit doar nocivu-i *Manifest*..., suficient să fiu contaminat!). Lipsit de un îndrumător înțelept, așa cum au avut alții, intrat în slujba tehnică pentru care mă pregătisem 5 ani de liceu industrial, am lucrat peste 36 de ani izolat de colegi, serviciul necesitând un om pe tură 24/24 ore. Iluzii despre societatea românească am compilat, ca oricine află mai multe din cărți decât din experiență. Le-am pierdut în prima jumătate a lui 1990. Mă mulțumesc să privesc agitația omenirii. Mi se pare mai distractiv decât să particip. Pe urmă, viciul meu esențial, lenea (tata s-a străduit zadarnic să o dea jos de pe spinarea mea, folosind o curea, un ciomag sau palma de electrician rapid) s-a întins ca un cancer și m-a cotropit, aducându-mă azi în situația de neinvidiat: *Ungureanu e ocupat de Ungureanu* (parafrază la o zicere celebră a lui Paul Goma)!

Dacă, prin absurd, m-aș lăsa înfipt pe o listă supusă votării, cred că n-aș obține nici măcar propriul vot! Așa ceva i s-a întâmplat unui cunoscut care, fiind propus la o primărie de un partid fără aderenți prin zonă, a uitat să ajungă la secția de votare, fiindcă nu s-a îndurat să-și părăsească „sediul de campanie": o cârciumă dubioasă, unde se simțea ca peștele în apă mai abitir decât Mario Vargas Llosa când candida la președinția Republicii Peru.

Dacă, prin absurd, m-aș lăsa înfipt pe o listă supusă votării, cred că n-aș obține nici măcar propriul vot! Așa ceva i s-a întâmplat unui cunoscut care, fiind propus la o primărie de un partid fără aderenți prin zonă, a uitat să ajungă la secția de votare, fiindcă nu s-a îndurat să-și părăsească „sediul de campanie": o cârciumă dubioasă, unde se simțea ca peștele în apă mai abitir decât Mario Vargas Llosa când candida la președinția Republicii Peru. Constatând el că nici măcar soția nu-l votase, amicul a divorțat, s-a lăsat de băutură și-a cheltuit banii și timpul liber în folosul partidului văduvit de niscai reprezentanți locali mai potenți. La recentele alegeri, a concurat iarăși. Rezultatul? Câteva voturi pentru el și/sau partidul său, probabil greșit ștampilate. Comentariul altui amic: „Așa se întâmplă când te lași de băutură: pierzi simțul realității!"

Deși m-am lăsat nițeluș de băutură pe motive cardiace, sper că n-o să ajung în situația asta fistichie. Am învățat ceva de la Platon — culmea! printr-o vorbă a lui Marx. Acesta scria: „Filosofii nu au făcut decât să interpreteze lumea. Important, însă, este a o schimba!" Or, Platon, ajuns sfetnic de seamă al tiranului Dionisos, a experimentat în Halicarnas o nouă constituție. Exercițiul i-a reușit atât de bine, încât abia-abia a scăpat cu fuga de furia cetățenilor! (Sau a fost vândut ca sclav de tiranul nemulțumit de sfaturile lui? Uite că am uitat, trebuia să verific sursele istorice...) Dacă m-ar pune dracul să intru în politică și să câștig prin alegere populară vreo funcție executivă, te pomenești că mă apuc și eu să modific lumea, declanșând te miri ce conflict armat, unul pe lângă care cele din Ucraina și Palestina ar fi jocuri în Metaverse! N-oi fi eu intelectual cu patalama, dar să nu-i dai ocazia unuia care se crede/vede „ales" să arate ce-i bese mintea! Vreți exemple?

Așteptați degeaba! Nu ofer pomană electorală!

polemos

Nicolae Turcan

Chronostalgii

■ Adesea, risipiți în înstrăinări succesive, ne trezim incapabili de a-L contempla pe Dumnezeu în sublimul din creația Sa. Inteligența noastră limitată, *monstruoasă* chiar, se dovedește inaptă *să prindă* de negânditul și să audă chemarea ce se rostește pretutindeni, ca înțelegere și neînțelegere deopotrivă. În asemenea momente doar harul ne poate ajuta să abolim încăpățânarea letală și să cedăm, învingându-ne pe noi înșine, frumuseții Lui.

■ Când categoriile filosofice varsă lacrimi pe altarul devenirii noastre înseamnă că gândirea și-a recunoscut rădăcinile abisale. Ceea ce vine de altundeva, ca adevărată viață, ceea ce ne locuiește, fulgurant deocamdată, este Absolutul. Refuz să mă ocup de vreo filosofie care cartografiază doar reliefuri raționalizabile până la ultima măsură.

■ Scriu adeseori dinspre copilăria *intermitentă*, ca și cum, desfășurând cuvintele, aș ajunge să înțeleg în sfârșit ceva ce, deși născut odată cu mine, continuă să-mi scape printre gânduri, ca printre degete. Convins că tânjesc deopotrivă după trecutul pierdut și după viitorul eshatologic, mă expun înșirând *chronostalgii*...

■ Mormântul părinților, devenit locul înrădăcinării mele în istorie și în ceruri, mă somează că *superficialul* și-a pierdut brusc importanța.

■ Când ne pierdem pe noi înșine, prin preocupări inautentice ori prin prăbușiri dureroase, Hristos ne recâștigă cu dragostea Sa trecută prin moarte. Coborârea Lui până la condiția noastră căzută ne cheamă atât de sus încât rămânem în uimire. Dacă am avea o privire obiectivă, am fi nevoiți să recunoaștem că este *prea mult*, că noi înșine, judecându-ne după dreptatea noastră, nu ne-am mai salva niciodată. Este o ușurare că nu suntem noi, narcisiacii, ultimul cuvânt al lui Dumnezeu, că nu suntem noi Dumnezeul nostru.

■ Nu reușesc să înțeleg cum esențialul – ce vine dinspre o copilărie obișnuită – îmi iluminează încă meditațiile. Când și cum s-a insinuat Cel Ascuns în poezia zilelor de altădată, în așa fel încât să-L descopăr abia în prăbușirile și înălțările mele de astăzi? Viitorul, făurit deja imaginar în anticipări și fragmente sublime, ne face să trăim nu „eterna repetiție a aceluiași" (Nietzsche), ci recâștigarea și reînnoirea unei vieți întrezărite cândva ca ideal. Viața ca reînnoire continuă, ca pocăință, ca desăvârșire, „eterna *desăvârșire* a aceluiași", aflat pe Cale, iată răspunsul împotriva fatalismului nietzschean!

■ Fără iertare divină și fără pocăință umană zilele noastre ar construi în noi, încet, încet, un zid al răului propriu – *marele zid omenesc.*

■ Ceea ce se va termina odată cu noi înșine nu este nimicul care suntem, ci expresia Absolutului care se rostește prin noi. Dar pentru că El, desigur, nu poate muri, ci se va auzi până la sfârșitul istoriei și după aceea, orgoliul nostru se potolește nimicit de nădejdea *celor ce vor veni.*

■ Să te gândești la tine însuți, cel de dincolo de timp, iată singura manieră demnă de numele pe care-l porți sau, mai bine zis, de numele pe care-l râvnești.

■ Doar un paradox banal, spre rememorare: sub aripile întinse ale izbânzilor noastre stă aerul dens și mut al eșecurilor trecute.

■ Ne-am făcut îndeajuns de râs cu credințele noastre *incredibile* pentru ca ele să fie declarate false. Timpul eshatologic al izbânzii binelui – al răz-*bunării* (*i.e.* al „mai multului binelui", după cum interpreta Părintele Rafail Noica) – nu poate lipsi, indiferent de cursul mărunt al istoriei. Este, desigur, o speranță nobilă, dar o prefer oricând oricărei realități *nimicnice*...

■ Înainte de a da socoteală lui Dumnezeu, dăm socoteală *morții* ce ne locuiește, celei la judecata căreia am fost chemați. Fără ajutorul celor ce ne-au iubit oricât de puțin n-am fi împlinit niciun semn al ființei noastre pe fața pământului și am fi *derealizat*, nu fără oarecare pasiune, gestul final – fie el al împlinirii ori al ratării. Să sperăm că nu moartea proprie, ci dragostea lor ne va defini în cele din urmă...

■ Melancolia moare odată cu trecerea timpului. Ea este copilăria de care nu-ți mai pasă, pentru că ai găsit în viitorul eshatologic o altă copilărie, a sfântului care n-ai reușit să fii, a Împărăției incomparabile.

■ Niciun trecut nu e neapărat ideal, în pofida luminii prezentului care îl interpretează astfel. E timpul să ne luăm idealurile din viitor, ca și cum esența copilăriei așteaptă încă să vină.

■ Melancoliei, ca moarte ajunsă până la noi, ce ne rostește minunile trecutului, nu-i putem face față prin silogisme, ci doar să-i supraviețuim prin nădejde.

■ Putem părăsi lumea, dar copilăria nu o părăsim cu adevărat niciodată. Ea ne va locui toate împlinirile și desăvârșirile noastre, pentru ajunge în cele din urmă la înțelegerea cuvântului evanghelic: „De nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor" (Matei 18, 3). O lungă, indelebilă experiență,

(continuare în p. 21)

Lucian Sârbu

De la geometrie la poezie, și înapoi

Despre cartea lui Bogdan Suceavă dedicată poeticii lui Ion Barbu (*Adâncul acestei calme creste*, Polirom, Iași, 2022) s-a mai scris în revista „Argeș”, în numărul 12(486) din decembrie 2022 (la pagina 26, autorul prezentării fiind Jean Dumitrașcu), dar atunci a fost mai mult sub forma unui semnal de carte menit să prezinte publicului apariția, la acel moment, de dată recentă. Iată de ce, având în vedere importanța subiectului propus, credem că e necesară o discuție mai largă în jurul acestei cărți care promite să devină una clasică în ceea ce privește analiza poeziei moderniste românești.

Că Ion Barbu (matematicianul Dan Barbilian, 1895-1961) a fost un poet abscons, greu de înțeles (în epocă poezia lui era văzută ca fiind... „ermetică”), o știam cu toții încă de pe timpul liceului, când aveam de învățat pentru examenul de bacalaureat „Riga Crypto și lapona Enigel”. Țin minte că manualul de literatura română de pe vremea mea (1993) vorbea despre Ion Barbu ca despre un poet modernisto-simbolist, și comentariile pe care le citeam și le învățam pentru examen încercau să descifreze fel de fel de simboluri și alegorii poetice, care mai de care mai abstractă. Hotărât lucru, nu era o plăcere să-ți pice un subiect din poezia lui Ion Barbu. „Riga Crypto” era una dintre sperietorile cele mai mari cu care ne confruntam la examenul de bacalaureat.

De aceea, nu mică mi-a fost surpriza după ce am început să citesc *Adâncul*... și, la un moment dat, am simțit nevoia să revin la poezia care mă terorizase în anii de liceu, încercând să o înțeleg prin grila de interpretare propusă de Bogdan Suceavă. Și totul parcă a căpătat lumină: de unde versurile barbiene mi se păruseră întotdeauna o înșiruire abstractă de sunete și silabe la limita literaturii absurdului, chiar urmuziene pe alocuri, din care numai cu chiu, cu vai, puteai extrage niscaiva „simboluri” cu sens, deodată poemul începea să capete un sens propriu și chiar și o logică!

Ideea principală a acestei cărți este, în sine, simplă: între opera matematică a lui Dan Barbilian și cea poetică a poetului Ion Barbu există o certă continuitate. „Asertiunea generală pe care o propunem în monografia de față e că poemele din *Joc secund* extind până la o poetică explorarea unui cadru general care în matematică a fost enunțat de Felix Klein în 1872 în *Programul de la Erlangen*.” (p. 27). Acest „program de la Erlangen” care literatului și, în general, cercetătorului umanist îi este cel mai probabil necunoscut, a reprezentat una dintre schimbările fundamentale în cercetările geometrice și este contemporan cu alte inițiative revoluționare în matematică, unele care erau la modă la sfârșitul secolului XIX, așa cum ar fi sinteza dintre matematică și economie realizată de W. S. Jevons în 1862 și care stă și azi la baza metodelor de predare a macro- și microeconomiei în facultățile de economie. Dar ce reprezenta, pe scurt, „programul de la Erlangen” așa cum a fost formulat de Felix Klein? Foarte sintetic spus, matematicianul german a propus o metodă de ierarhizare a geometriilor euclidiene și non-euclidiene (care în epocă reprezentau ceva relativ nou) punând accentul pe ideea de grupuri de transformări ale spațiului în raport cu niște proprietăți stabile, invariante.

Or, exact această idee, demonstrează Bogdan Suceavă în cartea sa, este cheia descifrării „ermetismului” poemelor din *Joc secund*. Cu alte cuvinte generații întregi de critici literari și profesori de liceu s-au chinuit să descifreze fel de fel de sensuri, simboluri și alegorii absconse din poezia lui Ion Barbu, când mult mai simplu ar fi fost să-i înțeleagă *mintea matematică* și să-i citească poezia în cheia evoluțiilor din geometriile non-euclidiene. Dacă tot l-am pomenit mai sus, un poem ca *Riga Crypto*... devine brusc inteligibil dacă ținem cont de faptul că „invariantul” este timpul ciclic (reprezentat de obiceiul nunții, de soarele care stă ca un „aprins inel” pe cer, de transhumanța anuală a „laponei Enigel”...) în timp ce „transformările” sunt date de ceea ce pățește natura, însuși Crypto, regele-„ciupearcă” („Și sucul dulce înăcrește! / Ascunsa-i inimă plesnește...”), atunci când soarele se oglindește în pășunea pe care stă fata. Invariantul nu e „invariant” fără transformări, și transformările nu sunt posibile fără ceea ce este invariant. Lumea e geometrie. Geometrie pură!

Eseul lui Bogdan Suceavă este interesant și din alt punct de vedere. Profitând de tematica propusă (descifrarea poeticii lui Ion Barbu), matematicianul și scriitorul român realizează o interesantă introducere pentru cercetătorul umanist în istoria unei întregi ramuri a matematicii în care școala românească a avut contribuții importante, inclusiv prin Dan Barbilian. Citim, astfel, despre viața și opera unor matematicieni importanți precum Sophus Lie, Shiing-Shen Chern, David Hilbert ș.a., dar și anecdotică din lumea matematicienilor români de la începutul secolului XX. Asistăm la o adevărată incursiune în fascinanta lume a constituirii și validării ideilor matematice. Ca necunoscători, avem impresia că matematica e ceva arid și că numai științele umaniste se dezvoltă din interacțiuni și discuții pasionante între filosofi, literați, istorici. Bogdan Suceavă ne demonstrează în cartea sa că de fapt și matematica poate, și este, la fel de fascinantă: ideile (de)curg la fel de dinamic ca în științele umaniste și interacțiunea maestru-discipol este la fel de importantă. Poate de aici rezultă și una din concluziile cărții: „Geometria e la fel de importantă ca, de pildă, filozofia sau istoria, pentru că pe teritoriul acestei discipline putem trasa istoria unor teme care țin de evoluția logicii, alături de evoluția viziunii despre spațiu și timp.” (p. 212). Într-adevăr: să fie oare o simplă întâmplare că un Kant a „retrogradat” la stadiul de simple „categorii de gândire” spațiul și timpul doar cu câteva decenii mai înainte de teoretizarea științifică a geometriilor neeuclidiene?... Cu siguranță, nu.

Mai mult, aș zice că autorul – care, totuși, este în primul rând un reputat matematician, profesor universitar în California – chiar își dorește să vorbească mai degrabă despre matematică decât despre poetica lui Ion Barbu. La drept vorbind, poeziile din *Joc secund* sunt comentate minuțios doar în capitolul al șaselea („O lectură a *Jocului secund*...), situat central în construcția eseului, restul cărții fiind mai degrabă ocupat cu considerații privitoare la filiațiile și destinul ideilor matematice care l-au influențat pe poet. Capitolul acela merită citit de critica literară deoarece autorul își exemplifică în mod concret, pe text, metodologia interpretativă. Dar poetica lui Ion Barbu pare doar un pretext pentru a ne învăța istoria unei anumite ramuri a geometriei, după cum istoria acestei ramuri a geometriei este o motivație pentru autor pentru a corecta și a reclasifica moștenirea literară a lui Ion Barbu. În cele din urmă a rezultat un eseu egal de interesant pentru literați, matematicieni și filozofi. Un eseu care, așa cum ziceam la început, promite să devină unul clasic în deschiderea analizelor privitoare la modernismul poetic românesc din prima jumătate a secolului XX. Și, de ce nu, poate chiar va duce la rescrierea capitolelor dedicate liricii lui Ion Barbu din manualele de literatură română.

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Periferiile digitale

Tehnologia *deep learning*, bazată pe big data, de fapt întreaga dezvoltare tehnologică din jurul inteligenței artificiale constituie, probabil, principala miză a competiției globale actuale, fiind implicată în toate sferele vieții, de la economie la medicină și de la comunicare la viața privată. Dezbaterile referitoare la inteligența artificială generalizată evidențiază momentul de singularitate al acestei dezvoltări, când tehnologia ar ajunge la conștiința de sine. Discuțiile sunt însă, deocamdată, prea abstracte, tributare mitologiei create în jurul inteligenței artificiale. Chiar dacă temerile privind creșterea fără precedent a influenței tehnologiei asupra omului sunt justificate, ele nu ar trebui să aibă de-a face cu o astfel de evoluție (cu totul improbabilă), ci cu invențiile recente din domeniile deja amintite. Competiția globală ține prea puțin cont de efectele existențiale și chiar culturale ale noilor tehnologii, ca dovadă că – de exemplu - inițiativele de protejare a datelor personale sunt limitate la anumite zone, cum e Uniunea Europeană, în timp ce restul lumii folosește datele fără a avea scrupule etice, iar în China se pune chiar la punct o formă de dictatură digitală (în viitor, potențial exportabilă).

În lucrarea *Superputerile inteligenței artificiale*, Kai-Fu Lee argumentează că provocările actuale privesc de fapt modul în care statele și companiile private vor reuși să profite de pe urma acestor noi tehnologii. Nu singularitatea tehnologică este, momentan, problema, și nici etica utilizării tehnologiei, ci accesul la date și diversificarea ofertei în domeniul *deep learning*. În opinia lui Kai-Fu Lee, competiția se dă între Statele Unite ale Americii, încă liderul din domeniul IT, și China, care îi suflă în ceafă și, în plus, pare să fie chiar mai pragmatică decât țara în care a apărut curentul pragmatismului. Competiția se poartă între SUA și China, ceilalți actori – statali sau privați - încercând să participe sau pur și simplu doar să facă față schimbărilor rapide din domeniul tehnologiei digitale.

În curs de formare sau de consolidare la nivel global se află noi centri de putere, dar și noi periferii și semiperiferii. Deși asocierile în blocuri distincte, cum este blocul occidental, sau în unități trans-statale, cum e Uniunea Europeană, joacă rolul lor în crearea acestor configurații, diferențele tehnologice, care se convertesc în diferențe economice (și militare), vor conta în primul în rând în descrierea noilor hărți politice. Deși joacă încă un rol important în economia globală, Uniunea Europeană tinde să piardă teren în domeniul tehnologiei digitale, ceea ce riscă s-o transforme într-o provincie a Occidentului, în cel mai bun caz la remorca SUA. În cadrul Uniunii, țările din Est sunt, practic, subdezvoltate din punct de vedere tehnologic, fiind, din acest punct de vedere, o provincie a provinciei. Speranța lor că vor reuși să scape de statutul de periferie este tot mai mult doar o iluzie.

O demonstrație în acest sens este realizată, pentru cazul României, de Horia D. Mihălcescu, în lucrarea *România digitală* (Paideia, 2023). Deși urmărește doar evoluțiile în zona digitalizării marketingului, concluziile cărții – incluzând o cercetare sociologică în premieră – pot fi generalizate cu ușurință pentru a exprima starea întregii economii.

Mihălcescu urmărește să înțeleagă și să evalueze economia românească din perspectiva unei economii dezvoltate, altfel spus să definească marketingul și domeniile corelate, *bussines intelligence*ul și *marketing intelligence*ul, pornind de la standardul cel mai înalt de digitalizare. Schimbările față de marketingul tradițional sunt majore, dacă n-ar fi să menționăm decât evaluarea efectelor comunicării: „Unul dintre principalele avantaje ale marketingului online în comparație cu mediile tradiționale sau moderne, cum ar fi printul sau televizorul, este măsurabilitatea efectului publicitar prin indicatori foarte specifici, această măsurătoare fiind deseori disponibilă în timp real”. (p. 84) Cum marketingul este inevitabil legat de managementul unei companii, funcționarea sa în lumea digitalizată spune multe despre companie în ansamblu.

(continuare în p. 30)

Deși joacă încă un rol important în economia globală, Uniunea Europeană tinde să piardă teren în domeniul tehnologiei digitale, ceea ce riscă s-o transforme într-o provincie a Occidentului, în cel mai bun caz la remorca SUA. În cadrul Uniunii, țările din Est sunt, practic, subdezvoltate din punct de vedere tehnologic, fiind, din acest punct de vedere, o provincie a provinciei.

eseu

Dan Ciachir

Jurnal 2020

„Egalitatea este marele principiu al vremii noastre. Cele trei cocote metafizice ale lui Laforgue (Libertate, Egalitate, Fraternitate) au căpătat conținut moral.” (Petre Țuțea)

16 ianuarie

Am ascultat ieri și azi numeroase recitări din versurile lui Eminescu, înregistrări de acum 30-40 de ani, însă niciun actor nu atinge nivelul lui Ovidiu Iuliu Moldovan, dotat cu o forță și o expresivitate uimitoare, îndeosebi în poeme epice ample, precum acela în care Eminescu îl evocă pe Decebal, dar și în fragmentul luptei din *Scrisoarea a treia*... *Comparaison n'est pas raison*, însă mi s-a părut că George Vraca, decenii în șir considerat un etalon al lecturilor din poezia lui Eminescu, este sub Ovidiu Iuliu Moldovan. Ca o paranteză, Arghezi a spus că, în loc de Darius al lui Istaspe, Vraca pronunța „Darius al lui Ispas”.

La începutul anilor 1980, Ovidiu Iuliu Moldovan mi-a citit la radio, în emisiunea *Dicționar de literatură universală*, un poem tradus din Pasolini. Nu uit nici astăzi lectura sa, care mi s-a părut de o prospețime și o originalitate uimitoare. Am mai avut privilegiul să-mi citească și Ion Caramitru un poem tradus din Mario de Andrade.

19 ianuarie

Aseară, France 2 își începea telejurnalul cu știrea că, vineri seara, câteva zeci de protestatari alertați de cineva aflat în sala unui teatru din Paris, unde se găseau Emmanuel Macron și soția sa, forțând ușile clădirii, au pătruns înăuntru, reprezentația întrerupându-se pentru câteva minute, răstimp în care președintele a fost pus la adăpost de către agenți. Piesa a fost reluată, Macron asistând până la sfârșit. Demonstranții au strigat lozinci împotriva noii legi a pensiilor și l-au huiduit pe președintele Franței. În aceeași noapte s-a pus foc cafenelei „La Rotonde”, unde între cele două tururi de scrutin ale alegerilor prezidențiale Macron a dat o masă unor acoliți. Incendiul de alaltăieri-noapte a fost stins de pompieri.

21 ianuarie

I-am scris lui Gheorghe Grigurcu mulțumindu-i pentru articolul despre o carte a mea apărut în „România literară”, iar astăzi i-am răspuns părintelui Ioan Dură de la Bruxelles... Nu îi mai scrisesem de multă vreme scrisori.

30 ianuarie

După lăsarea serii a telefonat părintele Ioan Dură și am stat de vorbă jumătate de ceas, răstimp în care am uitat-o pe terasă pe Maimuțel.

3 februarie

Noaptea trecută, căutând în colecție, mi-am amintit că pe 31 ianuarie s-au împlinit 30 de ani de când am început *Cronica ortodoxă* în primul număr din „Cuvântul”.

7 februarie

Deschizând calculatorul, am citit cu plăcere un articol în care Andrei Pleșu scrie foarte frumos despre Nae Ionescu.

13 februarie

În „România literară”, o cronică a Marinei Vazaca despre traducerile în românește din Proust, semnate de Radu Cioculescu, respectiv de Irina Mavrodin.

14 februarie

„...Cine visează o enciclopedie topografică a Bucureștilor va avea de așteptat nașterea unui colectiv de istorici, literați, sociologi etc. – să zicem Andrei Pippidi, Adrian Majuru, Dan Roșca, Silvia Colfescu, Emanoil Bădescu, Ioana Pârvulescu, Georgeta Filitti, Alexandru Ofrim, Narcis Dorin Ion, Dan Ciachir, Victoria Dragu-Dimitriu și Augustin Ioan” (13 februarie, Radio Europa Liberă Moldova, *Bucureștii, în răsfăț editorial*)

16 februarie

Ieșind de la biserică, am făcut o scurtă plimbare prin Cișmigiu, unde covorul de pansele care pornește din fața intrării principale în parc răspândea o prospețime de primăvară, întărită de lumina soarelui și de cerul albastru.

17 februarie

Încă un mit spulberat: Molière nu a murit pe scenă, ci în patul lui, pe 17 februarie 1673. Făcându-i-se rău înainte de premiera piesei *Bolnavul închipuit*, a fost dus acasă, unde și-a dat sufletul câteva ceasuri mai târziu.

5 martie

Ieri a fost înmormântată Maica Semfora Gafton, fostă vreme de 40 de ani stareța Mânăstirii Techirghiol. Născută în 1922 la Isaccea, avea 98 de ani. În 1944 a intrat în Mânăstirea Poiana Mărului, de lângă Râmnicu Sărat, devenind rasoforă în 1947 și călugăriță în 1955. A urmat Institutul Teologic din București în perioada 1952-1956, absolvit cu o lucrare de licență, *Maica Domnului în învățătura ortodoxă*, întocmită sub îndrumarea părintelui Dumitru Stăniloae, tipărită patru decenii mai târziu.

Maica Semfora a fost scoasă din mânăstire în 1960, în temeiul Decretului 410 din 1959, revenind în monahism șapte ani mai târziu: „Când, în 1967, Patriarhul Justinian m-a reprimit în monahism – avea să spună – am fost cel mai fericit om”, adăugând: „Dacă m-aș mai naște de o sută de ori, tot la mânăstire m-aș duce”.

15 martie

Alaltăieri s-a prăpădit Carmen Galin, actriță strălucită și totodată discretă, căreia marele om de teatru George Banu i-a consacrat un medalion superb în „Adevărul”. Dumnezeu s-o ierte!

16 martie

Aseară, emisiunea de la Radio Cultural despre Maica Semfora a ieșit foarte bine.

A murit zilele trecute avocatul – fost senator – Lucian Bolcaș, om fără scânteie, dar cuviincios și simțit. Dumnezeu să-l ierte!

24 martie

Am găsit un mesaj de la Dumitraș, nepotul părintelui Stăniloae, care în ziarul „Lumina” de astăzi îmi pomenește articolul *Un patriarh la teatru* din „Lumea Credinței”. M-am bucurat și i-am mulțumit.

29 martie

„Egalitatea este marele principiu al vremii noastre. Cele trei cocote metafizice ale lui Laforgue (Libertate, Egalitate, Fraternitate) au căpătat conținut moral.” (Petre Țuțea)

31 martie

Așa cum au prevenit meteorologii – e foarte frig și suflă cu putere vântul. Îmi amintesc că pe 31 martie 1995 era încă și mai frig, întrucât ninsese și continua să ningă. Mă întorceam la București împreună cu Țeposu și Buduca în mașina redacției: fuseserăm mai întâi la Timișoara și la Craiova la niște întâlniri cu publicul prilejuite de apariția noii serii – lunare – a revistei „Cuvântul”. În aceeași zi de 31 martie s-a prăbușit la Balotești un avion plecat de la Otopeni spre Bruxelles. Au murit 60 de persoane.

17 aprilie

Din 2009 și până anul trecut, vreme de 11 ani, nu a fost Paște să nu merg la emisiuni de televiziune – în 2013 am participat la cinci în decurs de 15 ore.

23 aprilie

Farmecul animalelor este o carte din care ziarul „La Stampa” reproduce câteva fragmente superbe. Mi-ar plăcea să o citesc. Este scrisă de Volhard, profesor la Universitatea din Tubingen, laureata Premiului Nobel pentru Medicină în 1995. Titlul ediției italiene: *L'incanto degli animali.*

25 aprilie

Ieri-dimineață am ieșit din casă pe drumul de acum trei zile, cu deosebirea că am apucat spre intrarea în Cișmigiu din capătul străzii Doctor Marcovici, atras de cântecul viu și puternic al păsărilor. Nu am mai pomenit de 60 de ani, din Calea Rahovei – tot în preajma Paștelui –, să cânte păsările în stradă... Pe măsură ce mă apropiam de Cișmigiu, cântecul lor avea o intensitate tot mai puternică. Cu un an în urmă, la mijlocul lunii mai, dis-de-dimineață, la Mânăstirea Celic-Dere, am simțit bucurie în cântecul și zborul razant al păsărilor, însă acolo este o enclavă blagoslovită, ruptă de civilizație.

29 aprilie

La televizor, un documentar admirabil despre actorul Adrian Pintea, singurul lucru demn de privit în decurs de o săptămână. În rest, inclusiv la TV5 și Rai, idioțenii și inepții.

1 mai

Am aflat că Cișmigiul are 16 hectare (32 de pogoane), așadar mai puțin decât suprafața unei moșioare, iar Herăstrăul 110 hectare, pe 74 dintre ele întinzându-se lacul.

Sorin Antohi

Idei și zile

Începînd din şcoala generală, am ţinut comunicări şi conferinţe, am iniţiat şi am organizat (adesea împreună cu alţii — profesori, colegi, studenţi) şedinţe de cenaclu şi de cerc ştiinţific, dialoguri, colocvii, seminarii, conferinţe şi congrese. La alte asemenea evenimente am fost prezent, de regulă activ, în public. În aproape patruzeci de ţări, din Statele Unite în Hong Kong şi Taiwan, din Europa şi Israel în Australia. Toate, indiferent de nivel şi finalitate, alcătuiesc principalul meu mediu formativ, experimental, de descoperire şi afirmare. Reuniunile iniţiate şi organizate de mine, chiar şi atunci cînd nu atingeau nivelul pe care-l speram şi cînd nu aveau urmările editoriale şi (para) instituţionale pe care le plănuiam, au pornit mereu din laboratorul meu de sertar, de la notaţiile fugare ale unor idei. În acel mediu le-am expus şi testat, le-am completat şi uneori abandonat, fiindcă traseul ideilor este aproape imprevizibil, contingent, contextual, dialogic. Aşa şi trebuie să fie. Excepţia cea mai tristă a acestei dinamici este ideea fixă. Dau mai jos două exemple din istoria ideilor mele (şi, în general, din istoria ideilor). Primul este rezumatul conferinţei pe care am ţinut-o în 2016 la Teatrul Naţional din "Marin Sorescu" din Craiova, în seria Întîlnirile SpectActor, la invitaţia animatorului lor, prietenul Nicolae Coande; prin bunele lui oficii, conferinţa a fost filmată şi se poate urmări pe canalul meu YouTube. Rezumatul şi conferinţa includ multe idei recurente din viaţa mea, fiindcă mi s-a părut mereu important pentru propria mea edificare să revin la ideile mele (şi ale altora) din unghiuri diferite, în limbi diferite, în cadrul unor culturi diferite, cu instrumentele mai multor discipline şi tradiţii, la nivele şi cu accente diferite. Al doilea exemplu este legat de o dezbatere desfăşurată pe 23 august 2024 la Muzeul Naţional Peleş pe tema 23 august 1944. 80 de ani în retrospectivă. *Organizată de Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc (IICCMER), în parteneriat cu Muzeul Naţional Peleş şi Institutul de Istorie „Nicolae Iorga" al Academiei Române, cu ocazia împlinirii a 80 de ani de la acţiunea temerară şi vizionară prin care Regele Mihai I, asumîndu-şi riscuri considerabile, l-a demis şi arestat pe Ion Antonescu, a schimbat direcţia politică şi militară a ţării, a influenţat pozitiv istoria europeană şi globală. Dezbaterea a fost o ediţie specială, cu numărul 101 (CI, pentru a folosi obişnuitele numerale latine), în seria Idei în Agora. Filmul discuţiilor (care au durat două ore şi un sfert) va fi în curînd disponibil online, pagina Familiei Regale a postat deja o dare-de-seamă scrisă de mine, din care extrag mai jos un pasaj, cu subtitlul datei istorice menţionate.*

"Teoria României". O istorie critică a ideii de specific naţional

În *Schimbarea la faţă a României* (1936), Cioran scria: "Dacă nu vom avea atîta tărie şi atît orgoliu pentru a ne reface din sîmbure existenţa, în zadar mai facem teoria României." Din păcate, majoritatea proiectelor noastre luminoase au eşuat, au întîrziat, au durat puţin, au lăsat slabe urme în istorie şi în memorie. Din fericire, au eşuat şi proiectele noastre întunecate, delirante ori (sin)ucigaşe. Am plătit scump pentru toate. Şi am produs o vastă bibliotecă autoscopică naţională, de la cronicari la bloggeri: metadiscursul, dublul fantasmatic al unei practici istorice carente ori absente. Ne-am dovedit mai buni la teorie decît la practică...

Această conferinţă propune o istorie critică a ideii de specific naţional — nucleul dur al "Teoriei României".

Începute sub auspiciile romantismului palingenetic al generaţiei europene cosmopolite de la 1848, discuţiile moderne despre specificul naţional au rămas timp de jumătate de secol în sferele esteticii (metafizice), geografiei simbolice şi caracterologiei naţionale. În toate cele trei discursuri, în proporţii variabile de la ţară la ţară, a existat un element propriu-zis naţional, adică modern-contractual, dar a dominat multă vreme elementul premodern, percepţia că naţiunea înseamnă trib-etnie-comunitate-organism, nu asociere voluntară-sistem politic-societate-mecanism. Cetăţenii unei naţiuni astfel „imaginate" sînt „născuţi", nu „făcuţi". Sub impactul modernismului şi al dublului său negativ, antimodernismul, aceste paradigme ale etnicităţii, deconstruite de nihilism şi decadentism, dar simultan reîntemeiate spiritualist, sincretist şi apocaliptic de mentalitatea *fin-de-siècle*, cunosc o cotitură radicală după Primul Război Mondial. Cotitura este deopotrivă mistică-mesianică-escatologică şi gnostică-(etno)ştiinţifică (în special biologică)-ideologică-metapolitică, avînd loc pe fundalul ascensiunii fascismelor occidentale („replica" sumbră a elanului palingenetic luminos de la 1848) şi a celor est-europene. Aşadar, în intervalul a două generaţii istorice, popoarele Europei trec, în privinţa crucială a metanaraţiunilor autoidentitare normative, de la estetică (în general metafizică) la biopolitică (adesea rasistă).

Astfel, estetica etno-naţională, ale cărei accente metafizice şi mistice din perioada romantică transformaseră teritoriul etniei — „poporul ales" – în spaţiul unui Eden terestru (la noi, *Cîntarea României* e textul canonic al acestei transfigurări), secularizînd discursul biblic pentru a-l sacraliza pe cel naţional şi mobilizînd (pînă la rescriere şi invenţie) nou-descoperitul folclor (la noi, *Mioriţa* propune, atunci cînd e citită cu lentile potrivite, un spaţiu etno-naţional „revrăjit" pînă la cosmic), e inserată într-un proiect şi mai ambiţios, fiind sistematic: ontologiile etnice. Geografia simbolică în care se reprezintă etnia-naţiune preia, în formulele sale succesive, elemente afine din antropogeografie, geopolitică, teoria şi filozofia culturii, pentru a configura deopotrivă un protecţionism-izolaţionism (la noi se vorbeşte atît de „insula de latinitate", cît şi de geografii utopice în care se înscrie „fondul nostru nelatin" – *Dacia preistorică* e textul prin care ne putem întoarce abisal în timp şi chiar ieşi din el) şi ambiţii geoculturale şi geopolitice, mergînd pînă la imperialism (la noi, pînă la imperialismul *soft* şi cumva mai modest al misiunii civilizatoare în Balcani). În sfîrşit, caracterologia naţională, care cunoscuse un avînt semnificativ în perioada umanismului (la noi, scriind despre moldoveni, Cantemir a dat un *locus classicus*), se relansase odată cu *Völkerpsychologie* şi fusese „reconfirmată" (paradoxal) de psihologia experimentală, antropogeografie, *Kulturmorphologie* şi anumite ramuri ale fenomenologiei, devine o colecţie de variaţiuni pe tema stigmatului etnic şi pe cea, înrudită, dacă nu identică (dincolo de *Aufhebung*), a superiorităţii etno-naţionale ori, mai ales în perioada interbelică, rasiale.

Dintre toate aceste tematizări ale ceea ce la noi s-a codificat cultural prin sintagma „specificul naţional", ontologiile etnice au mers cel mai departe în sensul construirii unei paradigme atotcuprinzătoare, autosuficiente, sistematice, prestigioase. Prin autori destul de diferiţi, ca Unamuno şi Ortega y Gasset, Frobenius şi Heidegger (în Germania, ca în toată Europa, originile acestei reflecţii se găsesc la Kant, dar au fost transmise mai eficient de Herder), Blaga, Băncilă, Vulcănescu şi, cu excepţia surprinzătoare a universalistei sale opere finale, *Devenirea întru Fiinţă*, Noica, etniile-naţiuni au fost înzestrate cu *Weltanschauungen* idiosincratice şi complete (desigur, dacă le judecăm în termenii şi orizontul lor, adică hermeneutic). Etno-naţiunii i se atribuia un Timp, nu doar o istorie; un Spaţiu, nu doar un teritoriu; o Fiinţă, nu doar un caracter colectiv; un Logos (adică un idiom local ridicat la înălţimea limbii perfecte, primordiale, adamice, sacre), nu doar o limbă. (30 octombrie 2016)

Începute sub auspiciile romantismului palingenetic al generaţiei europene cosmopolite de la 1848, discuţiile moderne despre specificul naţional au rămas timp de jumătate de secol în sferele esteticii (metafizice), geografiei simbolice şi caracterologiei naţionale.

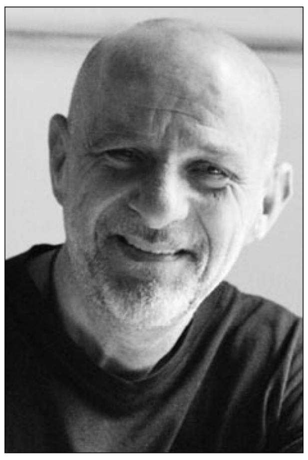
*

23 August 1944. Am avut onoarea de a reprezenta Familia Regală şi de a adresa în această calitate un salut cordial întregii asistenţe din partea urmaşilor şi continuatorilor Regelui Mihai. Aş reţine aici doar două elemente din intervenţia mea: (1) Memoria publică a lui 23 august 1944, în primul rînd a rolului Regelui Mihai, ca şi istoriografia legată de acea cotitură în istoria României, au suferit şi suferă de absenţa unui vector viu legat organic de lumea de atunci. Ocupaţia sovietică şi regimul comunist au marginalizat, forţat la exil, închis şi ucis pe mulţi dintre actorii istoriei noastre contemporane şi recente. Fenomenul afectează prin urmare întreaga noastră istoriografie, privînd-o de multe dintre vocile (amintirile, mărturiile şi reflecţiile) lor. În consecinţă, un vector memorial şi istoriografic nou a apărut în locul celui legitim, de la falsificatorii de profesie (rescriitori deopotrivă ai istoriei şi ai arhivelor) la istoricii oportunişti, de Partid şi de stat, de la figurile mediatice legate de Partidul-stat şi organele sale de represiune la manipulatorii şi consumatorii reţelelor sociale de azi. Din fericire, există excepţii. Din nefericire, acestea sînt puţine. (2) În acest context, pentru a scurta descrierea unor tribulaţii complexe care au inclus cenzura, falsificarea şi formulele propagandistice delirante ca „Revoluţia de Eliberare Socială şi Naţională, Antifascistă şi Antiimperialistă", am spus că, după ce s-a scris mai multe decenii *23 August 1944*, pentru a exalta meritele sovieticilor şi comuniştilor, apoi cele ale naţional-comuniştilor, după 1989 s-a trecut practic tacit la *23 august 1944*. O discuţie serioasă, atît între profesionişti, cît şi în sfera publică, ar trebui să restaureze majuscula, să o scoată din contextul abuziv al perioadei 1944-1989, să clarifice motivele pentru care trebuie să scriem *23 August 1944*. Aceasta nu e doar o chestiune oţioasă rezervată istoricilor specializaţi, fiindcă a fost readusă în actualitate de Rusia lui Putin (care şi-a trimis la Iaşi ambasadorul pentru a reafirma, în secţiunea militară sovietică a Cimitirului „Eternitatea", naraţiunea sovietică). (23 august 2024)

(Extrase din manuscrisul Idei şi zile *au mai apărut în* Trivium, Observator cultural *şi, începînd din iulie 2023,* Argeş.*)*

eseu

Radu Aldulescu

Glasul Revoluţiei

Pe măsură ce-l invadează, calmul şi liniştea îi induc convingerea că toată lumea, oricine, urmăreşte să-l înşele, iar el trebuie să fie vigilent, fiindcă nu-şi permite să se lase înşelat. Acesta-i jocul, cine pe cine înşeală, iar tipul a intrat şi el desigur în joc, constrâns să se bată cu ce are la-ndemână, făcând pe umilul, pe speriatul, pe bâlbâitul...

— Tot nu l-ai rezolvat ? făcu Emanuel agasat.

Ba, s-ar zice că-l rezolvase :

— Omul e la pământ. Nu mişcă deloc. Habar n-are să lege o frază. Are un limbaj poetic abscons, preţios, din care nu se înţelege nimic. Să vă citesc...

— Nu-i nevoie, te rog !

— Ştia el ce ştia, ţinând cu tot dinadinsul să-l angajaţi dumneavoastră direct. Vedeţi...

— Ajunge, Codruţ ! Sper că l-ai trimis la plimbare.

— Staţi să vedeţi...

Are Codruţ ăsta un talent şi o satisfacţie malefică de a face o poveste palpitantă din toate rahaturile.

— ...ţi-am dat mână liberă la angajări, în ideea că te descurci, nu să vii să-mi faci capul mare cu toţi idioţii.

Asta e, don Emanuel este iarăşi întors pe dos. Sâcâit, nervos, supt, cenuşiu, istovit de ai zice c-a tras la jug. O fi dus-o tot într-o beţie şi o orgie în astea trei săptămâni, cât i-a ţinut Codruţ locul. Rescrie, modifică, rupe, mototoleşte toate evenimentele care decurg din Revoluţie, minciuna asta mare cât secolulul. Altă nebunie, peste nebunul ăsta care vrea să ocupe din oficiu un post de redactor, nefiind în stare să scrie nicio compunere de clasa a patra. Codruţ i-a spus cât se poate de clar că nu corespunde, că nu-l poate angaja, dar omul insistă neabătut, poate unde don Emanuel i-a dat nas. O ţine de-a surda că domnul Calomfirescu i-a promis că vor discuta, după ce va da probă de lucru şi că-l va angaja...

Codruţ îşi înghite vorbele. Don Emanuel s-a schimbat la faţă. E în pragul unei crize. Ridică pumnii, îi trânteşte pe birou şi aproape că urlă:

— Fi-ţi-ar proştii ai dracului, Codruţ! Spune-i să nu-l mai prind pe aici, că-i de rău!

Aia e, că-i spusese. De mai bine de o săptămână îi tot spunea şi el tot venea zi de zi, întreabă de domnul Calomfirescu şi aşteaptă ceasuri în şir pe hol, ca şi astăzi de altfel. De la ora zece bănănăie pe hol, afişând un surâs candid, resemnat şi totodată mustind de speranţă; pare să spună că el unul n-are încotro, obligaţia lui este să înţepenească aici, demn rabdător stăpân pe situaţie, hotărât să nu renunţe până nu va fi primit în biroul patronului, care să dea ordin să i se facă foile de angajare...

— Ajunge, Codruţ, am înţeles.

Îi făcu semn să iasă din birou. Se cuvenea să-şi amintească: de când l-a angajat, Codruţ e sufletul revistei. După toate prestaţiile în redacţie, ca al doilea om-orchestră, ar fi aiurea să-i pretindă şi servicii de paznic sau bodyguard, care să-l scape de ţicniţi de felul tipului ăla. Istoriile care se repetă, la care trebuie să fii atent, ca să nu le retrăieşti... Până la urmă, cine-i bolnav să se trateze. Să nu-i tragă şi pe alţii în boala lui. Are destui nebuni în preajmă, iar unul în plus, unde mai pui că venit de pe stradă ori de la puşcărie, ar fi deja prea mult. O pedeapsă prea mare, nemeritată, când el însuşi trăieşte pe muchia nebuniei, gata oricând să pice-n prăpastie... N-are decât să cheme pe cineva de la poliţie, să-i ia nebunul de pe cap. O soluţie rezonabilă... Ba bine că nu. Ar fi o probă de lucru pentru el, să încerce să se descurce singur. De fapt, este foarte curios: ce e în capul omului, ce fel de boală duce cu el ?

Curiozitatea aceea însemna desigur timp şi energie pierdute. Fierbea de mânie. Năvăli în hol cu falnica lui coamă castanie leonină răvăşită, gata să urle, să ragă... Un leu în miniatură, la vederea căruia omul tresări uşurat parcă, iarăşi cu braţele uşor depărtate, pregătit să-l îmbrăţişeze. Un uriaş, faţă de Emanuel, privindu-l de sus, două secunde doar, după care se frânge de mijloc, lăsând capul într-o parte, mimând, exhibând deferenţă, atenţie, supunerea necondiţionată, pregătit să asculte şi să îndure înjurături, să înghită umilinţe, eventual să dea explicaţii...

— Domnu' Calomfirescu, domnu' Calomfirescu... Vvvv am aşteptat... şi şi şi mi s-a spus... Se bâlbâie, e jalnic, încercând să se apere de răgetul leului pitic, care-l atacă frontal:

— Mata ce mai vrei ? ! Nu ţi s-a spus că n-avem nevoie ? ! Ce mai aştepţi ? De unde atâta nesimţire ? ! Te rog foarte mult să pleci de aici! Acum! În momentul acesta să ieşi! Să părăseşti numaidecât incint !...

Tupeul şi nesimţirea, deh, indignarea îi luă glasul lui Emanuel. În momentul următor, indignarea alunecă în alt sentiment. Trăsăturile omului se pleoştiseră, gata parcă să se scurgă peste vârfurile mustăţii curbate peste colţurile gurii, şi privirea aburindu-se, rătăcindu-se şi surâsul pecetluit de o artificialitate stranie, excitând dureros memoria lui Emanuel. Extrase cu greu figura din faţa lui, dintr-un amalgam păstos de figuri şi voci din acel Cenaclu al Geniilor, unde fiecare îşi revendica dreptul asupra unui teritoriu al celor aleşi, măcar că-i loc pentru toată lumea, după cum spunea maestrul, dar mai ales pentru mediocri e loc, pentru că ei, mediocrii, fac legea... Figurile acelea scălâmbăindu-se în fel şi chip, pentru a şoca, a atrage atenţia cu orice preţ, aceeaşi luptă pe viaţă şi pe moarte, pe care s-ar spune că o duce şi el acum... Iluzia aceea s-a spulberat şi uite ce a lăsat în urmă: ţicniţi d-ăştia, disperaţi şi dezorientaţi, care refuză realitatea propriei nimicnicii.

Încerca să-şi amintească. Se intersectaseră totuşi de câteva ori prin cenaclu, după care drumurile li s-au despărţit. Asocie, în sfârşit, figura cu numele, Laurian Susanu, şi nişte versuri pe care nu şi le amintea, poate fiindcă îi plăcuseră prea mult... Ce s-a ales de admiraţia şi invidia pentru tipul acesta, la fel ca admiraţia şi invidia pentru maestrul Vergilius? Deşertăciunea deşertăciunilor. Omul nu mai are cum să-l impresioneze. Nu se lasă prostit, chiar dacă a simţit o slăbiciune. Milă, parcă, sau frică, un amestec slinos de milă şi frică. Ai zice că omul ameninţă cu insistenţele lui umile, mă rog, de cine să-i fie frică, dacă nu de el însuşi ? De ce s-ar fi putut alege de viaţa lui, dacă ar fi ajuns ca omul ăsta şi n-a lipsit mult. A fost şi el încercat de nişte iluzii de genul ăsta, de o aventură ce promitea mult şi s-a dovedit în cele din urmă derizorie, aducătoare de pagubă şi nenorocire, dar a avut totuşi norocul să scape la timp.

Privindu-l şi amintindu-şi, se calmă, şi omul bâlbâindu-se iarăşi, neînţelegându-se nimic din ce spune, dar n-ar fi mare lucru s-o facă special. Face pe intimidatul, pe speriatul, pentru a fi crezut, cauţionat, deşi Emanuel nu-i deloc dispus. Nimeni şi nimic în lumea asta nu l-ar îndupleca. Pe măsură ce-l invadează, calmul şi liniştea îi induc convingerea că toată lumea, oricine, urmăreşte să-l înşele, iar el trebuie să fie vigilent, fiindcă nu-şi permite să se lase înşelat. Acesta-i jocul, cine pe cine înşeală, iar tipul a intrat şi el desigur în joc, constrâns să se bată cu ce are la-ndemână, făcând pe umilul, pe speriatul, pe bâlbâitul... Să vedem, să vedem, Emanuel făcu ceea ce n-ar fi conceput în ruptul capului, cu doar un minut în urmă: îl pofti în birou, îl invită să se aşeze şi omul dădu curs invitaţiei, ghemuindu-se cocoşat de umilinţă pe marginea unui fotoliu. Trebuie încurajat, da, e timid, e dat dracului de timid... Chemă secretara să-i aducă cafele, şi-i spuse să-şi aleagă ce vrea din barul-vitrină, plin cu mai multe sortimente de whisky, coniac, vodcă, gin, sherry...

După două secunde de ezitare, omul luă o sticlă de vodcă Stalinskaia şi două pahare de cristal şi-l întrebă, pentru el, ce fel de băutură să ia. Emanuel făcu semn cu dosul mâinii, îndepărtând parcă oferta – nu bea. Să bea el şi să-i spună foarte clar şi repede ce vrea, că n-are timp de pierdut... Extraordinar: în primul rând omul vrea să i se facă onoarea să ciocnească cu domnul Calomfirescu. Figura i se relaxase într-un surâs candid, care-l făcu pe Emanuel să cedeze. Să-i pună şi lui vodcă şi omul îi umplu jumătate de pahar, cât îşi pusese şi lui, adică în jur de o sută de mililitri. După ce ciocniră, omul dădu peste cap paharul, golindu-l dintr-o singură înghiţitură, expirând apoi zgomotos, cu un oftat satisfăcut, de uşurare – merge, e bună... Emanuel, abia muindu-şi buzele în băutura căreia îi uitase gustul ciudat, de spirt care arde pielea sensibilă a gurii, îl privea fascinat înduioşat: tânăr şi totodată versat, s-ar părea că alcoolic. Îşi turnase a doua jumătate de pahar pe care o dădu pe gât cu aceeaşi mişcare articulată scurt, hotărât şi uite-l cât îi poartă de grijă gazdei:

— Dumneavoastră nu beţi ? Părerea mea e că v-ar face bine. E sănătate curată.

Nici asta n-ar fi făcut, în ruptul capului, cu un minut în urmă. Încercă să-l imite, dând şi el de duşcă, dar nu putu până la capăt. Bău doar jumătate din jumătatea de pahar. Nu-i nimic, s-ar zice că-i un bun început. Îi lăcrimau ochii uitându-se la omul din faţa lui dând peste cap al treilea pahar, lăudând trataţia gazdei sale:

— Foarte bună, merge şi pe nemâncate, dar cu o gustărică ar fi mers ca unsă.

— Ţi-e foame ?

— N-am apucat să mănânc azi nimic şi-i aproape prânzul, vedeţi, io doar odată-n zi mănânc, la prânz şi n-am treabă toată ziua şi toată noaptea. Pot să beau oricât... Râse: hi, hi, hi, dacă am ce.

— Şi cam ce-ai vrea să mănânci? Să trimitem după mâncare, dacă tot ne a apucat vremea prânzului.

— Păi, orice, nu-s pretenţios.

— Nişte pulpe de pui cu cartofi. O pizza? Crenvurşti?

— Orice, orice, domnul Calomfirescu.

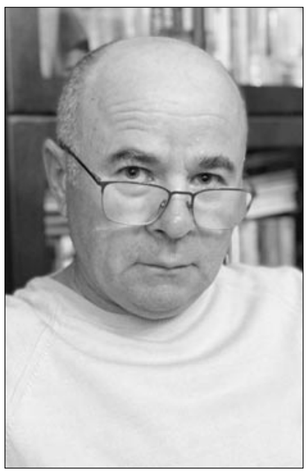
Emanuel dădu comandă prin telefon secretarei: două porţii de cartofi cu pulpă de pui şi două pizza.

Mâncarea sosi numaidecât. Secretara puse farfuriile pe biroul patronului şi pe măsuţa de cristal dintre fotolii. Mâncând, reluară problema omului, dornic să se angajeze, nevrând să ştie sau să accepte că nu e posibil, din pricina nepriceperii sale crase, a carenţelor grave, care de bună seamă că nu-i dăduse mâna lui Codruţ să le inventeze. Emanuel îşi spuse din nou că omul e bolnav la cap. Insistenţa asta a lui cu angajatul este semnul sigur al unei boli mintale destul de grave şi el, Emanuel, punându-se la mintea lui, împărtăşindu-se din boală, molipsindu-se, la o adică...

- Măi omule, tu nu înţelegi că nu pot să te angajez ? Ca director şi patron, am decis: Nu te an-ga-jez. Pur şi simplu, nu-mi pot permite să plătesc un salariu cuiva care nu-mi e de niciun folos. Aş da dovadă de neprofesionalism. Mi-eşti simpatic, îmi pare rău de tine, dar nu e loc aici pentru compasiune şi simpatie...

Omul îl aprobă, sugând oasele puiului. Mâncase tot, extrem de repede, în timp ce Emanuel mai avea destul până să termine. Mai dădu peste cap un pahar de vodcă, iar în sticlă mai erau doar două degete de băutură. Se înduplecă în sfârşit să spună şi el ceva, care nu ţinea cont de nimic din pledoaria gazdei. Va trebui neapărat să-l angajeze, iar de astă dată vocea îi era extrem de sigură şi limpede. Mâncarea şi băutura îi alungaseră orice urmă de nesiguranţă şi bâlbâială. Arăta motivat, avea motive extrem de întemeiate, după felul cum trăgea de Emanuel să-l bage-n ciorba lui, în fiertura aia duhnitoare întrucâtva, păi se află într-o situaţie extremă, inimaginabilă, e cu spatele la zid, ce mai, doar angajarea la revistă, l-ar putea salva. Păi, nevasta fără serviciu şi trei copii mici de hrănit şi el fără serviciu, c-a încercat în vreo zece locuri şi nu s-a legat şi asta l-a făcut să se gândească la vechii lui prieteni (care prieteni? de unde dracului atâta prietenească?) care nu se poate să-l lase la greu. La maestrul Vergilius şi la domnul Emanuel Calomfirescu. Păi vorbise cu maestrul ⟶

Leonid Dragomir

„Înțelepciunea prin cultură”

După cum ştie mai toată lumea, însuşi înţelesul etimologic al cuvântului *filosofie* conţine termenul înţelepciune. Filosofia înseamnă iubire (*philia*) de înţelepciune (*sophia*). Deşi rezervată zeilor, considerau anticii, oamenii pot şi trebuie să-şi dorească dobândirea înţelepciunii, devenind în felul acesta filosofi, iubitori de înţelepciune. Desfăşurată în orizontul de neatins al înţelepciunii, viaţa capătă atribute ale acesteia, devenind plină de bucurie, de ordine şi sens. Dobândesc cumva căutătorii de înţelepciune o cunoaştere aparte, ştiu ei altceva, poate de natură ezoterică, decât semenii lor care nu-şi dedică viaţa aspiraţiei spre înţelepciune? *Carte de înţelepciune* (Ed. Humanitas, Bucureşti, 2019), o creaţie editorială alcătuită pe baza unei selecţii tematice a unor fragmente din *Jurnalul de idei* al lui Constantin Noica, cu scopul de a pune la dispoziţie chiar şi necunoscătorilor o imagine de ansamblu asupra personalităţii şi operei sale, oferă, în opinia mea, un răspuns negativ.

În *Jurnalul filosofic* din tinereţe, Noica îşi propunea să înfiinţeze o şcoală unde să nu se predea nimic. Ideea aceasta este în acord cu o scurtă definiţie a înţelepciunii din *Carte de înţelepciune*: „Înţelepciunea nu e ceva care se învaţă; e ceva care se trezeşte. De aceea o şcoală de înţelepciune e posibilă.” Şi ce anume se poate trezi într-un om, într-un tânăr mai ales (prima parte se intitulează *Îndrumător pentru tineri*)? Fragmentul anterior se continuă imediat cu următorul: „Înţelepciunea e a fiecăruia, în sensul că pune în ordine o nelinişte *anumită* (s.a.). E o punere în formă. Forma fiecăruia.” Acest pasaj este, cred, unul cheie pentru a înţelege atât sensul filosofării, cât şi modelul paideic noician. Pe tinerii care-l căutau pentru a le oferi îndrumare îi ajuta mai întâi să-şi găsească problema (aşa mărturiseşte, de pildă, Vasile Dem. Zamfirescu în *Jurnal despre Constantin Noica*), adică acea „nelinişte anumită”, deci nu oricare. Era aici un îndemn la autocunoaştere, dar nu ca scop în sine, nu pentru a-i închide în vagul interiorităţii, ci pentru a putea turna în forme personale, împărtăşibile şi altora, ceea ce au descoperit înăuntrul lor. Nu era vorba nici de o terapeutică de factură psihologică prin care individul rămâne, totuşi, prizonierul eului, al „sufleţelului”, ci de conectarea individului cu toate particularităţile (determinaţiile) sale, cu nivelul general al spiritului. Această cuplare nu se face însă exterior, mecanic, ci în mod autentic, organic, fiecare descoperindu-şi în sine ideea proprie. Se realizează astfel ceea ce Noica numeşte în tratatul său de ontologie Universalul concret, deci nu un general abstras din lumea experienţei, ci unul întrupat într-un individual. Deşi i se poate reproşa, şi i s-a reproşat chiar de către principalii săi discipoli, Gabriel Liiceanu şi Andrei Pleşu, că prin plasarea sub tutela unei idei, unui general, individul cu suferinţele, bucuriile, plăcerile sale este distrus, Noica susţine consecvent că el îi face dreptate, în sensul că-l instituie şi-l legitimează pe individ, dar pe cel ontologic, opus celui statistic de care se ocupă politicienii, sociologii, psihologii, formatorii de opinie etc. Devenirea celui dintâi, a individului ontologic, este întru fiinţă, pe când a celuilalt, cel statistic, doar întru devenire. Prima este plină de sens, pentru că este creatoare, a doua goală, simplă perpetuare în timp. Dar ce înseamnă această faimoasă „fiinţă” de care vorbesc atât de mult filosofii?

„Nu fiecare lucru are o Idee, spunea un alt fragment, ci fiecare *este* (s.a.) o Idee. Aceasta schimbă totul. *Eşti* (s.a.) idee; una aproximată, căutată, niciodată găsită, dar Idee.” Într-o discuţie, profesorul Mircea Flonta, autor al unor studii importante consacrate filosofiei lui Noica, dar şi a lui Blaga, îmi spunea că fiinţa – iar citatul de mai sus îl confirmă –, conceptul nedefinit de Noica, echivalează chiar cu Ideea, în sens platonician. Este vorba de un ideal, dar nu plasat în afara lumii, ci înţeles hegelian, adică drept un Universal concret, deci neexistând decât întrupat într-un individ concret. Devenirea întru fiinţă (acesta este titlul tratatului de ontologie al lui Noica) ar fi tocmai încercarea acestuia din urmă de a realiza idealul, Ideea, adică posibilităţile sale cele mai proprii. De aici rolul central al prepoziţiei *întru* în filosofia sa. „În întru, mărturiseşte un alt fragment din *Carte de înţelepciune*, am concentrat divinul, românescul, speculaţia, experienţa mea de viaţă şi nebunia mea.” Adică tot ce-i este mai propriu omului Noica, nefiind în acelaşi timp proprietatea sa. Deschiderea lui spre Universal (divinul, românescul, speculaţia) poartă amprenta personalităţii sale unice (experienţa de viaţă, nebunia, una sănătoasă, cum scrie undeva) care devine astfel o închidere ce nu rămâne închisă narcisiac în sine, ci se deschide spre Universalul pe care i-a fost dat să-l realizeze trăind aici, în spaţiul românesc. Este vorba aşadar de devenirea întru altceva-ul tău, deci nu unul străin, în ceea ce el numeşte preluând o idee de la Sfântul Augustin, Sinele mai adânc în noi decât noi înşine. Devenirea întru fiinţă înseamnă aşadar înscrierea individului într-o totalitate care-l cuprinde, constituindu-l de fapt. Prin contrast, devenirea întru devenire are loc la nivel individual şi al speciei iar, contrar opiniei comune, individul îşi pierde concreteţea, devenind, atât în totalitarisme, cât şi în democraţii, un număr statistic.

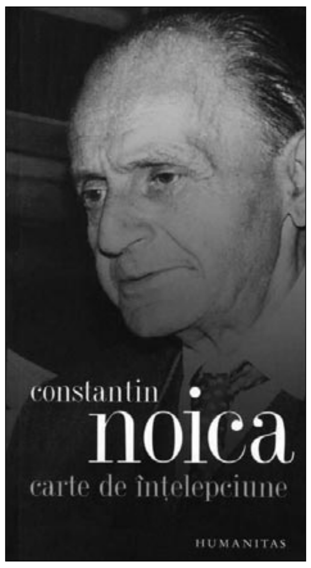
Ce fel de cunoaştere pune în joc, ca să revenim, filosofia lui Noica? Nu cred că de o cunoaştere este vorba sau în niciun caz de una în sensul ştiinţific consacrat, ci de o transformare interioară, de o „lărgire a eului către sine” în vederea unui contact autentic, real cu lumea spiritului condensată în marile creaţii culturale. Forma ultimă a cultivării de sine care ne este dată nouă, occidentalilor, este, consideră filosoful, „înţelepciunea *prin* (s.a.) cultură”, diferită atât de cea a sfinţeniei creştine, cât şi de ofertele filosofiilor Indiei.

Într-o altă discuţie, de această dată devenită publică (vezi Mircea Flonta, *Filosofia într-o lume pragmatică. Impresii, experienţe, reflecţii. Şase convorbiri cu Leonid Dragomir*, Ed. Cartex, Bucureşti, 2024), profesorul Flonta distinge între două moduri de a înţelege şi de a practica filosofia: ca exerciţiu al gândirii şi drept cunoaştere cu pretenţii de valabilitate obiectivă. „Mai vulnerabili, spune el, sunt aceia care au înţeles filosofia drept cunoaştere, în timp ce aceia care au practicat filosofia ca exerciţiu al gândirii au lăsat ceva peren.” Un motiv este dat de failibilitatea şi relativitatea cunoaşterii, în special a celei ştiinţifice, pe când gândirea urmăreşte înţelegerea de dragul ei însăşi, fără un scop exterior, precum creşterea puterii, cum se întâmplă în cazul cunoaşterii.

Lui Noica, a cărui filosofie este în mod cert, cum sper să fi arătat şi aici, de tipul gândire, i s-a reproşat că nu are o etică şi nici o viziune politică, eventual de contestare a regimului comunist, în care a trăit după 1945, până cu doi ani înainte de prăbuşirea acestuia. Eu cred că transformarea interioară pe care o poate produce contactul cu gândirea sa (seducţiei exercitată de lectura câtorva cărţi ale sale îi datorez pasiunea mea pentru filosofie) generează de la sine o schimbare a reperelor etice sau o înţelegere mai profundă a celor deja date, precum şi o atitudine critică, nu neapărat de dizidenţă, faţă de orice ideologie, totalitară sau democratică. La puţini gânditori este atât de clară distincţia filosofiei faţă de ideologie sau faţă de moralismele seci.

Mulţi dintre cei care l-au cunoscut, între care şi domnul Mircea Flonta, i-au remarcat nobleţea sufletească, atât de bine reflectată şi de filosofia sa. Noica pare a nu fi trăit aproape deloc pentru sine, iar înţelesul conferit de el fiinţei, acel *a fi întru* care te înalţă deasupra individualităţii tale mărunte, este tot ce poate fi mai opus lui *a avea*. Renunţarea la a-l mai conjuga pe acesta sub forma diverselor proprietăţi – în cazul său atât de evidentă – este un argument că înţelepciunea dobândită prin cultură se întâlneşte cu celelalte tipuri de înţelepciune pe care omul le-a conceput şi practicat de-a lungul mileniilor, atingând uneori, în ciuda atâtor atrocităţi şi distrugeri comise de el, măreţia. O definiţie a acesteia, inspirată de spiritul filosofiei noiciene, atât de bine conturat în *Carte de înţelepciune*, ar putea fi: revelarea şi realizarea în propria persoană şi operă a strălucirii verbului *a fi*.

Devenirea întru fiinţă (acesta este titlul tratatului de ontologie al lui Noica) ar fi tocmai încercarea acestuia din urmă de a realiza idealul, Ideea, adică posibilităţile sale cele mai proprii. De aici rolul central al prepoziţiei întru în filosofia sa.

Vergilius, care i-a promis că va pune o vorbă bună pe lângă domnul Calomfirescu, dar se pare că n-a apucat încă... Păi, el nu mai poate aştepta, trebuie neapărat să rezolve cu angajarea, îi mor copii de foame şi ar fi păcat...

Interesant, interesant, extrem de interesant, e foarte posibil să nu fie bolnav, ci doar de un tupeu şi o perversitate ce întrec orice închipuire. Toată milogeala asta deşănţată, prompt articulată totodată, tot şantajul ăsta sentimental, cu poveşti lacrimogene de doi bani...

— Nu mă interesează situaţia ta familială, spuse, deşi i se stârnise interesul. Mi se pare însă că eşti prea tânăr ca să ai trei copii. Câţi ani ai, de fapt ?

— Douăzeci şi doi. Nu mai sunt aşa tânăr.

— La vârsta ta şi după cum arăţi, sănătos şi puternic ca un taur, ai fi putut găsi de lucru dacă ai fi vrut, dacă într-adevăr te-ar fi constrâns situaţia familială.

— Să ştiţi că nu sunt atât de sănătos cum par. Oricum, v-am spus că vreau să lucrez la *Glasul Revoluţiei,* fiindcă-i o revistă care-mi place foarte mult...

Terminase de mâncat. Îşi lingea şi îşi sugea degetele de grăsime cu o oarecare fervoare.

— Du-te şi te spală.

— Poftim ?

— Spală-te pe mâini. Îi arătă uşa de pe peretele cu biblioteca. E un grup sanitar chiar acolo.

Se duse şi se întoarse numaidecât.

— Domnu'...

— Laurian. Laurian Susanu.

— Domnu' Laurian, la câţi ani te-ai însurat, dacă ai avut timp să faci trei copii ?

— La şaptesprezece ani.

— Interesant. Nu pari totuşi genul.

— Ce fel de gen ?

— Genul care să se însoare la şaptesprezece ani.

— Ce interes aş avea să vă mint ?

— Aşa e. N-ai avea niciun interes. De fapt nu mă interesează. Te-am întrebat ca simplu fapt divers. Ca să te angajez însă, ar trebui să ai habar de câte ceva din ce se întâmplă pe aici. Codruţ mi-a spus că nu ştii să scrii şi practic n-ar fi nicio şansă să înveţi.

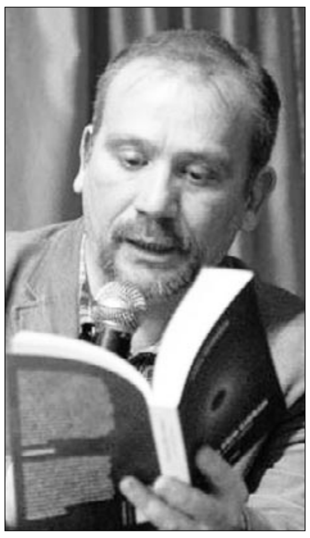
— Domnule, Codruţ se înşeală, trânti Laurian franc. Ştiu să scriu şi am să v-o dovedesc.

Aplombul şi o inocenţă parcă de copil mai că ar da să-l înmoaie pe Emanuel, deşi îi e limpede că minte. Omul minte încontinuu, minte cum respiră, cu atâta convingere, încât crede şi el. E o boală, nu încape îndoială, n-are niciun rost să insişti, să-i demonstrezi că se înşală. Îi arătă paharul gol, făcându-i semn să i-l umple. I se deschisese pofta după două jumătăţi de pahar. Şi paharul lui Laurian era gol şi sticla de asemenea. Omul băuse, nu se încurcase. Să mai ia o sticlă din bar, îi spuse, şi el se conformă. Tot vodcă, dar de data asta Wyborowa. Turnă în pahare, ciocniră şi Laurian îl dădu iarăşi pe al lui peste cap, în timp ce Emanuel bău jumătate din jumătatea lui de pahar. Îi prinsese gustul, simţea cum îl inspiră...

— Eşti un poet talentat, domnule Laurian, te ştiu din cenaclu. Crede-mă însă, aici n-avem nevoie de poeţi.

cronici

Horia Vicențiu Pătrașcu

Foametea gustativă și sărăcia spirituală

Călătoria cu trenul îți dezvăluie poezia unei țări așa cum nici un alt mijloc de transport nu o poate face, iar distrugerea CFR-ului e un atentat la cultura română - câtă vreme peisajul este, conform unor teoreticieni, esența formatoare a specificului unui popor. Călătoria cu trenul este, în sine, o experiență - vizuală, dar și a motricității, care poate fi îmbogățită cu altele, precum o masă bună într-un restaurant al gării bine pus la punct, între două trenuri...

Disperarea cu care se căuta cafeaua naturală, Kentul, dar și ciocolata sau whiskey-ul poate fi interpretată ca având o semnificație spirituală, ca o nevoie de a stârni sentimente și stări de spirit, poate chiar o ideație - imposibile în absența unui suport material proprice. Dragostea trece prin stomac, astronomia prin gastronomie! Românii trăitori în acel veac simțeau că mor de o foame spirituală pe care sarea și piperul, zahărul sau banala foaie de dafin ori ardeiul iute și țuica fiartă abia reușeau să o astâmpere. În absența mirodeniilor nu există spirit și abia astfel putem înțelege patima pe care exploratorii Renașterii au pus-o în descoperirea a noi rute către tărâmul mirodeniilor - Indiile, Orientul, în general, o alternativă a Drumului Mătăsii – care a alimentase deja spiritul european. Europa a renăscut spiritualicește doar după ce a reușit să-și asigure aprovizionarea cu piper, cu șofran, cu cuișoare, cu cardamon, cu muștar, ca să nu mai vorbim de fructele și legumele de o divină stranietate - roșii, banane, pepeni, piersici, smochine, curmale. Dacă India a fost dintotdeauna (și a rămas până azi) pământul spiritului, al subtilității metafizice, al celor mai sublime scorneli religioase e pentru că e situată chiar într-un Paradis al Limbii, într-o gradină a deliciilor gustative! Și nu întâmplător tot ea este originea atâtor limbi vorbite azi și a uneia dintre cele mai vechi limbi scrise pentru că între papilele gustative și vorbire-gândire este o legătură atât de evidentă și de sacră încât în ciuda dezvoltării lexicale am preferat, întru evocarea ei permanentă, să păstrăm un singur cuvânt pentru a denumi simultan organul situat în cavitatea bucală și limbajul. O limbă care nu e stimulată constant de gusturi (înțepător, iute, acrișor etc.) va crea o vorbire seacă, încleiată, săracă, aproape onomatopeică. Dimpotrivă, limba „bogată" e specifică, deopotrivă, gurmandului și exploratorului, omului spiritual, inovatorului, geniului.

De aceea nu am fost deloc mirat când l-am văzut pe un monah - de altfel întru totul spiritualizat, ascetic - înfulecând cu poftă, aproape transfigurat, o ciorbă, de unde am tras concluzia că nu avem niciun temei să credem că, deși redusă la minim, mâncarea părinților deșertului nu le stârnea acestora o beatitudine în ordinea infinitezimalului. Un gurmand căruia îi place să combine mai multe gusturi, arome, mirosuri are toate datele pentru a fi un scriitor și un gânditor polifonic, unul dintre aceia care construiesc ideea pe mai multe planuri, în mai multe registre, care desfășoară o simfonie a reflexiei corespondentă curcubeului ce se întinde aproape întodeauna pe cerul gurii lor.[1]

Adaug aici un scurt fragment despre impresiile recente ale unei călătorii cu trenul. O fac pentru că este vorba despre un alt mod, de astă dată tehnologic, de a accede la spirit, în speță la resursele de poezie ale unei țări. Prea mult ne-am obișnuit cu ideea că spiritul este independent de material și așteptăm să se pogoare din cer, ignorând astfel posibilitatea de a-l extrage utilizând mijloace atât de la ieftine și de la îndemâna noastră. Unul dintre acestea este, iată, călătoria cu trenul.

Peisajele se desfășoară în fața ta ca o pictură impresionistă, copacii, tufele, câmpurile sunt puse „în mișcare" de viteza țugului și își dezvăluie nuanțe, tonuri și forme pe care nu te-ai fi gândit că le pot avea. Ici colo câte-un colț de „natură umanizată" - un podeț peste firul unei ape care se pierde apoi în stufăriș. Privirea bate departe spre un orizont care-ți este accesibil, din păcate, doar dintr-o parte, făcându-te să regreți că nu există un loc de unde să ai o perspectivă circulară. Călătoria cu trenul îți dezvăluie poezia unei țări așa cum nici un alt mijloc de transport nu o poate face, iar distrugerea CFR-ului e un atentat la cultura română - câtă vreme peisajul este, conform unor teoreticieni, esența formatoare a specificului unui popor. Călătoria cu trenul este, în sine, o experiență - vizuală, dar și a motricității, care poate fi îmbogățită cu altele, precum o masă bună într-un restaurant al gării bine pus la punct, între două trenuri... Alte țări știu să profite de excepționalele oportunități pe care le aduce acest mijloc de transport, având el însuși o aură romantică pe care evoluția tehnologică nu a șters-o, și să ofere pachete turistice feroviare. România ar putea dezvolta un asemenea turism feroviar cu un profit extraordinar - nu doar financiar, dar mai ales cultural și... național, căci „esența Limbii e Poezia", iar poezia țării noastre este extrasă instantaneu și „scrisă" pe ferestrele trenurilor sale. România e o țară cu o diversitate mirifică de forme de relief, o țară unde până și câmpia oferă perspective spectaculoase, schimbându-și caleidoscopic înfățișarea. Câmpia română e antistepa prin excelență; mergând cu trenul pătrunzi în pliurile acelui infinit ondulat de care vorbea Blaga. Nu, nu antistepă în sensul în care labirintul este opusul stepei, oferind ca alternativă la pierdere - rătăcirea, ci în sensul varietății inepuizabile, în sensul unei perspective monadice care îți permite, simultan, vederea individualului și a generalului din care face parte. Spre deosebire, vederea din avion e schematică, robotică, geometrică, cartografică...

1 Într-un alt text arătam că un regim politic totalitar încurajează apariția romanelor polițiste pentru a arăta că libertatea „ucide", pe când romanele de dragoste, filmele erotice pledează pentru ideea că omul știe să-și folosească libertatea în scopul obținerii și dăruirii plăcerii (dacă nu, fericirii).

Ninel Ganea

Să cântăm împreună!

Un ziarist apusean întors nu demult dintr-o călătorie în Maroc a povestit un episod stingheritor, dar relevant pentru starea noastră pe cât de fudulă, pe atât de precară cultural și spiritual. Aflat alături de mai mulți turiști occidentali într-un sat berber, călătorilor li s-a oferit prilejul de a asculta muzică tradițională, din voce și instrumente. Cântecele vorbeau despre istoria locului și a oamenilor, despre cămile, deșert și altele. Mai important era că tot satul știa versurile, ele făcând parte din tradiție, cântate ca toate cântecele populare din tată în fiu.

Inocenți, sătenii le-au cerut apoi turiștilor să cânte și ei „un cântec al poporului lor", dar nimeni nu a reușit să îngâne ceva. Singura melodie care le-a venit în minte era de pe coloana sonoră a unui film american, pe care o știau de altfel și ghizii marocani. În rest, nimic. Pe moment onoarea Occidentului a fost salvată, se pare, de o tânără din Scoția care a interpretat cu aplomb imnul țării, „Floarea Scoției".

Când ne gândim la starea sufletească bună a oamenilor nu avem niciodată în minte drept etalon cântecele pe care ei le cântă. Desigur în cazul în care cântă ceva. Cel mai probabil acum mai toți suntem în situația în care dacă am fi nevoiți sau am vrea cu adevărat să cântăm nu am reuși să o scoatem la capăt mai bine decât călătorii occidentali. Am fredona câteva refrene din șlagăre stupide înșurubate în mințile noastre prin muzakul înconjurător și cam aici s-ar opri totul. Sau poate am zice o strofă-două din imnul național. Dar nici vorbă să înjghebăm un cor, fie și afon. Pentru noi pur și simplu nu există riscul de a cânta cântările Sionului în pământ străin, deoarece nu știm niciuna.

Pierderea aceasta, care s-a produs de ceva timp deja, nu e doar culturală în sensul în care s-a pierdut o tradiție, un repertoriu de cântece și poeme populare, sau că au dispărut rapsozi și alți oameni de interes pentru folcloriști academici. Nici pe departe nu e vorba doar de atât. Această extincție dă seama, așa cum se întâmplă de fiecare dată când se pierde o datină, de o împuținare radicală a omului. Tradiția (muzicală) nu funcționează doar într-un sens univoc în care omul alimentează constant prin creațiile sale acest rezervor și se îngrijește prin simpla accesare să nu se piardă. Tradiția îl hrănește la rândul său, chiar mai des, pe om și îi conferă identitate, structură, istorie, valori. Pe scurt, cam totul. Drept pentru care pieirea cântecelor interpretate în grup sau individual rezumă pustiirea noastră sufletească fiind un pas important spre „desființarea omului".

Marele duhovnic Teofil Părăian observase mai demult această absență a cântatului împreună, cu toate consecințele și problemele ei. „Pe vremea mea erau oamenii mai veseli și erau mai angajați în veselia lor. La nunți, la botezuri, în situații dintr-astea care îi adunau pe oameni la veselie, își manifestau sufletul cu veselia lor de atunci. Acuma, cu toate că sunt mai multe posibilități dintr-acestea de a-ți revărsa sufletul în veselie, în general nu se mai cântă. Cântă la televizor, cântă la radio, cântă la magnetofon, la casetofon, dar oamenii, parcă nu mai știu cânta, parcă nu mai simt nevoia să cânte, să-și reverse sufletul în niște bucurii, niște revărsări dintr-acestea de veselie. Atunci știau mai puține și făceau mai multe și era mai bine", încheia trist părintele.

Și într-adevăr pare că a dispărut veselia, iar oamenii nu mai știu a trăi și a se bucura laolaltă sau separat. Cei care cântă împreună au toate șansele să stea împreună deoarece sunt legați de fire invizibile într-un act ce depășește atât utilitarismul cât și performanța artistică. Nu cânți ca să produci impresii, ci pentru că te simți bine. Iar comunitățile, cele reale, nu cele online, se încheagă și prin cântece, care le dau oamenilor sentimentul de apartenență și le arată că există ceva mai presus de stricta individualitate, care îi întregește. Pentru asta încă mai există presupun cântece militare, cântece de tabără, cântece de galerie șamd.

Nu altfel cred că stau lucrurile în biserici. Și s-ar putea aici să îi supăr pe cei mai puriști dintre psalți, dar cele mai frumoase clipe la slujbe mi s-au părut cele în care cântă toată comunitatea. Calitatea cântării împreună poate varia bineînțeles foarte mult, după cum pot exista diverse standarde ale cântării de la strană. Nu trag concluzia că nu merge să cânte toată biserica doar pentru că am auzit într-un loc o lălăială dizarmonică.

Am șansa de a merge la o biserică unde strana cântă extraordinar de bine, fiind de altfel unul din argumentele importante ale locului. Tot mergând alături de familie, cântarea de acolo a devenit cumva referențială și de neînlocuit, nu doar pentru mine, ci pentru mai toată parohia, cred. Totuși, chiar și în această biserică am trăit și trăiesc cele mai frumoase și înălțătoare sentimente în (rarele?) clipe în care toată comunitatea începe să cânte. Dacă s-ar putea reda ușor în cuvinte acele momente, poate aș încerca să fac asta. Cum nu e lesne, mă voi mărgini să spun doar că tânjesc după ele.

Cât despre cântecele populare cântate împreună, fac parte dintr-o generație care nu mai are în cel mai bun caz decât amintirea lor din poveștile spuse de alții, care nu le-au cântat nici ei.

eseu

Silviu Man

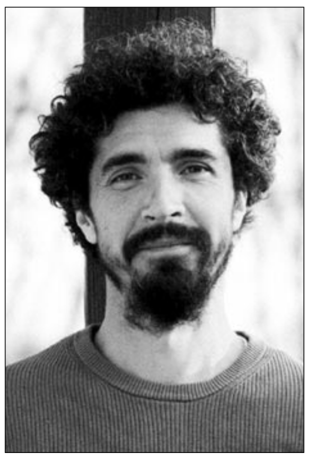

Foto:
FELICIA SIMION

Trei ancore în oceanul digital

Oricât de fascinante și spectaculoase ar fi invențiile & inovațiile recente și oricât de profund s-au instaurat în viața cotidiană și în mentalul nostru, este greu de contestat că există - chiar dacă puțin vizibil și la scară mică - și un fenomen de sens contrar: oameni care până ieri susțineau necondiționat progresul tehnologic cu orice preț încep astăzi să ridice din sprâncene, semne de întrebare sau chiar obiecții. Pe undeva, începe să se ivească senzația că parcă-i prea mult, prea intens, prea dintr-o dată. Să fie vorba doar de încordările firești unui proces de adaptări? Se poate - iar în acest caz ar trebui să vedem dacă ritmul și condițiile adaptării sunt și ele firești. Dar la fel bine poate să fie vorba de reacția perfect normală a unor oameni prea recent ieșiți din transhumanță ca să fie tentați de transhumanism.

Cu cât tehnologia devine mai invazivă, mai derutantă, mai „disruptivă", iar optimismul tehno-entuziaștilor de ieri se moderează spre scepticism, setea oamenilor de a găsi **s-o-l-u-ț-i-i** devine din ce în ce mai mare. Și, firește, cei care sunt solicitați să ofere soluții sunt criticii - adică tot aceia care s-au căznit să identifice cât mai limpede problemele. Cum nu cred că vreunul dintre criticii cei mai cunoscuți ai tehnologiei din ultimul veac - de la Ellul și Heidegger până astăzi la Carr sau Kingsnorth - a scăpat neagățat de nemilosul semn de întrebare al lui „ce-i de făcut?", nici Mihnea Măruță nu putea fi exceptat de la regulă.

De altfel, setea noastră de soluții este atât de intensă încât nici nu e nevoie să fii un clasic, precum Ellul sau să scrii o carte bună despre tehnologie (*Identitatea virtuală. Cum și de ce ne transformă rețelele de socializare*, Humanitas, 2023), precum Mihnea Măruță. Eu însumi, în cele câteva comunicări publice pe această temă, după ce am spus ce aveam de spus, m-am trezit mitraliat de o rafală de întrebări despre soluții - ba despre dependență (deși nu sunt psihiatru), ba despre sistemul de educație (deși nu sunt profesor), ba despre copii în general (deși avem numai doi copii, care sunt irepetabili, la fel ca ai tuturor celorlalți). Unele întrebări, puțin iritate - *„bine-bine, e ușor să faci teorie, dar zi concret ce trebuie să facem?"* - ca și cum un medic imagist ar fi cel mai în măsură să îți și scoată apendicele. Altele - puse cumva pripit, ca și cum ar fi vrut să risipească gândul tenebros că, de fapt, în condițiile date, nu ar mai exista nici o soluție. Altele - înspăimântate de-a binelea. În întâmpinarea acestor întrebări am schițat, oarecum la repezeală, o propunere de răspuns - răspuns pe care dl. Mihnea Măruță l-a preluat și l-a integrat de mai multe ori în intervențiile sale publice, fapt care tare mă bucură și mă onorează. Acum voi încerca să dezvolt acest răspuns, mai ales pentru cei care nu îl vor fi pus deja în practică înainte de apariția cărții lui Măruță și a textului de față.

Înainte de a trece la „fapte", aș face două precizări.

DESPRE „SOLUȚII"

Mie personal, „soluție" (a se citi: soluție „la cheie") îmi pare un cuvânt-capcană. Pe scurt spus, cred sincer că ne plac soluțiile pentru că nu presupun nici înțelegerea mai profundă a problemei, nici gândire în perspectivă, nici efort de lungă durată. În 3 pași poți să dobândești o siluetă de invidiat, în 7 pași ajungi celebru, în 10 pași ești ca și intrat în topul Forbes.

Și ar mai fi ceva - ne plac soluțiile, pentru că ne scutesc de nuanțe, de dileme, de toate zonele pastelate din viața reală și de tot ceea ce ne cere răbdare, cumpănire și ajustarea fină a felului în care ne întâlnim cu lumea și cu noi înșine.

În plus, ideea de „soluție" mă duce inevitabil cu gândul la eficiență și viteză. Iei o pastilă și scapi de boală. Apeși pe buton și becul luminează. Dai un click și filmul a pornit. Ceea ce ne dezvăluie un adevăr care nu este deloc în avantajul nostru: ne plac *soluțiile*, pentru că, de fapt, nu vrem să renunțăm la beneficiile cu care ne seduc însăși problemele pe care le vrem rezolvate. Adorăm eficiența, viteza, lipsa de efort și aparenta suprasimplificare vieții pe care ni le livrează tehnologia de azi, de aceea ne plac în special soluțiile care poartă acest chip - dar care, de fapt, sunt parte din problemă. Și, care, de altfel, fac problema și mai complexă - precum capetele balaurului care se îndesesc pe măsură ce sunt tăiate de paloșul lui Făt-Frumos (semn pentru Făt-Frumos că ar fi bine să apeleze la o altă abordare, ceva mai subtilă).

Și mai mi-e teamă că soluțiile ne atrag atât de mult tocmai pentru că recursul la ele mută rezolvarea problemei în afara noastră, nu înăuntrul nostru. O externalizează, scutindu-ne de responsabilități și de eforturi, adică de prezența *noastră* în rezolvarea *propriilor* probleme. Pentru că, de fapt, am ajuns să ne vedem prin „ochii" tehnologiei - ca niște mecanisme care pot fi reglate, ca niște linii de cod care pot fi corectate. *Life-hacking*, cum spun englezii. Însă oricât ar încerca paradigma tehnofilă să ne convingă de asta, viața noastră nu este o ecuație, nu suntem reductibili la cifre, indici și coeficienți, iar a fi fericit nu înseamnă a avea toate problemele rezolvate. Ca urmare, recursul la simple „soluții" - deși poate ajuta câteodată și ici-colo -, este în cele din urmă sortit eșecului.

DESPRE „ANCORE"

Adoptând cele trei direcții ale răspunsului meu de mai jos, Mihnea Măruță nu le preia ca „soluții", ci le dăruiește un alt nume - acela de „ancore". Termenul e cum nu se poate mai nimerit, nu doar pentru că ancora este ceva care prin definiție *stabilizează*, ci și fiindcă imaginea ancorei este nedespărțită de o alta - a oceanului, iar pentru lumea digitală, nu cred că există o metaforă mai potrivită decât aceasta[1]. Multe din cele ale oceanului sunt caracteristice Rețelei - lipsa vreunui centru vizibil, domnia orizontalei, aparenta deschidere totală, neîntrerupta și hipnotica mișcare la suprafață a ceea ce de fapt nu se mișcă nicăieri, toropeala absentă a celui care s-a pierdut cu privirea în largul apei (sau al ecranului), senzația zdrobitoare de neînceput și de nesfârșit, pericolele ascunse în adâncuri, plictisul, senzația de neputință în fața imensității, iluzia distanțelor, aparenta liniște de suprafață care ascunde abisuri și Gropi ale Marianelor și, nu în cele din urmă, spectrele naufragiului și al sufocării.

Cu ce ne ajută de fapt metafora oceanului digital? Ca orice metaforă, ne provoacă să ne limpezim perspectiva din care privim. Noi vedem astăzi tehnologia ca pe ceva pur material, un simplu obiect care se află întru totul în afara noastră și în același timp la îndemâna noastră; un cuțit cu care putem tăia - după cum ne dictează conștiința - ori pâinea, ori epiderma unui concetățean. Dar, indiferent de opțiune, presupunem ca de la sine înțeles că această tehnologie ne este complet exterioară și complet supusă intențiilor noastre, doar noi având influență asupra ei și niciodată invers. Și nu ne miră deloc lejeritatea cu care folosim metafora cuțitului - adică a unei unelte din negura istoriei, extraordinar de rudimentară - ca să definim „uneltele" extraordinar de complexe cu care interacționăm azi.[2]

Există totuși cel puțin o variantă de a ieși din această capcană - aceea de a vedea tehnologiile, și mai cu seamă tehnologiile moderne, ca *medii*. Simplificând la maximum, putem să definim tehnologia de azi ca pe ceva cu care interacționezi ca printr-o scufundare. Nu printr-o manipulare „mecanică", precum în cazul cuțitului, ci prin *imersie*. Dacă unealta presupune mereu o oarecare *separare* între mine și tehnologie, ei bine, cu mediul tehnologic mă *contopesc*, tind să devin parte din el. Modific ceva în el și în același timp mă las modificat de el, într-un proces de du-te-vino continuu în care nu mai este foarte clar unde se poate trasa linia dintre mine și tehnologie. Exact ceea ce se întâmplă cu noi în Rețea (și ceea ce nu se întâmplă nici cu cuțitul, nici cu paloșul lui Făt-Frumos mai sus menționat).

Însă problema oricărui mediu este că devine rapid insesizabil. *„Acel lucru despre care peștii nu știu absolut nimic este apa, de vreme ce ei nu au nici un anti-mediu care să le permită să perceapă elementul în care trăiesc"* explica McLuhan încă de-acum vreo jumătate de secol. Ne adaptăm ușor, ne bălăcim veseli în apa care acum câteva minute ne făcea pielea de găină, de la primele postări timide ajungem pe nesimțite experți în configurarea propriului profil de „creator digital". Prin urmare, vom fi din ce în ce mai puțin atenți la limitările pe care ni le impune și la pierderile pe care ni le provoacă. Vom deveni astfel cu mult mai vulnerabili. Raportul de forțe va înclina către mediu, iar adaptarea ne va deveni a doua natură și adicție, va deveni aerul pe care-l respirăm. Ceea ce deja se petrece, nu mai e un secret pentru nimeni.

Dacă tehnologiile de azi - și mai cu seamă Rețeaua - sunt mai mult medii decât unelte, deci modelându-ne după chipul și modul lor de manifestare, s-ar putea ca singura noastră șansă de a le percepe felul în care acționează asupra noastră este să ieșim din ele, încăpățânându-ne să nu lăsăm să se șteargă linia fină de demarcație dintre noi și Rețea. Să ne recăpătăm suflul integrându-ne în anti-medii. Anti-mediile sunt medii cu alte caracteristici, opuse mediului dominant, pe care acesta din urmă ni le răpește pe nesimțite. Anti-mediile sunt ceea ce pune între noi și Rețea distanța necesară astfel încât Rețeaua să ne apară din nou așa cum e de fapt - stranie, nefirească și adictivă. Anti-mediile sunt deci *ancorele* care - spre deosebire de mediul dominant - sunt grele, limitative, deloc comode, dar stabilizatoare și salvatoare. Îți permit un oarecare dans pe suprafața apei, dar nu te lasă să rătăcești în larg. Sunt obstacolele de care ai nevoie, sunt îngrădirile care nu te lasă dus de val.

Prin urmare, mai jos nu voi propune propriu-zis soluții, nici aplicații de monitorizare a conținutului din Rețea, nici strategii de organizare și limitare a timpului de ecran, nici produse și servicii care să ne modereze adaptarea la Rețea pentru un preț promoțional de ceva-lei-și-99-de bani, nimic din toate acestea. Și nu pentru că nu ar putea fi și ele utile (nu mai puțin utile decât o șalupă ori un buștean plutitor după naufragiu), ci pentru că nu pot fi suficiente pentru a obține o distanțare conștientă, îndelungată și asumată față de Rețea și de curenții și rechinii din adâncurile ei.

Pentru aceasta este nevoie de mult mai mult – de ancore.

Iar prima ancoră este propriul nostru corp.

1. CORPUL

...În colțul nostru de lume rotundă, unde poate încă sunt mai multe căruțe decât Tesla, unii mai avem aceste amintiri vii în minte: o bunică aplecată, în arșița verii, cu o sapă ținută strâns în mâini, războindu-se ore în șir cu buruienile. Un bunic trăgând în dans vioi coasa, polog după polog, respirând în ritmul ierbii care se lasă pe tăiș. Un bărbat în puterea vârstei despicând iarna ore în șir cu un topor greu buturugi de lemn cât toate zilele. Adesea era prea cald, prea frig, ba ploua, ba ningea și bătea vântul. Munci și zile monotone, grele, brutale chiar - am spune noi azi.

Salt peste timp, dar nu prea mare, vreo două-trei generații. În clădiri de sticlă, mii de oameni cu căști pe urechi stau așezați ore în șir pe scaune, cu spatele cocârjat, privind fix în ecrane. Doar degetele li se mișcă frenetic pe taste, și ochii în ritmul săgeții de pe display, cu restul corpului anchilozat într-un scaun ergonomic - nu la fel de ergonomic precum scaunul mașinii în care vor mai petrece o vreme, până când vor ajunge acasă - unde își vor relaxa corpul obosit de nemuncă fizică pe canapea în fața Netflix-ului, „vapând" la o țigară electronică. Nu le e prea frig, nu le e prea cald, temperatura e controlată - și la birou, și mașină, și acasă. Munci și zile monotone, grele, brutale chiar - ar ofta, privindu-i, bunicii opriți la umbră să răsufle câteva clipe din prășit și cosit.

Nu pentru a porni o dezbatere sat vs. oraș ori trecut vs. prezent am schițat portretele de mai sus. Nici pentru a detalia (deși ar merita) ideea splendidă a lui Nicolás Gómez Dávila că tradiția locuiește de fapt în trup: *„Gestul, mai mult decât*

...ideea de „soluție" mă duce inevitabil cu gândul la eficiență și viteză. Iei o pastilă și scapi de boală. Apeși pe buton și becul luminează. Dai un click și filmul a pornit. Ceea ce ne dezvăluie un adevăr care nu este deloc în avantajul nostru: ne plac *soluțiile*, pentru că, de fapt, nu vrem să renunțăm la beneficiile cu care ne seduc însăși problemele pe care le vrem rezolvate.

Perceperea lumii ca fiind exterioară e calea necesară întâlnirii-îmbrățișare-încleștare cu îngerii. Dar dacă lumea nu-mi este mai întâi exterioară, cu alte cuvinte dacă nu există nimic în afara mea, atunci eu nu am un înăuntru și nu mă pot numi decât *fantomă*. Doar dacă lumea îmi este mai întâi în afară, o pot aduce aproape prin îmbrățișare și o pot iubi și mă pot împăca în cele din urmă cu ea.

verbul, e adevăratul transmițător al tradițiilor"[3]. Ci doar pentru a sublinia un fapt care ar fi trebuit să ne fie evident - anume că relația noastră cu propriul corp a suferit o mutație radicală în ultimele decenii, iar mutația este cauzată mai cu seamă de modul în care interacționăm cu artefactele noastre, odinioară rudimentare, astăzi hipercomplexe.

Aici nu e vorba nici de sedentarism, nici de rata crescută a bolilor cardio-vasculare, nici de nimic din ce poate fi măsurat ușor prin statistici medicale. Problema este cu mult mai puțin perceptibilă - anume că, prin „utilizarea uneltelor" moderne (= *imersiunea* zilnică în *mediul* informațional, fie pentru muncă, fie pentru divertisment) corpul *dispare* din spectrul atenției noastre. Prin durere și vindecare; oboseală, picoteală și odihnă; foame, sete, riduri pe frunte și bătături în palmă, bunicul nu putea vreodată să uite că propriul lui corp este prezent și că-i una cu el. În Rețea, tot acest complex de semne somatice se volatilizează - fiindcă scufundarea în oceanul Rețelei are drept condiție absolută lepădarea pe mal a corpului nostru, ca pe o haină grea care ne împiedică să înotăm.

Nivelul colosal de abstracție al tehnologiilor informației care ne-au cucerit viața cotidiană a făcut ca ale noastre corpuri - antrenate timp de milenii în manipularea uneltelor simple - să pară brusc inutile, *„conservatoare, neprogresiste, învechite"*[4]. Rețeaua este *„primul mediu intersubiectiv din istoria omenirii care exclude atât corporalitatea, cât și spațialitatea"*[5]. Indiferent de conținutul accesat, Rețeaua impune o separare radicală a minții de corp și reducerea acestuia la un simplu suport fiziologic pentru creier: o carcasă din carne și sânge, pe care o folosim, de nevoie, pe post de interfață. Asta până când postumaniștii, al căror dispreț pentru corp este invers proporțional cu gradul de adorare a tehnologiei[6], vor propune/impune o soluție (!) care să ne salveze de propria condiție (despre deztruparea virtuală și despre cine mai suntem dacă suntem separați de propriul corp am scris mai pe larg cu altă ocazie[7].

Prin urmare, cred că eliberarea din Rețea nu poate începe cu altceva decât cu acest prim pas - să recuperăm cel mai important și mai omenesc „lucru" ce ni s-a răpit: corpul ca pilon fundamental al existenței noastre, ca parte de netăgăduit a identității noastre, ca ancoră primă în real. Pe el trebuie ni-l facem din nou prezent pentru a fi din nou prezenți în noi înșine.

O precizare: ceea ce avem nevoie să recuperăm nu este corpul ca obiect modulabil de Rețea, ci corpul ca semn al fragilității condiției noastre. Nici numărarea pașilor și bătăilor inimii prin smartwatch, nici antrenamentul de unul singur la sală încununat cu selfie în maiou asudat plus hashtag motivațional, nici obsesia medicalizării, nici industria produselor de îngrijire, nici a operațiilor estetice nu sunt o întoarcere onestă la corp, ci doar un fel de a-l modela pentru a fi mai bine conformat cerințelor Rețelei, aceeași Rețea care nu-l poate integra, dar îl poate schimonosi prin virtualizare.

Practicile prin care ne recuperăm în mod real corpul au ceva în comun - nu sunt digerabile de către Rețea:

De pildă, a ***învăța consecvent să cânți la un instrument muzical*** înseamnă a recupera armonia, calmul și continuitatea rutinei, ceea ce Rețeaua ignoră, fiind bazată pe ritmul sincopat al mereu noului, mereu intensului și mereu provocatorului.

Sau: ***a practica cât de des cu putință un sport*** înseamnă a-ți afirma calitatea fundamentală de ființă mișcătoare, vie - calitate pe care Rețeaua ți-o refuză, solicitându-ți doar un fel de atenție sedentară, ca un fel de somn ori hipnoză. Mai mult decât atât, practicarea (intensă, dar nu excesivă și nici obsesivă) unui anume sport înseamnă a-ți contura, prin efort treptat, limitele *concrete* în care ți-e dat să viețuiești, limite pe care Rețeaua le disprețuiește, fiindcă nimic din ceea ce este concret nu poate pătrunde în Rețea decât printr-un act de de-materializare, deci de dez-limitare. *„A avea condiție fizică"* nu ar trebui să însemne doar un compliment bine meritat de către cei care urcă munții în fiecare weekend sau de cei care aleargă maratoane, ci o formulă de înțelegere a identității noastre = condiția noastră de *oameni* este fundamental fizică. Mai mult, redevenind conștienți de limitele noastre fizice (nu putem face efort la nesfârșit) - reînvățăm modestia: înțelegerea faptului că nu suntem nici atotputernici, nici eterni. Și, odată cu modestia, vom înțelege și rostul *odihnei* (ca fiind ceva complet diferit de *relaxare)*. Abia aici, în acest corp care obosește mereu, care se cere alinat uneori și strunit alteori, care doare dacă e forțat, care nu poate fi exploatat 24 de ore din 24 precum un profil virtual, în reîntâlnirea cu acest corp de care am uitat atâta vreme vom putea descoperi adevărul și frumusețea fragilității noastre - pe care Rețeaua ni le-a ascuns abil și încearcă să ne convingă că nu există.

Sau: ***a te lăsa dus în plimbări lungi*** - înseamnă a redescoperi pe cont propriu lumea reală care se mișcă în ritmul tihnit al pașilor de om, nu în ritmul dictat de algoritmi, de injecțiile de dopamină și de psihologii comportamentali și UX-designerii angajați de Rețea. O lume care nu te agresează nici prin viteză, nici prin senzațional, nici prin notificări agasante și întreruperi violente. O lume în care privirea e liberă: adică nu e marfă, nu se contorizează, nu e absorbită de o gaură cu pixeli albaștri și nu depinde de butonul de log-in, play, de o bifă cu „nu sunt robot" (sau de exasperanta și imbecila selecție a unor imagini cu treceri de pietoni, camioane ori macarale).

Sau: ***a te îngriji de o grădină ori livadă*** - adică a redescoperi minunea creșterii la care ești chemat să participi prin prezență, grijă și efort. Iar lecția cea mare e că numai prin prezență, grijă și efort lumea redevine atât de bună încât poți să o mănânci, adică să o aduci înăuntrul tău. Prin și printre răsaduri, puieți și mlădițe, care toate cresc răbdător către cer, mâinile tale devin mai murdare, mai aspre, mai puternice și mai pricepute. Și tot pricepute devin și dacă le ***reînvățăm un meșteșug - a ciopli, a coase, a împleti, a modela lutul etc***. Orice făurire - ce ușor am uitat de acest cuvânt în avalanșa de *device*-uri *smart* și *aplicații STEM*! - nu înseamnă doar a lăsa urme reale în lumea reală (după atâtea urme de *scroll* și *swipe* - siaje pierdute pe luciul Rețelei), ci mai ales a reafirma, prin propria muncă, că lumea reală are sens, are rost și în general e foarte bună - și că tu ești parte din ea. Nimic mai liniștitor și mai împlinitor.

Până la urmă, toate ancorele sugerate aici au în centru o idee dezarmant de simplă - anume că lumea este și trebuie să ne rămână exterioară. Ceea ce e înfiorător și derutant la Rețea este modul în care ea șterge conturul fin dintre interior și exterior, dintre mine și lume. Rețeaua *de-conturează*, și cum orice contur este o limită, un zid și o ocrotire, prin ștergerea lui orice invazie devine inevitabilă. În Rețea, „exteriorul" e înlocuit de un bestiar de interioare (al tău și al altora) care dau năvală, o cotropire de oglindiri instantanee, adică - după cum o formulează Mihnea Măruță - de *fantome*. Nimeni nu poate fi fericit în rețea din acest motiv simplu: nu poți îmbrățișa (adică aduce aproape și înăuntru) decât ceea ce se află mai întâi în afara ta. Nu poți îmbrățișa fantome, pentru că ele nu sunt nici aproape, nici departe. Ele pur și simplu „se arată" într-un fel de *aici* lipsit de aproape și departe, de sus și de jos. Adică un *nicăieri*.

Există un faimos episod arhetipal pe care îl putem pune în contrast cu cele de mai sus: lupta lui Iacob cu Îngerul. Pentru moment, e de ajuns să subliniem că lupta corp la corp dintre cei doi are loc în lumea reală și că Îngerul, deși imaterial, este capabil de a răni *fizic* (Iacob câștigă „la puncte", dar pleacă șchiopătând, cu încheietura șoldului vătămată și amorțită). La finalul luptei, prin durere și efort, Iacob redobândește, ca pas spre desăvârșire, „condiția sa fizică". Doar după aceea este apt de a primi extraordinarul premiu al acestei întâlniri. Ce primește Iacob în schimbul încleștării sale *corp la corp* cu Îngerul? Exact opusul confruntării noastre zilnice cu fantomele din Rețea - nimic mai puțin decât un nou Nume, adică o reafirmare întărită, o *reconturare, iar nu o deconturare* a identității sale.

Perceperea lumii ca fiind exterioară e calea necesară întâlnirii-îmbrățișare-încleștare cu îngerii. Dar dacă lumea nu-mi este mai întâi exterioară, cu alte cuvinte dacă nu există nimic în afara mea, atunci eu nu am un înăuntru și nu mă pot numi decât *fantomă*. Doar dacă lumea îmi este mai întâi în afară, o pot aduce aproape prin îmbrățișare și o pot iubi și mă pot împăca în cele din urmă cu ea. Iar întâlnirea mea vie cu lumea nu se poate petrece decât într-un LOC.

Iar aceasta este, cred, cea de-a doua ancoră.

2. LOCUL

Dacă mai aruncăm o privire către urmele rămase pe ringul de luptă dintre Iacob și Înger, mai descoperim fără prea mult efort un indiciu interesant. Am văzut că Iacob primește binecuvântarea doar după ce identitatea i se *reconturează*. Dar textul scripturistic nu se rezumă doar la acest fapt - fără îndoială, cel mai important - ci insistă și pe un anumit detaliu: binecuvântarea nu se petrece într-un *oriunde*, ci *„chiar acolo"*[8]. Iacob, cel care poartă acum noul nume de Israel, numește la rândul lui locul - până atunci anonim - cu numele Penuel/Peniel, marcă a minunatului eveniment. Ceea ce era până atunci un spațiu anonim, o fâșie oarecare de geografie se conturează ca *loc* - sursă de sens și prilej de întâlnire...

După corp, cred că cel mai prețios lucru pe care Rețeaua ni-l ascunde e conștiința faptului că suntem *ființe ale locuirii*, ființe care - oriunde ne întâlnim cu lumea, o *personal*izăm și ne-o facem familiară. Abia de curând la scara istoriei, de câteva secole încoace (poate de la Newton, sau poate mai de departe, de la Giotto și a lui explozivă perspectivă liniară), ne-am obișnuit să vedem spațiul în termeni impersonali și non-spirituali: astăzi e o certitudine pentru noi faptul că existăm într-un univers spațial *anonim* pe care nu îl modificăm afectiv (doar efectiv), în care doar ne deplasăm „din punctul A în punctul B" și care în esență nu ne implică, ci doar ne conține. Un spațiu care nu ne spune nimic dincolo de ce se vede - spațiul inert, opac, strict funcțional pe care azi îl resimțim cel mai acut pe autostradă, în aeroport, în mall sau în hoteluri.

Deși e plăsmuit mai mult din fluxuri de date și de trafic, din biți și pixeli & din cifre și puncte, decât din linii geometrice elegante și coordonate *oX-oY*, și „spațiul" Rețelei poartă stigmatul anonimității[9]. Mai mult, însă, e o anonimitate care vrea să ne devină atât de familiară, încât să ne simțim oriunde „acasă". Sunt deja mulți ani de când, trecând în graba unei zile ploioase printr-un oraș străin, am văzut în vitrina unui furnizor de servicii de telefonie mobilă o reclamă cu un slogan sec: ***„home is where wifi is"***. Nimic mai clar - suntem cetățeni globali, astfel că orice dor de casă se rezolvă cu un singur clic. Cine are nevoie de *înrădăcinare*, când are la îndemână *conectarea*?

Așa cum Rețeaua pare să creeze legături între oameni adâncindu-și utilizatorii în singurătate, tot astfel „spațiul" ei pare să memoreze cantități imense de date, menținând o iluzie a nemuririi[10], dar instaurând în mod fatal uitarea de sine. În rețea, iluzia comunicării este împletită strâns cu iluzia memoriei. Spațiul anonim instituie uitarea ca „mod de a fi"[11]. Dacă lumea ar fi o plasă, spațiile ar fi golurile (prin care totul se scurge), iar locurile ar fi nodurile - întâlnirea strânsă dintre sfori, adică ceea ce dă sens și trăinicie plasei.

Iar în definitiv, ceea ce deosebește *locul* de *spațiu* este capacitatea de a recepta amintiri, e posibilitatea locului de a primi și purta *urme*. Iar urmele sunt întotdeauna urmele *a ceva* - urmele unei întâlniri, ale unei experiențe - fie că e vorba de o încleștare miraculoasă cu un înger ori de truda cuminte a bunicilor muncind pământul.

Locul înseamnă prezență înrădăcinată și nu e de mirare că locul și corpul ne sunt răpite *împreună* de către Rețea. Precum corpul, locul înseamnă limitare. Nu există loc infinit, fără capăt și fără hotare[12] - pot numi loc doar ce-am cuprins cu corpul, ce am atins, ce am trăit efectiv *și* afectiv. *Loc* este doar acea bucată de lume pe care am *conturat*-o prin prezența mea. Iar numele cel bun acestei conturări este „acasă".

Oricâte îmbunătățiri ar primi și oricât de personalizată ar deveni, Rețeaua va rămâne complet indiferentă cu privire la unde trăiești; pentru ea *„home-is-where-wi-fi-is"*. Adică trăiești doar printr-o cascadă de conectări, trăiești doar prin transferul tău mereu în altă parte decât ești cu trupul. Spațiul anonim al Rețelei dezlănțuie și dezlimitează până la disoluție. Doar locul te poate aduna, în sensul cel mai propriu te poate *„readuce la un loc"*. Prin „natura ei" necorporală și nelocală - Rețeaua nu ne poate deveni vreodată cu adevărat acasă, dar cu certitudine ne poate ține departe de un *acasă* al nostru.

Ce ar fi, deci, de făcut în privința asta? Să ne alcătuim un loc al nostru în care să fim cât mai

lumea de azi

prezenți, pe care să îl facem centrul lumii noastre. Iar cu cât vom depune mai multă prezență în acel loc - precum Iacob sau bunicii - cu atât Rețeaua cea fără de centru ne va părea mai străină. Anonimitatea ei agresivă și descărcările hormonale rapide pe baza cărora funcționează *vor face loc* acumulărilor lente și statornice ale lui Acasă.

Spațiul în care doar existăm să îl transformăm într-un loc, adică într-un nucleu de permanență, prezență și sens în care să viețuim. Înrădăcinează-te în propriul tău *acasă*, alcătuiește-ți locul - adică acel „spațiu" care îți vei lăsa urmele și care îți va da, în schimb, un nume nou, o putere nouă și un contur nou - conturul unei insule mici, dar stabile în nepacificul ocean digital. Până la urmă, cine poate „salva lumea", sau măcar echilibra puțin, fără a se statornici în ea?

Acum mai trebuie spus că, deși această ancoră numită Acasă se poate contura oriunde (*oriunde* poți să-ți faci un loc al tău) - e mult mai ușor dacă Acasă ar include și câteva palme de pământ. E greu de perceput pentru modernii care văd în pământ doar resurse, chimie, microbi și ecofantasme că pământul este marele receptacol și purtătorul tuturor urmelor noastre, că este mediul suprem al înrădăcinării - de legume, de arbori și de oameni. „*Privește cerul*" s-a scris pe ziduri cu graffiti doar acolo unde pământul a fost asfixiat de asfalt și beton...

Chiar mai limpede decât în episodul cu Iacob, sensul ultim - sau mai bine zis, sensul *prim* - al *locului* se întrevede din scena premergătoare izgonirii lui Adam și a Evei din Rai. Ne amintim că imediat după căderea în capcana șarpelui, după ce li se deschid ochii și își cos în grabă frunze de smochin pentru a se acoperi, Adam și Eva se ascund de Dumnezeu. Dumnezeu despre care textul Scripturii ne spune sublim că „*umbla prin rai, în răcoarea serii*" - adică era pe deplin Prezent, pe deplin Acasă - acolo unde toate erau la locul lor, cu excepția unuia. Și-l cheamă Dumnezeu pe Adam - cel ce-i din pământ făcut - cu aceste cuvinte: *unde ești, Adame*?... Se accentuează adesea că izgonirea din Rai începe cu mândria/neascultarea/necredința, dar ne scapă din vedere că se continuă imediat cu de-localizarea, cu nemaiaparținerea nici de loc, nici de sine. Fiindcă acest *unde ești* - se traduce lesne în română cu mai adâncul *unde te afli?* Adică *unde te găsești*, unde nu ești pierdut, unde ești mai deplin cu tine, unde nu-ești-nicăieri (iar Nicăieri e unul dintre numele Rețelei). *Unde ești*, adică - în sensul cel mai profund - *cine ești*?[13]

A.J. Conyers spune că „*Locul ne leagă mereu de pământ, de glie, de țărâna din care ne tragem, de creația cea bună care nu este creația noastră, ci este făcută de Celălalt. 'Locul' ne smerește, dar ne și face să ne gândim la posibilitățile reale, mai degrabă decât la realitățile posibile*"[14]. Pământul e marele depozitar al memoriei și punctul de sprijin înaintea oricărui salt și oricărei înălțări. O știau, fără teorie, urmașii lui Adam cel-din-pământ: bunica și bunicul muncind pământul - adică lăsând urme, an de an, în același loc. Și stând ei în loc, locul se va fi mutat în ei: de la istoria cea mai mică, a firului de iarbă și a bobului de grâu, la istoria cea mare, a stejarilor și strămoșilor. Și îmi vine a crede că tot prin intermediul pământului s-a mutat în ei și ceva de dincolo de istorie: *urma*, *amintirea* Locului și a serii celei răcoroase.

Undeva, între urma nevăzută a aripii de înger și brazda văzută scrijelită de bunici cu mâini și frunți brăzdate, poate ne vom găsi și noi Locul potrivit, locul urmelor noastre.

Am spus mai sus că locul e nod, adică prilej de (re)întâlnire. Asta ne aduce aproape de a treia ancoră:

3. SEMENII

Imaginea aceasta este atât de răspândită în cultura noastră încât s-a banalizat și a devenit insesizabilă: un model cu un chip inexpresiv, imprimat pe coperta unei reviste sau deplasându-se mecanic și indiferent pe *catwalk* la evenimentele de modă. Chipul acesta vid și fad, pe care nu răsar nici surâsuri, nici lacrimi, poate fi una dintre imaginile cele mai marcante ale lumii noastre. Un chip al neutralității, pentru că ceea ce vedem în el e anatomie pură, fără vreo referință la statutul de persoană al celui ori celei care îl poartă. Și un chip al absenței: orice semn biografic este evacuat, trăsăturile au devenit o mască; nu o mască aplicată din afară, ci una care se ivește de dinăuntru. O *arătare*. Poate e chiar primul semn, primul lăstar care iese la suprafață din imensul mărăcine subteran al depresiei și anxietății. Acest *facies* îl regăsim azi peste tot - în reclame, în spectacolele de dans contemporan și mai cu seamă *la noi*, atunci când ne lăsăm absorbiți de hipnoza ecranelor (și e tare straniu că fețele din ecran sunt exact opusul acestui chip mătuit - sunt hiper-expresive și hiper-regizate – ca și cum două extreme centrifuge ar putea ajunge vreodată în echilibru.

Privirea din acest chip e ștearsă și goală, îți lasă impresia că vine dintr-un tărâm situat între viață și moarte, unde viața încă nu s-a epuizat și unde moartea încă nu s-a instaurat. E o privire care nu vede, ci mai degrabă scanează, o privire goală care nu se mai oferă lumii; și e de remarcat că sofisticatul Apple Vision Pro (lansat la începutul anului) pare a se altoi exact pe această privire obturată și pe acest refuz al lumii reale.

Spațiul gol și anonim e traversat azi de priviri goale și anonime, care nu cheamă pe nimeni. Râuri secate care nu se varsă în nici o mare, aceste priviri nu se împlinesc în nici o întâlnire. Sunt privirile unor însingurați...

Sarcasmul este că unul dintre sloganurile cele mai impunătoare ale Rețelei este „conectarea" cu ceilalți. În clipul de promovare a susnumitului Apple Vision Pro, produsul este prezentat ca fiind nimic mai puțin decât „*un mod puternic de a-ți retrăi amintirile, un nou și profund mod de a fi împreună*". „*Capture and Share the World's Moments*" ne invită Instagram-ul. „*More together*" propunea sec Facebook acum câțiva ani (înainte de a deveni Meta și a adopta un slogan debil, dar tot cu accent pe comunitate: „*Meta, metamates, me*").

Cu câteva decenii bune înainte de toate aceste sloganuri triumfale, William Gibson anticipa că cyberspațiul este o „*halucinație consensuală*". Că există un ceva „consensual" în Rețea nu poate nimeni să conteste, dar de ce s-ar numi putea numi aceasta „halucinație"? De ce suma interacțiunilor noastre în Rețea poate fi văzută ca fiind o tulburare, ca o iluzie? Probabil că răspunsul stă tocmai în ceea ce Rețeaua nu poate conține. Pentru ca un *împreună* să se petreacă de-adevăratelea, e nevoie de o *prezență* reciprocă. Or, cred că prezența nu se poate manifesta deplin decât prin cele două *conturări*, prin cele două ancore despre care am vorbit deja - corpurile și locurile. În Rețea, conectarea se face fără corpuri și fără loc, adică fără chip și fără prezență - prilej ca interacțiunile noastre virtuale să fie de fapt niște reuniuni de fantome.

Sunt prezent în mine prin propriul corp, și mă fac prezent lumii locuind un loc. Dar am nevoie și de măcar un *celălalt* prin a cărui prezență reală să mă conturez și al cărui contur să devin. Nimeni nu devine prezent de unul singur, nu există „auto-prezență". „*Mă simt pe mine însumi numai grație celuilalt. Celălalt este cel care mă oferă mie însumi*" scrie filosoful francez Jean-Louis Chrétien[15]. Spuneam că locul este nod - este plăsmuit de relație: deplin *împreună* putem fi doar în conturul unui *aici*.[16]

Aceasta cred că este cea de-a treia ancoră: în contra filosofiei că „infernul e ceilalți", în contra tuturor psihoterapeuților care te absolvă de orice vină și responsabilitate, în răspăr cu toți coach-ii care îți susură în ureche minciuna că „vei reuși de unul singur", în ciuda tuturor vracilor motivaționali emanând contracost vibrații și *mindfulness* care îți recită mantra că „nimeni și nimic pe lumea asta nu e mai important decât Tine", trebuie să căutăm cu mai mult curaj întâlnirea-împlinirea în comunitate. Mă fac prezent și îi fac pe semenii mei prezenți doar întru convivialitate: prin masa pe care nu doar o servim, ci o și pregătim împreună; pe terenul pe care batem mingea amical; muncind fizic cot la cot, sporovăind, cântând și spunându-ne bancuri; plimbându-ne prin pădure sau urcând cărări de munte; prin întrajutorarea cuiva din parohie aflat la ananghie, prin lecții deschise, prin cenacluri și tot așa mai departe (și mai departe de Rețea).

Nu ar trebui să uităm că întâlnirea înseamnă mereu o împărțire a ceva - bem câte o cafea, mâncăm împreună, ne împărtășim gândurile, ne expunem cunoștințele, ne vărsăm ofurile ori ne divulgăm secretele; sau măcar împărțim timpul, privirile și aerul pe care-l respirăm. Acesta este adevăratul „Share" pe care Rețeaua ni-l răpește, simulându-l. Ceea nu putem în Rețea, ne-a fost dintotdeauna la îndemână în lumea reală - posibilitatea darului, a împărțirii și împărtășirii. Acesta este cred, singurul mod de a reînvăța temeinic că nu suntem născuți să fim buricul-pământului (iar imaginea unui pământ spuzit de burice e cam respingătoare, bănuiesc că aici suntem toți de acord). În schimb, suntem chemați să dăm și să primim; să ne vedem ca fiind *părți* dintr-un tot coerent, nu tentacule ale aceluiași monstru pe care îl numim lume, de teama căruia ne refugiem speriați în Rețea. Căci e sigur că nimeni, la nici o slujbă din biserică, în jurul nici unui foc, la nici un concert de muzică bună - nu a purtat vreodată stigmatul acelui chip inexpresiv, vid și însingurat.

...Iar inima acestei vieți comunitare concentrice, alcătuite din rude, vecini, colegi și cunoștințe, sunt prietenii apropiați. Nu-i deloc întâmplătoare nuanța spațială a cuvântului „apropiat" când stă pe lângă cuvântul „prieten". În Rețea, toți îmi sunt la fel de departe („la un clic distanță", adică, propriu-zis, nicăieri). Prietenii apropiați, însă, sunt cei de care *mă apropii, făcându-mi-i apropiați*, aducându-i din spațiul impersonal în conturul propriei mele existențe. Prietenii mei sunt ancorele mele, cei cu care *mă adun la un loc*. Prietenii mei, în care locuiesc, și care locuiesc în mine. Prietenii mei, toți diferiți de mine, dar cu care în multe mă asemăn. Prietenii mei, de la care învăț să nu mă văd doar prin ochii mei. Prietenii mei - alături de care sunt, nu simulez că sunt. Prietenii mei care - dându-mi voie să le fiu prieten, să îi chem pe nume și să le spun Tu[17] - îmi aduc aminte că întrebarea *unde ești?* care a răsunat atunci în Rai înseamnă: *unde te lași întâlnit?*

În aproape mă las întâlnit, de către aproapele mă las întâlnit. Cu cât vom fi mai strânși în prietenii trainice, cu atât ni se va arăta mai deplin faptul că nimeni, absolut nimeni nu se salvează de unul singur. Iar dacă prietenia înseamnă literalmente *con-strângere*, atunci insulele noastre mărunte se vor coagula în mici continente, iar acestea vor fi de-acum greu de cucerit de tsunami-urile halucinogene ale oceanului nepacific.

*

La finalul acestor gânduri, în loc de alte concluzii, poate ar trebui doar să mai subliniez încă o dată că *semenii*, *locul* și *corpul* sunt realități profund interdependente. Nu există *corp* fără un loc, iar întâlnirea cu *semenii* nu se poate produce în lipsa primelor două. Prin urmare, chiar dacă toate ne cer timp, efort și atenție, e esențial ca aceste trei ancorări să fie îndeplinite împreună... Ca să nu ne lăsăm înecați de marele ocean poluat, ca să ne redăm pe noi nouă înșine. Și în cele din urmă, ca să vedem

ce pierdere, ce trist și nebun pariu
e să dăm lumea aceasta, a cărui nume e *lumen* - adică lumină,
să dăm lumea aceasta cu prieteni în trup, cu locuri, cu îngeri,
cu arbori, cu urme și cu bunici,
pentru o învălmășeală orbitoare de fantome.

Note

1 Poate imaginea deșertului ar mai avea o putere de sugestie similară.

2 Cititorii răbdători pot accesa o mică pledoarie împotriva acestei idei aici despre-tehnologie/- https://convergente.ro/poate-cea-mai-periculoasa-idee-

3 N. G. Dávila, *Marginalii la un text implicit,* trad. Ioan Milea, editura Limes, 2020, p. 156.

4 Günther Anders, *Obsolescenț omului..., vol. I*, TACT, 2013, p. 69. Remarcabil că aceste gânduri „profetice" ale lui Anders au fost publicate în anul 1956, când nici Kurzweil, nici Brooks, transumaniștii celebri citați mai jos, nu ajunseseră la vârsta școlarizării.

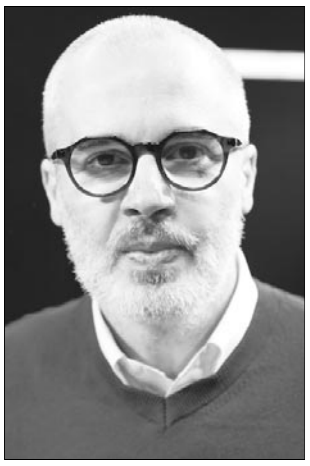
5 Mihnea Măruță, *Identitatea virtuală*, Humanitas, 2023, p. 88

6 Rodney Brooks, director al MIT Artificial Intelligence Laboratory: "*Fifty years from now,*

(continuare în p. 23)

Nu ar trebui să uităm că întâlnirea înseamnă mereu o împărțire a ceva - bem câte o cafea, mâncăm împreună, ne împărtășim gândurile, ne expunem cunoștințele, ne vărsăm ofurile ori ne divulgăm secretele; sau măcar împărțim timpul, privirile și aerul pe care-l respirăm. Acesta este adevăratul „Share" pe care Rețeaua ni-l răpește, simulându-l. Ceea nu putem în Rețea, ne-a fost dintotdeauna la îndemână în lumea reală - posibilitatea darului, a împărțirii și împărtășirii.

Mihnea Măruță

...Personas mai are un rol, în relaţie cu persoanele reale care sunt, de pildă, în cameră cu tine. Pentru ca o asemenea persoană să nu se simtă neglijată, cei care au creat dispozitivul s-au gândit la această întrebare: ce va vedea ea când utilizatorul are căştile pe cap? Ei bine, dacă tu, utilizatorul, eşti scufundat într-o aplicaţie, unei persoane din afară i se afişează pe ecranul exterior o ceaţă purpurie, ca un fel de norişor-amoebă care se tot mişcă.

Tehnologie și consecințe

M-am uitat la o prezentare – publicată pe YouTube de Marques Brownlee – a noului produs Apple Vision Pro, lansat pe piaţa americană în 2 februarie 2024, şi m-am gândit să extrag câteva consecinţe fenomenologice pe care le aduce această tehnologie revoluţionară.

Apple Vision Pro este un computer excepţional creat sub forma unor ochelari speciali (*headset*, în engleză), prin intermediul cărora mintea noastră se scufundă într-un mediu virtual.

În exterior, această „cască" dispune de senzori care captează imaginea şi mişcarea din toate direcţiile (360 de grade). În interior, între ecranul lenticular şi ochii utilizatorului se află scanere, senzori şi camere foto care-i urmăresc şi îi monitorizează privirea în timp real.

Prima idee: acest produs este un pas către cuplarea om-maşină (bio-tehno), din moment ce *îţi aşezi un computer pe faţă*, iar acest computer îţi modifică atât aspectul corporal (pentru ceilalţi), cât şi felul în care percepi realitatea. Dar să nu anticipăm.

La instalare, computerul îţi scanează, pe de o parte, chipul, pentru a obţine mai ales distanţa adecvată dintre ochi (ca la oftalmolog), şi, pe de altă parte, mâinile, pentru că prin monitorizarea mâinilor va obţine comenzile pe care i le dai.

Odată ce-ţi cunoaşte chipul, odată ce ţi l-a scanat, computerul îţi urmăreşte privirea, iar privirea ta accentuează (evidenţiază) aplicaţia sau folderul sau fişierul pe care vrei să faci click.

Aceasta este, poate, cea mai semnificativă modificare structurală pe care o aduce acest dispozitiv: privirea ta îi spune computerului – asta, aici, acum.

Tu te uiţi la ecran, dar şi „ecranul" se uită la tine, tot timpul.

Iar click-ul, pe care acum îl faci apăsând pe un mouse sau pe un pad, se transformă într-un „pinch", în atingerea dintre degetul mare (policele) şi degetul arătător. De aceea e obligatoriu să-ţi urmărească şi privirea, şi mâinile, concomitent. Pinch-ul devine comanda „enter".

O altă transformare structurală, în raport cu felul în care interacţionăm acum cu un computer, este că ecranul nu mai este fizic, în faţa noastră, ci este şi el înăuntrul imaginii 3D.

Ecranul devine şi el virtual, fiind aşezat „în aer", plutind în faţa ochilor tăi: îl poţi muta în sus sau în jos, mai la stânga sau mai la dreapta, fiindcă important este, oricum, unde îţi fixezi privirea.

La ce te uiţi, asta ştie mereu computerul.

Te uiţi la un fişier, îţi lipeşti policele şi arătătorul şi poţi muta acel fişier. Sau: te uiţi la o aplicaţie, faci pinch şi ea se deschide.

Privirea înlocuieşte cursorul, iar pinch-ul e noul click. Prinzi „nimicul" între degete (fiindcă acel buton sau fişier este doar virtual) şi îl duci oriunde vrei să-l duci.

Privirea fixă e cea care controlează totul. Într-un fel, obiectul virtual pe care-l priveşti ţi se subordonează. Odată privit, devine „al tău". Atenţia pe care i-o acorzi scoate obiectul din anonimat şi ţi-l supune.

Ce se întâmplă în relaţia cu exteriorul? Compania Apple susţine că acest dispozitiv este unul din categoria „spatial computing". Asta pentru că, dacă ţi-ai pus casca pe cap, ai senzaţia că vezi simultan şi realitatea fizică, dar şi fereastra plutitoare a meniului virtual.

În fapt, realitatea pe care o vezi, de pildă camera în care te afli, este doar o „reconstrucţie" a spaţiului, realizată prin intermediul camerelor de filmat încorporate. Deci, nu e vorba despre Augmented Reality (adică realitate plus informaţie suplimentară), ci i-aş zice Reconstructed Reality (informaţie plus o realitate re-făcută).

Dispozitivul prelucrează realitatea în timp real şi-ţi furnizează o dublură a realităţii. În această reconstrucţie, viteza cu care lucrurile se mişcă în preajma ta este aproape similară celei reale, deci decalajul este mai mic de o secundă (dacă ai o conexiune bună la internet).

Care sunt caracteristicile cele mai seducătoare, care par de-a dreptul magice?

Dacă roteşti complet butonul de deasupra căştii, dispar şi ecranul plutitor, şi mediul „real" pe care-l percepeai, şi poţi să-ţi alegi un peisaj virtual, dintre cele presetate, în care să te scufunzi complet, 360 de grade.

Dacă vrei să scrii text într-un fişier, poţi fie să selectezi tastatura virtuală şi să tastezi cu arătătoarele prin aer, fie să te uiţi la fiecare literă şi să faci pinch pentru a o adăuga.

Există o aplicaţie – o declinare în Visual Pro a aplicaţiei Sky Walker – în care te uiţi la cerul nopţii, pe care apar toate stelele, şi dacă tragi de ele cu un pinch, cu alte cuvinte dacă le cobori pe „pământ", îţi apar informaţii despre acele stele sau constelaţii.

O altă aplicaţie îţi arată modele 3D ale unor dispozitive reale, la dimensiunea lor reală, pe care, într-un fel, le aduci în camera ta şi le poţi dezasambla (virtual), ca să vezi ce face fiecare componentă.

***

Dar cel mai straniu aspect al acestui dispozitiv este posibilitatea de a genera „gemeni digitali" – numiţi Personas.

Dacă activezi această opţiune, ţi se face o scanare completă a chipului, din toate unghiurile. Ţi se cere inclusiv să zâmbeşti cu şi fără dinţi, să închizi ochii sau să ridici sprâncenele.

Personas îţi creează astfel o dublură digitală, un avatar, o reprezentare pe care o va folosi în relaţia cu ceilalţi utilizatori, înăuntrul acestui mediu virtual.

Dar Personas mai are un rol, în relaţie cu persoanele reale care sunt, de pildă, în cameră cu tine. Pentru ca o asemenea persoană să nu se simtă neglijată, cei care au creat dispozitivul s-au gândit la această întrebare: ce va vedea ea când utilizatorul are căştile pe cap?

Ei bine, dacă tu, utilizatorul, eşti scufundat într-o aplicaţie, unei persoane din afară i se afişează pe ecranul exterior o ceaţă purpurie, ca un fel de norişor-amoebă care se tot mişcă.

Dar când tu, utilizatorul, vrei să fii atent şi la exterior, acea persoană va crede că îţi vede ochii. De fapt, ceea ce vede este o reconstrucţie a ochilor tăi: sunt ochii tăi, dar prelucraţi de softul aplicaţiei. Deci, când se uită la tine şi ai căştile pe cap, o persoană din exterior îţi vede, în fapt, o dublură virtuală a privirii.

Însă şi mai uimitor este că utilizatorul poate realiza o combinaţie a celor două stări: dacă el este scufundat într-un peisaj virtual şi, totuşi, vrea să şi dialogheze cu o persoană reală, aflată în aceeaşi încăpere, atunci acea persoană îi poate apărea, blurată, „înăuntrul" acelui peisaj virtual. Ceea ce, inevitabil, creează o senzaţie de nefiresc, de fantomatizare, de uncanny.

Sintetizând, noul dispozitiv:

* virtualizează ecranul (elimină atingerea);

* transformă simţul văzului în canal de comunicare cu maşina (fiindcă privirea fixă e cea care transmite mesajul „asta e ceea ce mă interesează acum");

* transformă simţul pipăitului în semn al unei decizii (pinch);

* scufundă conştiinţa într-o realitate re-construită, fiindcă utilizatorul nu mai percepe decât dublura digitalizată a mediului în care trăieşte;

* transformă utilizatorul, în percepţia celorlalţi, într-o dublură a sa, fiindcă ei nu-i mai percep chipul real, ci chipul modificat prin virtualizarea ochilor;

* oferă unei reţele impersonale nu doar datele biometrice ale utilizatorului, ci şi felul unic în care acesta priveşte, în ce ordine priveşte şi cum se modifică sub influenţa a ceea ce priveşte;

* introduce fantome în conştiinţa utilizatorului de fiecare dată când acesta interacţionează înăuntrul unei aplicaţii sau când amestecă virtualul cu realul.

Trei ancore în oceanul digital

(urmare din p. 17)

our technological infrastructure and our bodies may be indistinguishable, in that they'll be the same sorts of process" (în *Making Living Systems,* in **Science at the Edge,** ed. John Brockman, Weidenfeld & Nicolson, London, 2003, p. 176). Ray Kurzweil: our „version 1.0 biological bodies"are *"frail and subject to a myriad of failure modes, not to mention the cumbersome maintenance rituals they require"* [_] *Kurzweil's mentor at MIT, Marvin Minsky has called the body 'a bloody mess of organic matter'* –în Doug Hill, *Not So Fast. Thinking Twice about Technology,* The University of Georgia Press, 2019, p. 128

7 Vezi eseul *Cum ne-am pierdut corpul în pandemie. De două ori,* Contributors.ro, 3.10.2020

8 Facerea 32, 29. M-am folosit de traducerea Scripturii în versiunea Înaltului Bartolomeu Anania.

9 Cineva mai înclinat spre lugubru ar specula că duhurile rele care altă dată bântuiau mlaştinile şi casele părăsite, izgonite de reorganizarea europeană a spaţiului în linii drepte şi ordonate, şi-au găsit sălaşul prin Reţea – iar pentru a le ţine deoparte, AdBlocker-ul e probabil inutil.

10 Vezi capitolul 5 din *Identitatea virtuală*.

11 Scriu „mod de a fi" cu rezerve; e discutabil în ce măsură cel ce (se) uită mai este.

12 Există doar „spatial computing", nu „local computing". Locală e doar vieţuirea - contradicţia cea mai derutantă a „spatial computing"-ului fiind aceea că, fiind pe deplin globală, pare să vrea să emuleze în acelaşi timp şi caracteristicile localului.

13 Mihnea Măruţă: *„Mă extind în mediul virtual pentru că îmi lipseşte starea de deplinătate a fiinţei*" (Identitatea virtuală, p. 109). Reţeaua este „paradisul" în care nu te întreabă nimeni „unde eşti?" (=„cine eşti?")

14 A. J. Conyers, *The listening heart: Vocation and the Crisis of Modern Culture*, citat în Jacob Schatzer, *Transhumanism and the Image of God...*, IVP Academic, 2019, p. 131

15 în John P. Manoussakis - *Dumnezeu după metafizică O teologie estetică,* Ratio et Revelatio, trad. Cristian Vechiu, 2018, p. 178

16 a întâlni - 1. a se încrucişa în drum cu cineva, **a da în cale** cu cineva; 2. a întâmpina; 3. a ajunge ***în acelaşi loc*** cu cineva. Vezi Mihai Vinereanu, *Dicţionar etimologic al limbii române*, Alcor, 2008, p. 456 (subl. mele)

17 Trăinicia prieteniei înseamnă în mod ultim punerea ei în orizontul morţii. Aşa că ei, prietenii mei, sunt şi cei alături de care nădejdea că ne vom reîntâlni Dincolo e mai mare decât certitudinea sumbră că unii dintre noi vor fi îngropaţi de ceilalţi.

Mircea Bârsilă

Poezia lui Octavian Doclin

Poezia lui Octavian Doclin (1950 -2020) are, la fel ca un corp poliedric, mai multe fațete. În prima etapă a liricii sale, de la ***Neliniștea purpurei*** (Editura Facla, Timișoara, 1979) la ***Curat și nebiruit*** (Editura Cartea Românească, 1986) și ***Cu gândul la metaforă*** (Editura Eminescu, 1989), poetul scria, în spirit șaptezecist, poezii inspirate, „ocazionale” (în sensul benign al termenului) în care «stilizarea imaginii și senzualismul» suavităților denotă o inteligență crispată (Ionel Bota, ***Muntele și Poezia***, Editura Timpul, Reșița 1997, p. 52).

Emblema poetului, în respectiva etapă, este pasărea: o *pasăre cu cântecul aprins în gură*, cum spune el însuși într-o poezie. Între textele reprezentative din ***Neliniștea purpurei,*** se află și această „baladă” antologică: „Albastru moare ochiul dimineții/și clopotele bat la Vărădia,/robită-n gând și-n fast de mirodenii/trece Dágmar, prințesă de Serbia;//Ea trece-n fruntea oștilor flămânde/și robul ei e Omul care râde.//Prințesa-nspre mulțimea tulburată/cu mâna de inele miluiește/și fața și-o ascunde-n dense văluri/și nimeni s-o privească nu-ndrăznește.//Și ochii galbeni doar un rob îi vede/doar robul ei, doar Omul care râde.//Și-s o pădure-aceia de Văl îngenuncheați/ca floarea rătăcită de fluturi orbi prin moarte/și-s o câmpie-aceia, cei ce-o cheamă-n taină/când mâna ei e-o flacără departe;//Și cine veșnic flacăra aprinde/e robul mic, e Omul care râde” (*Dágmar).* Antologică este și poezia *Ceasul de apă:* „Am ieșit în grădină./Tocmai înflorise cireșul./ Mirosea grădina ca o lună arată./Voi coborî pe-o catedrală în pământ./Atunci să ascultați un ceas de apă/va suna blând”.

Influențele (sporadice), din această etapă, fac dovada, în primul rând, a unui deplin meșteșug poetic. Iată-l pe Lucian Blaga, într-o fină variantă docliniană: „Între noi câteodată lumina/stele risipite – adună;/Îți mai amintești cum căutam/pe cer loc de săpat o fântână?” (*Remember,* în ***Neliniștea purpurei***); pe Labiș cel din poemele marcate de lecția de poezie a lui Esenin: „Ninge-n Bixad, prieteni, tot mai greu,/Iar Muntele, privindu-l, ca și exilul doare;/V-aștept ceremonios într-un costum de gală/Căci s-ar putea să fie chiar ultima ninsoare” (*Elegie Nordică*, în ***Ființa Tainei***, Facla, Timișoara, 1981) sau pe Nichita Stănescu: „Dacă aș vedea cu ochiul meu/înlăuntrul vederii tale,/dacă aș auzi cu urechea mea/înlăuntrul auzului tău,/dacă aș simți cu inima mea/înlăuntrul sângelui tău,/aș vorbi fără cuvinte,/aș vedea fără cuvinte, aș auzi fără cuvinte,/aș simți fără cuvinte” (*Poetul față în față cu piatra*, în ***Cu gândul la metaforă***).

În etapa maturității depline, poetul a trecut de la o poezie fundamentată pe emoție - îmbinând, într-o modalitate ușor teatrală, optimismul tineresc, solar, dezlănțuit, cu melancolia difuză și cu un destul de discret fior elegiac - la o poezie elaborată în baza unui sever și complex program poetic. Multe dintre motivele prezente în prima etapă sunt reluate și valorificate prin grila unor noi opțiuni poetice concretizate în poeme confesive (***Între pereți de plută sau Moartea după Doclin*** – Editura Marineasa, Timișoara, 1999), în poeme epice cu suport memorialistic construite în spirit optzecist (având ca obiect propria copilărie și evocarea unor personaje: mama, tatăl, maica, *nienia*...), în poeme alegorice (unele dintre ele cu infiltrații religioase), în poeme de dragoste și în poeme scurte („minime”) de orientare reflexivă în care emoția este sacrificată adesea în numele ideii: „Iubito,/odată pătruns în cetatea poemului/voi spânzura emoția/de funia unei fulgerătoare/ amintiri./Numai astfel vom putea asculta/ muzica ochilor,/numai așa se naște poemul scurt” (*Poemul scurt,* în ***Muntele și Iluzia***, Editura Facla, Timișoara, 1984).

Încercarea de a esențializa discursul în poeme scurte, multe dintre ele fiind intitulate „Sfârșit de poem”, „Poem minim”, „În apărarea poemului scurt” implică o stare interogativă privind raportul dintre viață și moarte, dintre zbuciumata existență laică și dorita revelație a adevărului care conferă sens existenței post-sepulcrale. În aceste texte și, desigur, și în altele, din cea de a doua etapă lirică, se simte o dramatică situare existențială în miezul fierbinte al unor întrebări ce nu se pot îmbrăca în cămașa unui răspuns pe măsura lor. Reflexivitatea are drept efect cabrarea textului între limitele unui sistem imagistic controlat cu severitate, în funcție de tezismul ideatic ai cărui vectori dirijează mesajul spre lirismul meditativ distilat în alambicurile memoriei culturale, în care predominante sunt constructele cu o deschidere religioasă și, respectiv, cele în care este poetizat actul de a scrie.

Esențializarea mesajului ajunge, câteodată, precum în acest text, la ermetism: „Un cerc în alt cerc se închide/orbirea și căința/plăcerea suavă și mântuirea//alt cerc un alt cerc deschide/mâna și trupul/indecizia și umbra// cerc închis peste cerc deschis/sublima identificare” (*Identificare*, în ***Dubla eroare***, Editura Marineasa, Timișoara, 1999).

În poemele scurte, Octavian Doclin caută centrul poeziei cu antenele celui care oscilează între o privire senină aruncată „în interiorul realului” și cele de care dispune poetul cu o fire scormonitoare, neliniștită, stârnită de necontrolata „goană a trecerii” și de zbuciumatul proces, cu izbânzi și înfrângeri, al stăpânirii cuvintelor. De la funcția lor metatextuală, textele glisează, cu multiple iradieri de semnificație, spre o „teorie liricizată” a limbajului poetic vizând, pe de o parte, relația cuvintelor cu poetul și raportul acestora cu poemul/poema, iar pe de alta, interacțiunea dintre fascinația poeziei și ipostaza de poet trăită ca damnațiune, dintre mândria de a oficia în templul poemului și umila așteptare a iluminării mistice.

Spre deosebire de „textualiști” (Gheorghe Iova, Bogdan Ghiu...), „care nu mai sunt depozitarii unei stări *poetice*, ci ai uneia *poietice*” (Marin Mincu, ***O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea***, Editura Pontica, Constanța, 2007, p.1013) și a căror „obsesie textuală” pare a ilustra o teorie asumată despre autoreferențialitatea limbajului, Octavian Doclin este interesat de fuziunea dintre starea *poietică* și cea *poetică* pe care le consideră a fi inseparabile. Mai mult: dominantă în această ecuație este starea poetică, iar operațiunea de textuare (descrierea procesului de naștere a poeziei) se suprapune trăirii autentice a acelui act, în termenii unei experiențe „mistagogice”.

O semnificativă importanță, alături de simbolul polivalent al *Cărții*, o au, în poezia lui Doclin, simbolurile *Ochiul orb*, *mâna*, *privirea*, *muntele*, *golful*, *ceasul de apă*, *subterana, triunghiul*, *pelicanul*...

Poezia sa conține un număr mare de motive aparținând referențialului mistic-creștin și care sunt valorificate ca material poetic: crucea, pustia, umilința, ispita, piatra Eben-Ezer, patimile cristice, Îngerul, Biserica, Enoh, Ioan, Iisus („De departe de mai de sus/privești peste cuvinte/cum de pe cruce/Iisus” - *Punctul de vedere*).

Într-o semnificativă înrudire cu ochiul orb se află, în poezia lui Octavian Doclin, *mâna care scrie,* care simte colții cuvântului: „...așezat în scaunul gândului/simțind cum colții cuvântului/cuceresc mâna” - *Sfârșit de poem*). Ea notează, ignorându-l parcă pe poet, ceea ce aude, ceea ce îi suflă o entitate supranaturală, căci, în cuprinsul acestor poezii, mâna aude și vede: „Închide-mi ochii cu așteptările tale/dar îngăduie *mâinilor să te privească*,/acoperă-mi sufletul, înflorește-l cu rouă/dar deschide-te-n mine ca o fereastră” (*Și-mi va părea că lacrima-i*, în ***Neliniștea purpurei***, s.n.). Ca „generator textual”, spre a folosi o sintagmă din pragmatica literară, activitatea scriitoricească a mâinii se subsumează actului poetic *inspirat.*

Un simbol tot mai important – unul de o noutate absolută – este în lirica lui Doclin *subterana: „*Dacă îți propui să uiți/atunci memoria veche/va naște o altă memorie/își spuse ușor înspăimântat/chiar dacă uitarea nu este un privilegiu/al celor dăruiți cu puterea remușcării/absența din viața lui tot mai mult/a ceea ce considera a fi odinioară/*sălașul de iarnă unde/i se nășteau angoasele halucinațiile viziunile/îi punea în pericol credea/dreptul de a uita tortura/la care era supus la ieșirile din Subterană/*cum biciuirile aplicate poemului/de poema nărăvașă neîmblânzită/fără putința/de a o potoli vreodată/uitarea: un monstru ori taină/se mai întrebă încă odată/în timp ce-și pedepsi poema/cu propriul bici.”*(Biciuirea,* în ***Poeme libere***, s.n.).

Coborârea în *subterană*, în subsolul străin al existenței proprii, un tărâm ambiguu, fascinant și coșmaresc, al incertitudinilor metafizice, dar și al cuplării, prin iluminare, la o altă realitate, este o experiență repetabilă, care a modificat raportul benign de altădată dintre real și imaginar: „Să ieși târziu din subterană/(adică din irealitatea realității)/și să urci mereu biruitor crezi tu la suprafață/(în realitatea reală adică)/să te cuprindă frigurile nopții/ca un costum de gală prea scurt/pregătit demult mult mai de demult/apoi să simți cum te învăluie căldura morții/precum o cămașă de forță”. (*Biciuirea II*, în ***Poeme libere***).

În etapa maturității depline, poetul a trecut de la o poezie fundamentată pe emoție - îmbinând, într-o modalitate ușor teatrală, optimismul tineresc, solar, dezlănțuit, cu melancolia difuză și cu un destul de discret fior elegiac - la o poezie elaborată în baza unui sever și complex program poetic.

Convenționalele personaje Poetul, Scribul, Pivnicerul, Stăpânul Domeniului, Arhivarul și Gassenheimer, dar și *poemul* și *poema* sunt protagoniștii unui „roman” fragmentar. Treptat, acest „roman” devine o scriere din categoria „poeziei despre poezie”.

Nenumăratele poeme „minime” – alcătuite doar din câteva versuri – sunt niște texte lapidare în care autorul izbutește, de fiecare dată, să asigure mesajului liric necesarul echilibru între forța emoțională și cea intelectuală.

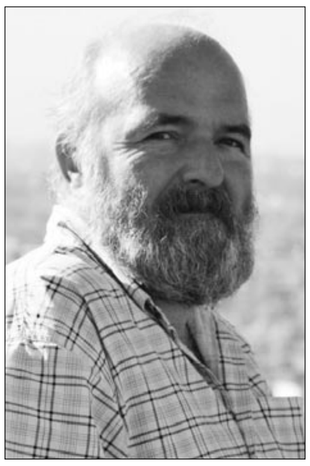
Între ipostazele poetului și scurtele poezii – ce denotă o conștiință textuală – despre *poem* și *poemă* există un continuum semantic ce ezită între figural și literal în matca unei viziuni dominate de „figura apolinică a autorității” celui ce scrie. O viziune care se împlinește pe terenul alegoriei postmoderniste: adică al alegoriei evazive, echivoce și care, după cum demonstrează Brian McHale, promite semnificații alegorice, fără a se stabiliza, precum alegoria clasică, la una dintre ele (Brian McHale, ***Ficțiunea postmodernistă***, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 221).

În poemele din ultima etapă, care începe cu ***Sărbătorile***, s-a petrecut o evidentă desolarizare a percepției existenței și lumii. Puterea de a-i înfrunta pe Gassenheimer și pe Arhivarul șef, mesageri sumbri ai morții, a fost înlocuită cu bucuria întâlnirilor, în subteranele docliniene, cu alegorica făptură a morții, prin inversarea repulsiei firești față de Moarte într-o pasională atracție erotică: „Ați fost voi vreodată/prin subteranele docliniene/ca să călăriți moartea moarte/adică moartea virgină/nu n-ați fost pentru că/sigur v-aș fi văzut/atunci de ce plângeți de frica ei/eu nu plâng eu râd împreună cu ea/de aceea la chemarea ei/cobor măcar o dată pe lună/în subteranele mele/(ehei în tinerețe o iubeam zilnic”... (*Amantul,* în ***Poeme libere***).

Oscilațiile de altădată, între laica situare în „eroare” și o autentică aspirație religioasă, între ofertele ochiului orb și cele ale ochiului avid de frumusețile lumii obiective, între neliniștile thanatice și efemerele euforii trăite pe orbita unui autentic panvitalism au început să prindă, cum spunea chiar poetul, paradoxala „culoare a absenței”.

cronici

Alexandru Petria

și-a luat moartea, a agățat-o
într-un cârlig,
apoi a spălat-o cu un furtun de plastic albastru,
curgea apa de pe moarte
ca zilele toride
dintre crengile înnebunite ale verii,
moartea nu spunea nimic,
el nu spunea nimic,
numai apa își uda cuvintele în întregul șopron.

nota de plată

când s-a scuturat marea de țărmuri,
oamenii și casele s-au văzut
cum zboară cu umbre pe nori,
se mergea cu trotinetele electrice
de parcă aerul era o șosea cu piatră cubică,
câinii găseau tulpini umbroase de copaci
pe care să se ușureze la înălțimi,
fabricile-și duduiau programul
la 5.000 de metri altitudine,
fără granițe libertatea era o altă stare,
o viață presupusă fără opreliști,
fiecare se ridica
după cât îl împingea mintea și perseverența,
ce au avut știau, credeau că merită să riște,
se tot ridicau,
a mers cât a mers
până capetele s-au lovit de ceva semănând cu un plafon al cerului
și câinii au început să vorbească fermi
printre lătrăturile oamenilor,
târziu și-au reamintit că nicio notă de plată
nu rămâne neacoperită

amintirile

sunt într-o grămadă de trupuri
lăsate în urmă prin case pe care le-am vândut,
printre banii arși în afaceri,
în negura femeilor care m-au părăsit
sau cărora le-am arătat ușa,
fiecare vârstă e cu trupul său,
memoria le-a cazat all inclusiv
și intru în ele când am chef.
nici singur nu-s singur cu trupurile,
cu mâinile din adolescență
ridic fusta albastră a primei iubite,
cu ochi de bărbat tânăr
îmi văd fetița cum suge biberonul,
cât am trupurile nu-mi pasă,
am cu cine să încing un poker
ori un aliat la nevoie,
când n-am trupurile nădăjduiesc să dau colțul

să nu puți a ratat

se știe că pentru oricare
se termină trotuarul,
e un test să mergi
printre mașinile încălzite de viteză,
accidentele bat ritmul.
cu capul printre claxoane semeni cu azi care insistă să fie mâine,
crezi că pe partea cealaltă a drumului
este ce tânjești sau ceva asemănător,
măcar nu fi imobil,
dacă nu încerci să ajungi dincolo,
spui că puți a ratat și-i așa,
numai când simți frica, mai simți viața

papagalii

am avut doi papagali și amintirea lor
o leg de fiica mea,
am întrebat-o la telefon
dacă-și aduce aminte de ei
și mi-a zis că era prea mică, sub trei ani,
i-am spus că e o poveste
pe cât de penibilă pe atât de adevărată,
aveam doi peruși care împrăștiau din colivie
căcați și pene pe covoare și cântau înnebunitor,
i-am iubit și am decis după scandaluri
să-i vindem în piața obor,
să avem ce mânca zilele următoare.
se întâmpla prin 1996, iar banii din salarii
erau moriști ale nesiguranței.
s-au dus cu tot cu colivie,
apoi am plâns după boțurile cu galben și verde,
am plâns umilit.
papagalii au zburat în memorie
de parcă le-aș fi dat altă colivie

omul în viața lui

un om în viața lui creștea șobolani și viermi,
avea cele mai fățoase rozătoare
& cei mai lungi viermi.
un resort îl împingea
să adauge în fiecare an câte-o încăpere casei,
unde să-i aibă loc viața,
lucra ore suplimentare ca să hrănească
viermii și șobolanii, înmulțiți ceva de speriat.
îi hrănea
fără întrerupere.
povestea a curs până s-a îmbolnăvit
și n-avea bani să le cumpere provizii.
a intrat printre ei să-i privească,
să mai curețe una-alta,
iar șobolanii și viermii erau înfometați,
nu se știe exact când viața și-a mâncat omul

expresul de înviere

și-a luat moartea, a agățat-o
într-un cârlig,
apoi a spălat-o cu un furtun de plastic albastru,
curgea apa de pe moarte
ca zilele toride
dintre crengile înnebunite ale verii,
moartea nu spunea nimic,
el nu spunea nimic,
numai apa își uda cuvintele în întregul șopron.
după ce-a curățat moartea,
a aruncat-o în drum cu un șut în c...r.
și-a făcut din timp bagajele,
s-a îmbrăcat în tricou și blugi
după ce le-a tăiat etichetele cu prețul,
era ziua promisă,
îndelung promisă,
alții au reușit deja,
se grăbea să prindă expresul din zori

morți de-a gata

sunt unde sunt și nu-s aici,
când întorci vidul cu furca,
o să mărturisesc
despre uscarea pe sforile dintre casele falnice
a primăverii și verii -
s-ar vrea haine de sărbătoare, însă-s prea purtate,
nu-i vreo crâșmă brează să mai arunci o șperlă de vorbă,
gândurile se lasă așteptate în guri
pentru cine știe când,
la maternitate se taie cordoanele ombilicale la creiere de bătrâni,
circulă zvonul stupid că ar merita aruncată o bombă peste oraș,
dar pentru ce atâta risipă
când cei mai mulți sunt morți de-a gata?

așa a mai fost și-o să fie

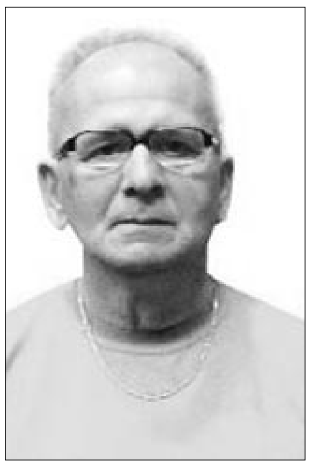
avea umbra ca un deal împădurit cu mierle negre,
precum o pauză la școală
unde copiii să bată mingea
și să-și rănească pentru experiență genunchii,
avea umbra cu iubite și femei în trecere înfipte de frigărui,
avea umbre pentru care invidioșii
și-ar fi tăiat c...ele cu cuțitul,
nu știa ce avea când avea,
nu se mulțumea cu ce avea când avea,
rănindu-i adesea pe cei dragi -
cauza neliniștii care-l lua uneori de gât și nu-i găsea explicația,
este o întâmplare destul de banală,
așa a mai fost și-o să fie,
când a ajuns doar la umbra corpului său
mucezea singur după înviere

când crește lumina

când crește lumina e
ca la transmiterea cotelor apelor fluviale
către vapoare.
lumina înseamnă apele
ca să se unduiască de cristal șenalul navigabil.
fumează țigări să-ți îngălbenești degetele,
cântă de plictiseală până răgușești,
cu gulerele cafelelor alături,
adună gunoiul din curte,
numai să întâmpini cu ochii treji evenimentul.
seamănă cumva cu un examen,
sfeclește-o sau mergi înainte!,
un balans dintr-o parte în promisiunile multiplicate,
o dată se îndesește lumina

poezie

Geo Vasile

Lecturi în filigran

HORIA VINTILĂ: «DUMNEZEU S-A NĂSCUT ÎN EXIL»

Discipol al gândiristului ortodoxist Nichifor Crainic, Vintilă Horia (Segarcea, 1915 – Collado Villalba, 1992) a fost numit în Legaţia românească la Roma şi apoi la Viena, cu puţin înainte de terminarea războiului. Dându-şi seama că instaurarea comunismului în România era un fapt împlinit şi ireversibil, el s-a hotărât să nu mai revină în ţară, ci să locuiască în Italia, prilej cu care va deveni prieten bun cu Giovanni Papini. La sfârşitul anilor patruzeci, printr-un proces în contumacie, România comunistă îl condamnă la închisoare pe viaţă, acuzându-l de simpatii legionare şi nazifasciste.

În 1948 Horia Vintilă se stabileşte în Argentina, la Buenos Aires, iar în 1953 se transferă în Spania unde îi va întâlni pe eruditul Alexandru Busuioceanu, pe hispanistul Gh. Uscătescu etc., şi unde îşi va desăvârşi vasta operă (poezie, roman, eseu etc.).

Întrupând parcă mitul renascentist de homo universalis, prin impecabila însuşire a memoriei culturale a lumii, autor prolific, cunoscător al mai multor limbi străine în care redactează cărţi şi eseuri, călător neobosit din Canada până în Franţa pentru a intervieva celebrităţi străine şi de origine română (aflate în exil, tip Emil Cioran, sau Mircea Eliade), Horia Vintilă este nominalizat, şi datorită pledoariei lui Jean-Paul Sartre, la Premiul Goncourt pe anul 1960 pentru romanul său "*Dieu est né en exil*" (Editions Fayard). Este momentul când împotriva lui se dezlănţuie o campanie furibundă de denigrare, orchestrată de Securitatea română (prin organul său de presă „Glasul patriei" şi legaţia R.P.R. de la Paris), campanie derulată în presa franceză comunistă stârnită de intelectuali stimabili precum Mihai Ralea sau... Constantin Virgil Gheorghiu (acesta aflat el însuşi în exil şi învinuit de antisemitism etc.).

Fapt e că autorul romanului în cauză renunţă la acea recunoaştere a valorii cărţii sale, văzându-şi mai departe de propriile proiecte, de fapt declanşând precum Radu-Negru din *Cavalerul resemnării: „o luptă mult mai dură decât o alta, mai atrăgătoare şi mai directă, dar de sfârşitul căreia depinde tot ceea ce e mai omenesc încă în om"*.

Iată ce va spune Horia Vintilă peste un an într-un text cu conotaţii testamentare numit *„Despre degradare şi risc",* reprodus la sfârşitul romanului "*Dumnezeu s-a născut în exil*" ("*Jurnalul lui Ovidiu la Tomis*", Editura ART, 2008, 283 p., traducere din limba franceză de Ileana Cantuniari, prefaţă de Daniel Rops, membru al Academiei Franceze; "Dosarul Premiului Goncourt 1960", alcătuit de Marilena Rotaru): *„Dumnezeu s-a născut în exil a fost destinat de la început să atragă ura Calomniatorilor. N-a fost însă atacat decât atunci când un premiu literar îl propunea unui vast public de cititori. (...) Mă ridicam împotriva tuturor totalitarismelor de oriunde ar fi venit, împotriva oricărei idei de constrângere şi de umilire, împotriva oricărei forme de opresiune individuală sau colectivă. Făceam din Augustus echivalentul altor auguşti, mai puţin frumoşi, dar mai feroce, vizibili ca lipitorile pe propria noastră carne. Nici acest fapt nu putea să-mi fie iertat. Acestui antitotalitarism prezent în fiecare pagină a cărţii şi în toate paginile cărţilor mele scrise de la 1936 încoace, au încercat să-i opună câteva fraze alese şi izolate în mod deliberat din unele scrieri ale mele din tinereţe. S-au prezentat ca probă a fascismului meu fragmente de articole, omiţându-se, tot deliberat, să se citeze alte articole scrise de mine, în aceeaşi perioadă şi în aceleaşi jurnale, împotriva lui Hitler şi a lui Mussolini.(...)"*.

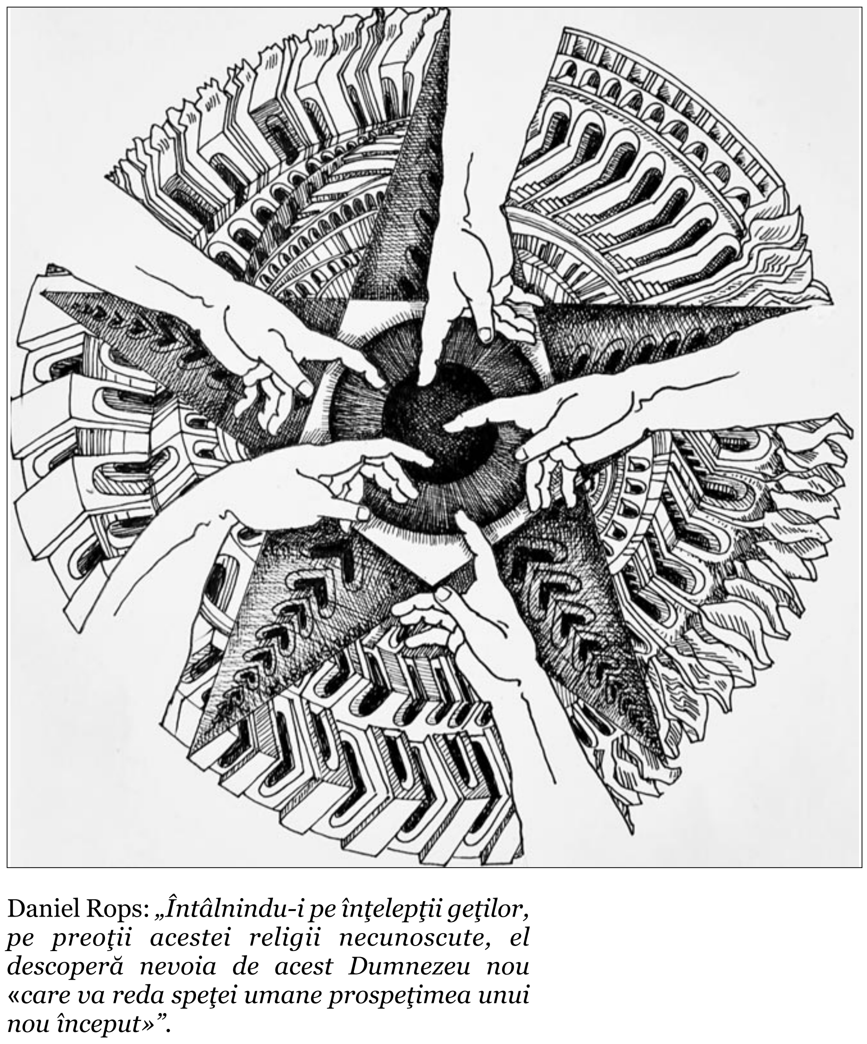
Tematic vorbind, putem decupa şi propune din opera lui Vintilă Horia o trilogie a exilului, exemplar structurată epic şi estetic: "*Dumnezeu s-a născut în exil*" (1960), *"Cavalerul resemnării"* (1961) şi *"Persecutaţi-l pe Boetius" (*1983). În toate aceste cărţi condiţia exilatului devine pretextul unei meditaţii filosofice care focalizează un statut paradigmatic universal. Astfel, protagoniştii celor trei romane, readuşi în scenă de un inspirat şi modernism descriptor, povestitor, poet şi totodată istoric, sunt nişte arhetipuri, dând la iveală, de-a lungul veacurilor, un acelaşi destin tragic: Ovidiu la Tomis, care se va stinge după opt ani de exil conştient totuşi de sfârşitul unei lumi, ce şi-a pierdut sufletul sub spoiala ei de civilizaţie, şi de începutul unei alte lumi a toleranţei şi iubirii (contemporan fiind cu naşterea *„în exil"* a pruncului sfânt în Bethleemul Iudeii, pe vremea împăratului Tiberius); ceilalţi doi eroi sunt Radu-Negru, întors de la Veneţia, şi Toma Singuran, deportat în Bărăganul exterminării. Aceşti trei protagonişti sunt din aceeaşi plămadă cu El Greco la Toledo ("*Un mormânt în cer*", 1987,) sau cu utopicul Platon din "*Scrisoarea a şaptea*", 1962. Fresce epice în culori romaneşti fastuoase şi totodată simbolice, iniţiatice, aceste scrieri convertesc ori abolesc „blestemul rădăcinilor tăiate" (a se vedea revelaţia lui Ovidiu, al unui unic Dumnezeu pe ţărmurile tomitane), în cazul lui El Greco *„miracolul alchimic al transfigurării"* în capodopera sa plastică cunoscută sub numele de *„înmormântarea contelui de Orgaz"*.

Pentru poetul latin *„exilul"*, ca smulgere a sa de sub cerul Sulmonei şi al Romei, îşi pierde din tragism *„în faţa descoperirii universalităţii condiţiei umane şi a importanţei sufletului"* (Monica Nedelcu, hispanistă, o autoritate în materie, care şi-a dedicat teza de doctorat operei lui Vintilă Horia, la *Universidad Complutense* din Madrid).

"Dumnezeu s-a născut în exil" confirmă supoziţiile istoricilor moderni despre motivul real al exilării lui Ovidiu (probabil contactele acestuia cu cercurile neopitagoreice de la Roma) şi, totodată, impune o adevărată artă a meditaţiei prin intermediul exploatării filonului romanesc, în care cea mai pregnantă strălucire o va avea firul de aur al imaginarului, al ficţiunii. Diaristul, livrescul Ovidiu, monologhează incontinent între aducere aminte şi împrejurările în care îi este dat să trăiască, ridicând expresivitatea stilistică a romanului la cote artistice invidiabile. Autorul ficţiunii, ce devine de multe ori autoficţiune, interpretează cu brio drama poetului roman, un Ovidiu deosebit de modern, cu toate angoasele unui om apropiat ca vârstă de Vintilă Horia, amândoi debordând de amintiri şi vrând să uite, fie şi prin recurs la drogul erosului, timoraţi de perspectiva confruntării cu puterea totalitară care i-a alungat. Izgonirea din Roma era pentru autorul celebrei *Ars Amandi* echivalentul morţii. Locul unde a fost trimis este un fort la capătul lumii civilizate. Un spaţiu ostil, în care totul stă sub zodia nesiguranţei vieţii, a iscodirii şi delaţiunii. Poetul se teme atât de militarii romani trimişi să apere cetatea, cât şi de geţii bărboşi, ascunşi în cojoace miţoase, gata să dea năvală în oraş şi să omoare străini ca el. Dar culmea propriei terori este iarna, clima aspră, zăpada, viforul ce zgâlţâie acoperişul şi valurile ce urlă a noapte şi a stihii de gheaţă, şi-apoi urletul lupilor înfometaţi de dincolo de ziduri. Despre exilul tomitan al lui Ovidiu, Ion Vinea, poet al exilului interior, are nişte poezii excepţionale prin sinergie şi sinestezie, mai simplu spus prin identificare peste veacuri.

Mesajul etic şi religios al lui Horia Vintilă, în privinţa poetului exilat, constă în schimbarea de optică ce urmează ascensiunii sale spre Poiana Mărului şi întâlnirii cu preotul dac. Faptul că templul se află la capătul unui urcuş înseamnă pentru Ovidiu o înălţare spirituală, o primenire a cugetului. Reşedinţa Marelui Preot, cel căruia îi cere sfatul însuşi regele, se află şi ea pe vârful unui munte sfânt, *Kogaionon*; în lipsa merilor care să îndrituiască numele dat locului, poetul asociază îmbrăcămintea, barba şi părul prelatului cu florile mărului. Experienţa mistică nu este doar o iniţiere în religia autohtonilor, ci şi o modificare radicală a propriilor limite prin deschiderea unui alt orizont. Este Saltul decisiv, cum se exprimă

Mesajul etic şi religios al lui Horia Vintilă, în privinţa poetului exilat, constă în schimbarea de optică ce urmează ascensiunii sale spre Poiana Mărului şi întâlnirii cu preotul dac.

Daniel Rops: *„Întâlnindu-i pe înţelepţii geţilor, pe preoţii acestei religii necunoscute, el descoperă nevoia de acest Dumnezeu nou «care va reda speţei umane prospeţimea unui nou început»"*.

Chronostalgii

(urmare din p. 8)

exprimată prin încercarea de neoprit de a ne reîntoarce la ceea ce era de ştiut încă din vremea *neştiinţei*...

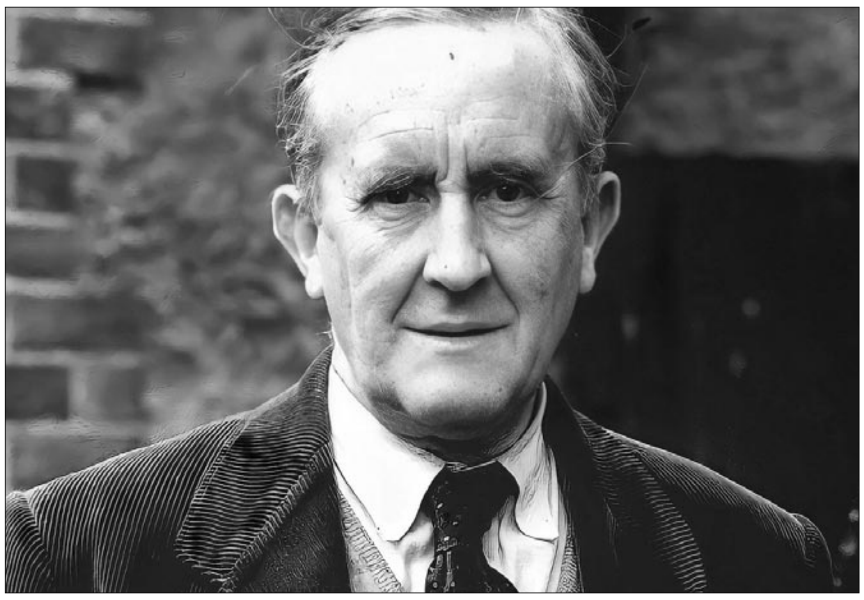
■ Ce este esenţial în copilărie nu este cunoaşterea, ci *încrederea*, forma de aur a credinţei. Am putea astfel să înţelegem întrucâtva miracolul ascultării monahale: el aduce în prezenţă nu nevinovăţia de altădată a copilăriei, ci nevinovăţia *dintotdeauna* a sfinţeniei...

■ Poate că ne-am ratat, poate că nu; importantă pare consolarea că am luptat împotrivă-ne, deşi neconvinşi uneori, că ne-am ridicat contra risipirii definitive în această viaţă, în numele celei ce va să vină. Semnul idealismului veritabil este tocmai acesta: să te sprijini pe ceea ce nu este încă pentru a făuri o realitate aici şi acum şi să crezi că va veni vremea când ceea ce pare astăzi pură iluzie se va dovedi împlinirea celei mai inimaginabile promisiuni – *Realitatea însăşi*.

J.R.R. TOLKIEN

Despre basm

Traducere de **GABRIELA NEDELEA**

Cu cât mai apropiat este așa-numitul „mit al naturii” sau alegoria de marile procese ale firii, de presupusul lui arhetip, cu atât este mai puțin interesant și, desigur, cu atât mai puțin e el capabil să ilumineze în vreun fel lumea.

27

Filologia a fost detronată de pe soclul ei înalt pe care îl ocupa cândva, în această curte a investigării. Viziunea lui Max Muller asupra mitologiei ca fiind o „maladie a limbajului” poate fi abandonată fără niciun regret. Mitologia nu este deloc o maladie, deși, ca orice lucru omenesc, se poate îmbolnăvi. Ai putea spune, la fel de bine, că gândirea este o maladie a minții. Ar fi mai aproape de adevăr să zici că limbile, mai ales cele europene moderne, sunt o maladie a mitologiei. Dar Limba nu poate, totuși, să fie respinsă. Mintea întrupată, limba și povestea sunt concomitente. Mintea omenească, înzestrată cu puteri generalizatoare și abstractizante, nu vede doar *iarba verde,* deosebind-o de alte lucruri (și considerând-o plăcută privirii), ci vede și că e *verde* și că e *iarbă.* Dar ce puternică, ce stimulantă pentru absolut fiecare trăsătură care o determină a fost inventarea adjectivului: nici o vrajă, nici o incantație din Faerie nu e mai potentă. Și nu e nimic surprinzător aici: asemenea incantații ar putea fi, fără îndoială, altă viziune a adjectivelor, o parte de vorbire într-o gramatică mitologică. Mintea care s-a gândit la *ușor, greu, cenușiu, galben, nemișcat, sprințar,* a conceput magia care avea să facă lucrurile grele, ușoare, capabile să zboare, să transforme plumbul cenușiu în aur galben și stânca nemișcată în apă sprințară. Dacă a fost în stare s-o facă pe una dintre ele, atunci, inevitabil, le-a făcut pe amândouă. Când putem lua verdele din iarbă, albastrul din tăriile cerului și roșul din sânge, avem deja puteri de vrăjitor – pe un plan; și se trezește dorința de a ne exercita acea putere asupra lumii exterioare minții noastre. Nu înseamnă că ne vom folosi acea putere bine, pe orice plan. Am putea așeza un verde cadaveric pe chipul unui om și vom produce oroare; putem face luna albastră, rară și cumplită, să strălucească; sau putem determina codrii să înmugurească frunze argintii, berbecii să aibă lână de aur și să stârnim focul fierbinte în pântecele rece al râmei. Însă într-o asemenea „fantezie”, după cum este ea numită, se făurește o formă nouă; începe Faeria; Omul devine sub-creator.

28

Așadar, puterea esențială a Faeriei este aceea de a face pe loc reale viziunile „fanteziei”, după voie. Fanteziile nu sunt toate frumoase, nici măcar integre, în orice caz, nu acelea ale Omului căzut. Și i-a maculat pe elfii care au această putere (în realitate sau în fabulă) cu propria-i pată. Acest aspect al „mitologiei” – sub-creația, mai degrabă decât reprezentarea sau interpretarea simbolică a frumuseților sau a terorilor lumii – este, cred, prea puțin luat în considerare. O fi pentru că se întâlnește mai degrabă în Faerie, decât pe Olimp? Pentru că se crede că aparține mai mult „mitologiei inferioare”, decât celei „superioare”? S-a dezbătut mult relația dintre aceste lucruri, dintre *povestea populară* și *mit;* dar, chiar dacă nu s-ar fi dezbătut deloc, oricum ai lua-o, întrebarea ar necesita o oarecare considerație, oricât de succintă, acordată originilor.

29

Cândva, a existat o viziune dominantă cum că toate acestea derivau din „miturile naturii”. Olimpienii erau *personificări* ale soarelui, ale zorilor, ale nopții și așa mai departe, și toate povestirile spuse despre ei au fost inițial *mituri (alegorii* ar fi fost un cuvânt mai potrivit) ale unor schimbări mai mari ale spiritelor naturii și ale proceselor naturale. Epicul, legenda eroică, saga au localizat apoi aceste povești în locuri reale și le-au umanizat, atribuindu-le eroilor ancestrali, mai înzestrați decât oamenii și totuși oameni. Și, în final, aceste legende, estompându-se, au devenit povești populare, *Marchen,* basme – povești de adormit copiii.

30

Ar părea aproape un adevăr cu susul în jos. Cu cât mai apropiat este așa-numitul „mit al naturii” sau alegoria de marile procese ale firii, de presupusul lui arhetip, cu atât este mai puțin interesant și, desigur, cu atât mai puțin e el capabil să ilumineze în vreun fel lumea. Să presupunem, pentru moment, așa cum implică această teorie, că nu există, de fapt, nimic corespunzător „zeilor” din mitologie: nicio personalitate, doar obiecte astronomice sau meteorologice. Atunci aceste obiecte naturale pot doar să fie înveșmântate cu o semnificație personală și cu glorie, printr-un dar – darul unei persoane, al unui om. Personalitatea nu poate deriva decât dintr-o persoană. Zeii și-or trage culoarea și frumusețea din înaltele splendori ale naturii, dar Omul este cel care le-a obținut pentru ei, i-a abstractizat pornind de la soare și lună și nor; personalitatea lor o primesc direct de la el; umbra sau scânteia de divinitate cu care sunt înzestrați o primesc prin el din lumea invizibilă, din Supernatural. Nu există diferență fundamentală între mitologiile superioare și inferioare. Popoarele lor trăiesc, dacă o fac vreun pic, aceeași viață, exact la fel ca regii și țăranii, în lumea muritoare.

31

Să luăm ceea ce pare un caz limpede de mit olimpian al naturii: zeul scandinav Thorr. Numele lui e Tunet, forma scandinavă fiind Thorr; și nu e greu să interpretăm ciocanul lui, Miollnir, ca fiind fulgerul. Totuși, Thorr are (așa cum arată ultimele noastre interpretări) un caracter marcant sau o personalitate, pe care n-ai să le găsești la tunet sau la fulger, deși unele detalii pot fi, ca să zicem așa, legate de aceste fenomene naturale: de exemplu, barba lui roșie, glasul puternic și temperamentul violent, forța lui de a lovi la întâmplare și de a distruge. Cu toate că nu prea are noimă să ne întrebăm: Care au apărut primele – alegoriile naturii despre tunetul personalizat din munți, care despică stâncile și arborii, sau poveștile despre țăranul irascibil, nu prea mintos, cu barbă roșie, cu o putere ieșită din comun, o persoană (din cap până-n picioare) foarte asemănătoare cu țăranii scandinavi, *boend,* care l-au iubit îndeosebi pe Thorr? Față de tabloul unui asemenea om, se poate considera că Thorr a fost „micșorat”, sau că a fost mărit. Dar mă îndoiesc, dintre aceste două viziuni, că ar fi vreuna corectă – nu în sine, nu dacă insiști că una o precede pe alta. E mai rezonabil să considerăm că țăranul a apărut pe neașteptate chiar în momentul în care Tunetul a prins glas și a căpătat chip; că s-a auzit totdeauna un bubuit depărtat de tunet printre dealuri, ori de câte ori un povestitor a dat de un țăran furios.

32

Thorr trebuie, desigur, să fie considerat un membru al aristocrației superioare din mitologie: unul dintre conducătorii lumii. Totuși, povestea ce se spune despre el în *Thrymskvitha* (în Vechea Edda) e, cu siguranță, doar un basm. E vechi, după cum spune poemul scandinav, dar nu chiar așa (să zicem, 900 D.C. sau ceva mai înainte, în cazul acesta). Dar nu există un motiv real să presupunem că această poveste e „neprimitivă”, cel puțin nu în ceea ce privește calitatea: adică, pentru că este genul de poveste populară nu foarte respectabilă. Dacă am putea să ne întoarcem în timp, e posibil să descoperim că basmul s-a schimbat în detalii, sau că a generat alte povești. Însă avea să existe totdeauna un „basm”, câtă vreme exista un Thor. Când a încetat basmul, n-a mai existat decât tunetul, pe care nici o ureche omenească nu l-a auzit încă.

33

Ocazional, se întrezărește ceva cu adevărat „superior” în mitologie: Divinitatea, dreptul la putere (ca fiind altceva decât posesia lui), venerarea cuvenită; de fapt, „religia”. Andrew Lang zicea, și unii mai recomandă încă acest lucru(1, că mitologia și religia (în înțelesul strict al cuvântului) sunt două chestiuni distincte, care s-au amestecat inextricabil, cu toate că mitologia este, în sine, golită de semnificație religioasă.(2

1) De exemplu, Christopher Dawson, în *Progress and Religion (Progres și religie).*

2) Aceasta se adeverește prin studiul mai atent și mai solidar al popoarelor „primitive”: adică, popoarele care trăiesc încă într-un păgânism moștenit, care nu sunt, cum spunem noi, civilizate. Un sondaj rapid dezvăluie doar poveștile lor mai sălbatice; o examinare mai atentă le descoperă miturile cosmologice; numai răbdarea și cunoașterea profundă le descoperă filosofia și religia: adevărata înclinație spre venerare, pentru care „zeii” nu sunt neapărat o întrupare – deloc sau doar într-o măsură variabilă (adesea decisă de individ).

Din volumul **J.R.R. TOLKIEN - *Despre basm,*** în curs de apariție la Editura *Rao,* București

traduceri

Cristian Cocea

Jurnal de bibliotecă

Atunci când zeii din Olimp devin prea blânzi

Oricine n-a trecut prin şcoală ca gâsca prin apă îşi aminteşte că etichete precum "Clasicism", "Romantism" sau "Baroc" desemnează fenomene artistice specifice, recognoscibile în creaţiile spiritului uman, de la literatură şi muzică până la modă şi arhitectură. Ca introducere în domeniu, în urmă cu nişte ani, profesorii de Română recomandau liceenilor să citească un celebru studiu călinescian, în care "divinul critic" descria aspectele, caracterele şi gusturile eroilor clasici şi romantici. Din păcate, profesorii de istorie, obligaţi pe atunci să respecte viziunea marxistă, nu-i prea ajutau pe şcolari să înţeleagă şi natura societăţilor care născuseră aceste concepte, rezumându-se la schema luptei de clasă. Aşa stând lucrurile, pentru mulţi dintre noi, Clasicismul, Romantismul şi Barocul au rămas nişte instrumente nefolosite, de care ne mai aducem aminte, vag, când citim vreun roman canonic, vizităm vreo galerie de artă sau ne plimbăm prin vreo capitală europeană. Ca să le curăţăm de rugină, e necesar să le încercăm tăişul şi în afara domeniului artistic. De exemplu, în politică. Este ceea ce ne ajută să facem Isaiah Berlin, un cunoscut istoric al ideilor, în cartea "Originile Romantismului", apărută recent în traducere românească la Editura Humanitas.

Isaiah Berlin (1909-1997) s-a născut la Riga, într-o familie de evrei bogaţi, care deţinea una dintre cele mai mari companii de cherestea din Ţările Baltice. Urmărindu-şi afacerile, familia se va muta la Sankt Petersburg, însă, după venirea la putere a bolşevicilor, va scăpăta şi se va vedea obligată să revină la Riga. În 1921, părinţii vor emigra în Marea Britanie, unde tânărul Isaiah va învăţa limba engleză, vorbind-o cu accent până la moarte. "Sunt un evreu rus din Riga", obişnuia Berlin să spună, "şi toţi anii petrecuţi în Anglia nu pot schimba acest lucru". Minte sclipitoare, va fi admis la "St. Paul School", din Londra, unde-şi va uimi colegii şi profesorii cu uşurinţa într-ale învăţării, cu referinţele la autori de care mulţi nici nu auziseră, cu raţionamentele tăioase pe care le va desfăşura în cercurile de dezbateri. Va absolvi cu onoruri Colegiul "Corpus Christi" din Oxford, primind premiul "John Locke" pentru filosofie şi va deveni profesor de teorie socială şi politică la Wolfson College. Va lucra toată viaţa în domeniul ideilor, va publica numeroase cărţi esenţiale (dintre care, în româneşte, i s-au tradus, printre altele, "Patru eseuri despre libertate", "Gânditorii ruşi" şi "Lemnul strâmb al omenirii: Capitole din istoria ideilor"), va face parte din diferite academii şi consilii diplomatico-ştiinţifice şi va fi înnobilat. Se va stinge la venerabila vârstă de 88 de ani, înconjurat de admiraţia lumii intelectuale occidentale, iar ziarul "The Independent" va concluziona: "A fost un om cu o putere intelectuală formidabilă, cu un dar rar de a înţelege o gamă largă de motive, speranţe şi teme umane şi cu o capacitate prodigioasă de a se bucura de viaţă, de oameni, în toată varietatea lor, a ideilor şi idiosincraziilor lor, a literaturii, a muzicii, a artei".

Din punct de vedere intelectual, Isaiah Berlin s-a auto-descris drept un moderat, adept al unui liberalism bazat mai mult pe practicile toleranţei şi ale decenţei decât pe un nucleu al principiilor de drept universale şi clar articulate. Despre el, s-a spus că era suficient de realist pentru a recunoaşte că ideile, oricât ar fi de generoase, au rareori consecinţele dorite de autorii lor. A fost un liberal mai degrabă "suplu" decât "ortodox", care, astăzi, în timpurile dogmaticei "corectitudini politice", ar părea, mai degrabă, un conservator. Asta se vede şi din paginile cărţii în discuţie. Volumul conţine transcrierea unor prelegeri radiofonice, susţinute de autor în Statele Unite, în anul 1965, texte redifuzate apoi la BBC. Păstrându-şi caracterul oral, ceea ce le face uşor de citit, ele rămân mereu substanţiale şi coerente conceptual, conducându-l pe cititor prin istoria intelectuală a Occidentului, din secolul al XVIII-lea şi până astăzi. În aceste prelegeri, Clasicismul, Romantismul şi Barocul sunt scoase din cărţile de literatură, din istoriile artei şi din manualele de arhitectură, căpătând "sânge şi carne", de la Revoluţia Franceză la Revoluţia Rusă. Ca să înţeleagă Romantismul, fenomen complex care a adus o schimbare profundă în conştiinţa Occidentului, Isaiah Berlin porneşte prin a defini Iluminismul, una din fazele gândirii raţionaliste europene.

Din punct de vedere al ideilor, Iluminismul se bazează pe trei enunţuri, sintetizează autorul. Cel dintâi este că toate întrebările autentice pot primi un răspuns. Al doilea - toate răspunsurile pot fi descoperite prin mijloace raţionale, deductiv, ca în matematică, sau inductiv, ca în ştiinţele naturii. Cel de-al treilea - toate răspunsurile astfel obţinute trebuie să fie compatibile. În acest fel, sistemul de cunoaştere este deschis, verificabil şi necontradictoriu. Omul şi viaţa sa sunt piese de puzzle în Marele Joc al Naturii, pe care îl asamblăm de-acum şi până în veci după o logică de necombătut. Faţă de Antichitatea păgână şi de Creştinism (medieval sau renascentist), de asemenea forme ale gândirii raţionaliste europene, Iluminismul introduce câteva restricţii: elimină Revelaţia ca instrument de cunoaştere, elimină Tradiţia ca formă de transmitere spirituală şi elimină Dogma ca eşafodaj al coerenţei teoretice. Suntem în plin secol al XVIII-lea, marele secol francez, cu saloanele şi academiile sale, secolul moraliştilor şi al enciclopediştilor, secolul despoţilor luminaţi, cel care pune capăt războaielor religioase, secolul literaţilor Voltaire, Corneille şi Racine, al pictorului David, al arhitecţilor Percier şi Fontaine. Un secol al rangurilor nobiliare şi al politeţii, al fastului şi al eleganţei, al admiraţiei pentru moştenirea Greciei antice. Un secol al triumfului clasificator al ştiinţelor naturale şi al calculului orbitelor planetare, după metoda mecanicii newtoniene. Un secol al încrederii în Raţiune, care venea să înlocuiască nesigura Credinţă.

Sigur, constată Isaiah Berlin, Iluminismul nu era un corp ideatic perfect omogen. Voltaire

(continuare în p. 27)

Din punct de vedere intelectual, Isaiah Berlin s-a auto-descris drept un moderat, adept al unui liberalism bazat mai mult pe practicile toleranţei şi ale decenţei decât pe un nucleu al principiilor de drept universale şi clar articulate.

C. Voinescu

DIN VORBĂ-N VORBĂ

TOBĂ. În vremuri mai vechi, pe când internetul zăcea în nefiinţă, vestirile se făceau, cel puţin în vatra satelor, prin ***TOBĂ*** sau ***DOBĂ***, cum îi zic ardelenii, dar, pe alocurea, şi prin sunetul ***GOARNEI***. Toboşarul primăriei ***BĂTEA TOBA***, în chip real, pe la răspântii, strigând cât îl ţinea gura că se vor lua la obor toate vitele lăsate de capul lor pe imaş. Gornistul, care dăduse cât fusese catană deşteptarea şi stingerea cu ăst instrument, dădea acum veste că azi la primărie e mare adunare mare! Vorba vine din ungurescul *dob*, zic lingviştii, şi are tâlcul de instrument muzical de percuţie, după cum ne convinge şi Ispirescu: *Ieşise întru întâmpinarea lui cu buciume, cu tobe şi cu surle*. Numai că, intrat în hora rostirii româneşti, a dobândit şi alte noime: toba maşinii de treierat, a batozei deci, sau, mai încoace de noi, tobă de eşapament. Chiar şi tradiţionalul preparat culinar de Crăciun, ***TOBĂ***, s-a aşezat semantic în haina fonetică a voroavei, precum la Odobescu: *Ar fi trebuit să-i prezinţi dobe de mistreţi şi chebapuri de căprioară*. Rebreanu aşază toba într-o expresie de tot grăitoare la români, ***A BATE TOBA***, a divulga, a da din casă, cum zicem noi acum: *Probabil însă că se cam ştie... căci nu se poate ca tata să nu fi bătut toba*. Aşa că nu ne mai miră că din încăierările galeriilor de fotbal unii ies ***TOBĂ DE BĂTAIE***, iar din şcolile încă şcoli, alţii ies ***TOBĂ DE CARTE***. Zice Caragiale: *De roşu, de ghindă, de tobă ori de verde?*

ŞMECHER. Din seria sinonimică incompletă a lui ***ŞMECHER***: şiret, marghiol, hâtru, telpiz, pişicher, mehenghi, viclean – jumătate vine de pe mal de Bosfor şi toate se odihnesc, cam de multişor, la margine de vocabular. Coborând la Drăgăşani, să schimbe produsele lor meşteşugăreşti pe vin, saşii transilvăneni au băgat de seamă că oltenii, după ce îi aghesmuiesc bine, îi înşeală la preţ, aşa că au angajat un *SCHMECKER* (de la verbul *SCHMECKEN*, a gusta), care, fiind treaz tot timpul, stabilea corect raportul preţ-calitate. Purtând noima iniţială de persoană cu gust rafinat, germanul *SCHMECKER* s-a lăsat repede corupt de tâlcuri balcanice perverse, căci ne altceva spune Jean Bart când vorbeşte în *Europolis* despre *credinciosul Jean* (Ion Rotopan, şmecher de port din Brăila), *clipind des....* ***MARGHIOLUL*** *– Că tu-i da peste-un păcat/ Cu marghiolul cel din sat* – cum zice Alecsandri – este neogrecesc (*marghiólos*), ***VICLEANUL*** vine de la unguri (*hitlen*) şi îl pune în vers Eminescu: *E sfios ca şi copiii,/ Dar zâmbirea-i e vicleană*, iar ***HÂTRUL***, preferat de Alecsandri în *Peneş Curcanul*: *Ne dase nume de curcani/ Un hâtru bun de glume* – se trage din ucraineanul *chytryj*. Zice Sadoveanu: *Flăcăii noştri erau îndrăzneţi şi şmecheri, comedie mare.*

BEAT MANGĂ. Când, în *Conul Leonida faţă cu reacţiunea*, Efimiţa o întreabă pe Safta de ce este gălăgie în stradă, slujnica răspunde: *Adineaori a trecut p-aici vreo câţiva, se duceau acasă pe două cărări; era şi Nae Ipingescu, ipistatul, beat frânt; chiuia şi trăgea la pistoale... obicei mitocănesc.* Cum nu de puţine ori întrecem măsura la chefuri, s-a simţit nevoia unor cât mai expresive procedee de marcare a gradului de beţie, aşa că adjectivul ***BEAT*** (latinescul *bibitus*, ca să ştim de unde ni se trage) a fost înălţat la gradul superlativ absolut prin alăturarea unor vorbe, precum *criţă, lemn, clampă, cuc, frânt, mangă, mort, tun, turtă* etc. Starea însăşi de ebrietate a fost (re)definită printr-o lungă şi grăitoare serie sinonimică: *aghesmuit, afumat, ameţit, cherchelit, făcut, matosit, abţiguit, pilit, matolit, turmentat, machit, tămâiat* etc. Vorba cu obârşii necunoscute, ***MANGĂ***, poartă noima de şanţ, surpătură, ceea ce ne duce cu gândul la locul de vremelnic popas al unor prieteni ai lui Bachus... şanţul. ***CRIŢĂ***, la rândul ei, îndreaptă gândul, ne dumireşte Rodica Zafiu, spre oţel, vorbă venită de la nemţi printr-un ocol ucrainean. Zice Petru Dumitriu: *Vasile se închisese în casă şi zăcea beat mort toată ziua.*

NAŞ. *Să trăieşti, Domnule NAŞ,/ Cu finii de-i cununaşi!...* zice gurista din mijlocul ***NUNEASCĂI*** sau, pe alocurea, al *horei miresei*, şi adaugă poruncitor: *...Şi iar verde viorea,/ NAŞULE, ascultă-ncoa:/ Bagă mâna-n buzunar/ Şi dă bani la lăutari!* Ciudată istorie mai şi are vorba ***NAŞ***, care din latinescul *nonnus* (tată adoptiv) se trage, neavând nimic a face cu *NUNTA* – cuvânt evoluat din pluralul latinesc *nŭptiae* (nopţi)! Aşadar, *nonnus* l-a dat în română pe ***NUN*** – bărbat care, împreună cu o femeie, asistă pe miri la căsătoria religioasă, îndeplinind formele cerute de ritualul bisericesc: *Daţi-mi voie* – zice Alecsandri – *să fiu nunul domnişoarei Lina!* Când, pe plai mioritic, de ***NUN*** s-a aninat sufixul nume de profesii ***-AŞ***, numărul cuvintelor limbii române a mai sporit cu unul: ***NĂNAŞ***, întâlnit la Creangă în *Povestea lui Stan Păţitul*: *Fie oricine ţi-a fi nănaş, dar ştiu c-a nemerit-o bine de ţi-a pus numele Chirică.* Prin suprimarea apoi a primei silabe (haplologie, cum o numesc lingviştii), ***NĂNAŞ*** a devenit ***NAŞ*** (precum cucoane - coane). Zice Ispirescu: *Ar fi voit şi el, de! să-şi boteze copilul cu vrun naş mai de Doamne-ajută.*

litere

Mariana Al-Saleh

Gabriel García Márquez - *Ne vedem în august*

Ediţie îngrijită de Cristóbal Pera. A apărut în 2024, în traducerea Tudorei Şandru Mehedinţi, la Editura RAO, Bucureşti, în colecţia Maestro. Un roman scurt, de doar 144 de pagini. Este ultima carte a scriitorului, apărută la 10 ani după moartea sa.

Considerat descoperirea literară a anului, romanul **Ne vedem în august** a avut lansarea internaţională pe 6 martie 2024.

Gabriel García Márquez s-a născut în Columbia, la Aracataca, în 1928. Acordarea Premiului Nobel pentru literatură, în 1982, i-a confirmat, la nivel mondial, prestigiul literar. Este cel mai de seamă reprezentant al curentului literar numit realismul magic, operele sale reflectând o recreare mitică a lumii reale, în care realitatea şi imaginaţia coexistă sub semnul fantasticului.

PROLOGUL semnat de fiii săi, Rodrigo şi Gonzalo García Barcha, prezintă circumstanţele apariţiei romanului. Perioada dificilă cauzată de pierderea memoriei, de care scriitorul a suferit în ultimii ani şi care i-a diminuat posibilităţile de a scrie cu rigoarea obişnuită, a fost marcată de frustrare şi de disperare, afectând întreaga familie confruntată cu situaţia: *Memoria e materia mea primă şi, în acelaşi timp, instrumentul meu. Fără ea, nu există nimic.*

Cartea a fost un efort de creaţie extraordinar, cu numeroase versiuni, la capătul cărora Gabo (Gabriel García Márquez) a hotărât: *Cartea asta nu e bună. Trebuie distrusă.* Însă familia n-a distrus-o, lăsând să hotărască timpul în privinţa ei, iar după zece ani de la moartea lui au descoperit meritele textului şi au decis publicarea: *E drept, nu e atât de cizelat cum sunt cărţile lui cele mai importante. Are unele inegalităţi şi mici contradicţii, dar nimic care să ne împiedice să ne bucurăm de calităţile cele mai remarcabile ale operei lui Gabo: capacitatea inventivă, poezia limbajului, naraţiunea captivantă, înţelegerea fiinţei umane şi dragostea lui pentru trăirile şi nefericirile acesteia, mai cu seamă din dragoste. Dragostea, probabil tema principală a întregii sale creaţii.*

Volumul se încheie cu NOTA EDITORULUI Cristóbal Pera, din februarie 2023, şi cu patru pagini facsimilate, din varianta 5. Nota cuprinde informaţii despre scrierea cărţii, despre contactul cu publicul şi, în esenţă, despre colaborarea dintre editor şi scriitor, pe care primul o vede ca pe un pact de încredere bazat pe respect. *Privilegiul de a lucra cu Gabriel García Márquez este un exerciţiu constant de smerenie care, în cazul meu, se întemeiază pe propriile sale cuvinte...: Vreau să fii cât mai critic cu putinţă, fiindcă odată ce pun punctul final, nu mai revizuiesc nimic.*

O ştire din 18 martie 1999 anunţa cititorii că scriitorul lucrează la o nouă carte alcătuită din 5 povestiri autonome având aceeaşi protagonistă – Ana Magdalena Bach. Jurnalista Rosa Mora publicase, în El País, un interviu cu autorul şi prima povestire din cartea **Ne vedem în august**, pe care Gabriel García Márquez o citise cu câteva zile înainte, la o întâlnire cu publicul în Casa de América, din Madrid. De fapt, era o primă versiune a capitolului I din romanul actual. În 2003 apare un alt fragment din **Ne vedem în august**, capitolul al treilea, publicat ca o povestire inedită, intitulată **Noaptea eclipsei.** După mărturisirile secretarei personale a scriitorului, din iulie 2003, până la sfârşitul lui 2004, acesta creează cinci versiuni ale romanului, apoi trimite un exemplar din ultima agentului său, Carmen Balcells. În perioada următoare se preocupă de sărbătorirea celei de-a patruzecea aniversări a romanului **Un veac de singurătate**, printr-o ediţie comemorativă a Academiei Regale de Limbă Spaniolă, participarea la acest eveniment fiind unul dintre ultimele sale acte publice.

Cristóbal Pera (editor şi pentru antologia din opera jurnalistică a lui Gabriel García Márquez) povesteşte că, în vara lui 2010, Carmen Balcells l-a informat că Gabriel García Márquez avea un roman inedit căruia nu-i găsea un final. Era vorba despre o femeie matură, căsătorită, care vine pe insula unde este înmormântată mama sa şi unde întâlneşte iubirea vieţii. Discutând subiectul la întâlnirea cu scriitorul, acesta se amuză şi îi spune că *nu e iubirea vieţii ei ceea ce găseşte protagonista, ci un amant diferit de fiecare dată.*

Deşi memoria nu-i mai permitea să asambleze toate piesele şi corecturile ultimei versiuni, îi făcea plăcere să-şi umple zilele revizuind textul. În versiunea lui definitivă, romanul include documentul digital, păstrat de Mónica Alonzo, pe care l-a confruntat cu versiunea 5, aceasta cuprinzând şi mici corecturi din alte versiuni.

La final, editorul mărturiseşte: *Munca mea la această ediţie a fost aceea a unui restaurator în faţa pânzei unui mare maestru.* Ultimele sale cuvinte îi sunt adresate scriitorului: *În sfârşit, profunda mea recunoştinţă - lui Gabo, pentru umanitatea, simplitatea şi afecţiunea lui, pe care le-a arătat mereu oricui se apropia de el crezând că este un zeu, pentru a-i dovedi cu zâmbetul său că este un om. Amintirea lui în aceste luni a fost cel mai de preţ stimulent ca să ajung până aici.* Aceasta este povestea scrierii cărţii.

Povestea propriu-zisă, cuprinsă în cele 144 de pagini, este aceea a unei femei de 47 de ani, Ana Magdalena Bach, care îşi petrecuse ultimii 27 în căsnicia cu un bărbat pe care îl iubea şi de care era iubită. Se căsătorise fără să termine Facultatea de Arte şi Litere. Amândoi proveneau din familii de muzicieni şi duseseră tradiţia muzicii mai departe. Tatăl ei fusese profesor de pian şi director de conservator în provincie, soţul, asemeni tatălui său, era muzician şi dirijor, iar fiul, un fiu model, la doar 22 de ani, era prim-violoncelist în Orchestra Simfonică Naţională. Fiica nu avea aplecarea pentru studiu a fratelui său, dar putea cânta după ureche la orice instrument. În timp ce trăia o poveste de dragoste cu un trompetist de jazz, cocheta cu ideea de a intra în ordinul carmelitelor desculţe, deşi părinţii nu erau de acord cu această idee.

Romanul explorează psihologia feminină, sexualitatea şi dorinţa. Eroina descoperă posibilitatea de a se elibera de convenţiile sociale şi familiale, de a se regăsi pe sine. Viaţa ei monotonă se schimbă în momentul în care face o călătorie cu feribotul, pe 16 august, spre o insulă din Caraibe, unde e înmormântată mama ei, o fostă învăţătoare de şcoală primară montesoriană, dedicată meseriei până la sfârşitul vieţii, de la care moştenise ochii aurii şi tăria de caracter.

Nu e prima călătorie. Durerea pierderii mamei o împiedicase să participe la înmormântarea care avusese loc pe insulă, potrivit dorinţei exprimate de mama ei înainte să moară. Peste un an îşi însoţise tatăl să pună o lespede de marmură pe mormânt, iar în următorii opt ani revenise în fiecare august.

Între timp, nişte lucruri se schimbaseră. Traversarea nu se mai făcea cu şalupa incomodă, ci cu feribotul. Se schimbase şi satul, a cărui mizerie o deprimase la primul drum, iar de-a lungul falezei răsăriseră hoteluri mai ieftine şi mai scumpe. Ceva însă o cucerise de la început - *plajele cu pulbere aurie chiar la marginea pădurii virgine, larma păsărilor şi zborul fantomatic al egretelor peste braţul înnisipat al lagunei.* Privind de sus, de pe culmea cimitirului, splendoarea care se deschidea în faţa ei, a înţeles dorinţa mamei. Totodată, a înţeles ceva ce-o privea pe ea. A simţit că acela *era unicul loc solitar în care nu se putea simţi singură.*

În ciuda vieţii în familie, personajul trăieşte o stare de singurătate accentuată. Reuşeşte s-o depăşească experimentând ritualul solitar al călătoriei, la capătul căreia o aventură amoroasă, pe care apoi îşi doreşte s-o repete, îi schimbă viaţa.

Ajunsă pe insulă, îşi continuă drumul cu taxiul în căutarea unui hotel şi a obişnuitei florărese de la care cumpără de fiecare dată un buchet de gladiole să-l ducă la mormântul mamei.

Singurătate, senzualitate, nevoie de iubire şi de libertate. Dorinţa de a ignora convenţiile sociale, de a fi ea însăşi. O dată pe an, simte nevoia să fie altă femeie decât cea din toate zilele. Bărbatul pe care-l cunoaşte seara, la barul de la hotel, şi cu care îşi petrece noaptea schimbă totul. Emoţie şi bucurie, însoţite apoi de regret şi de teama de a nu fi descoperită. Un amalgam de sentimente care îşi pun amprenta asupra ei în intervalul dintre două călătorii. Şi drumurile pe insulă continuă. Alt bărbat şi altă experienţă. Pe care ea o decide. De fiecare dată unică.

O eternă întoarcere, dar ceva diferit. Timpul ciclic al reîntoarcerii şi al ritualului este specific întregii opere a lui Márquez. În ultimul august în care revine pe insulă, o face cu gândul de a-l regăsi pe bărbatul din vara precedentă, cel care-i lăsase o carte de vizită. Dorinţa ei nu se împlineşte, fiindcă o aruncase în mare pentru a nu păstra niciun semn al aventurii petrecute acolo.

Întoarcerea acasă din penultima călătorie o confruntase decisiv cu ea însăşi, descoperind cât de străină se simte printre ai săi. Constatase îndepărtarea soţului şi devenise neliniştită, chiar îl suspectase de infidelitate, însă ceea ce o îngrozea cu adevărat era gândul că el ar putea presimţi ce face ea de câte ori pleacă.

Cu toate acestea, la începutul lui august găseşte puterea să se întoarcă pe insulă, stăpânită de o nerăbdare care face să i se pară eternă călătoria cu feribotul, iar insula, mai zgomotoasă şi mai săracă. La hotel închiriază aceeaşi cameră şi se grăbeşte să se ducă la cimitir înainte să se pună ploaia. Cumpără buchetul de gladiole de la aceeaşi florăreasă, mai îmbătrânită de la un an la altul, care pare că n-o recunoaşte şi îi cere un preţ dublu.

Când ajunge la cimitir, descoperă pe mormântul mamei un morman de flori putrezite de ploi. După ce depăşeşte şocul momentului, îl întreabă pe paznic cine le pusese acolo. Răspunsul acestuia e: *Domnul dintotdeauna.* Îi povesteşte că un vizitator necunoscut vine în orice zi a anului şi acoperă mormântul cu florile acelea splendide, neobişnuite într-un cimitir de oameni săraci, apoi rămâne o vreme cufundat în gânduri.

Ana Magdalena Bach îi dă paznicului un bacşiş mulţumitor şi pleacă răvăşită, dar cu sentimentul că a dezlegat misterul celor trei sau patru vizite anuale pe care mama le făcea pe insulă, sub pretextul unei afaceri, în ultimii şase ani dinaintea morţii.

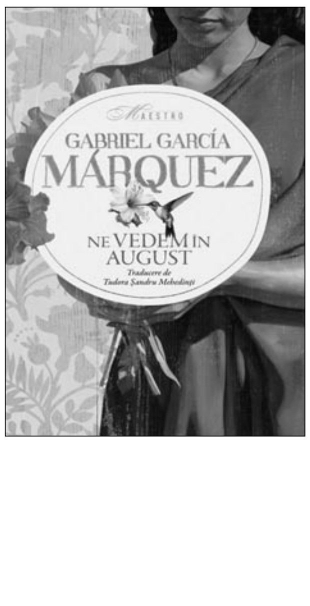
O surprinde analogia cu mama ei şi vede întâmplările trăite cu atâta pasiune pe insulă ca pe un miracol prin care a continuat viaţa acesteia după moarte. Hoinăreşte fără sens prin mahalalele săracilor şi ajunge în cortul unui vrăjitor ambulant pe care îl întreabă unde se află bărbatul vieţii ei, dar răspunsul primit nu face decât să-i intensifice starea de confuzie.

Seara, la barul hotelului, în timp ce îşi bea ginul cu gheaţă şi sifon, urmăreşte cearta unui cuplu tânăr, de la masa vecină. Se cântă **Clar de lună**, de Debussy, într-un aranjament pentru bolero, şi ea ascultă impresionată interpretarea pasională a cântăreţei mulatre. Cearta celor doi se încheie, femeia pleacă, iar bărbatul vine la masa ei. De data asta, paharul în plus din ginul preferat pe care el i-l oferă şi dansul împreună nu sunt suficiente ca să-şi mai dorească fericirea de-o noapte.

Îşi asumă singurătatea ultimei nopţi petrecute acolo, plângând de furie împotriva ei înseşi şi blestemând nenorocul de a fi femeie într-o lume de bărbaţi, iar dimineaţa, când cei de la recepţie o trezesc să nu piardă feribotul, îşi schimbă hotărârea iniţială. Discută cu paznicul cimitirului despre formalităţile de exhumare şi se întoarce acasă cu feribotul de seară, ducând cu ea osemintele şi sentimentul că mama i-a fost alături şi după moarte. Ana Magdalena Bach îşi ia adio de la insulă şi de la necunoscuţii ei de-o noapte, bucurându-se de frumuseţea golfului scăldat în aur de razele soarelui în asfinţit.

Cartea încheie ciclul de romane de dragoste început în 1985 cu **Dragostea în vremea holerei** şi omagiază feminitatea, libertatea şi dorinţa, fiind o reflecţie asupra misterului iubirii şi a regretelor care o însoţesc.

Cristóbal Pera (editor şi pentru antologia din opera jurnalistică a lui Gabriel García Márquez) povesteşte că, în vara lui 2010, Carmen Balcells l-a informat că Gabriel García Márquez avea un roman inedit căruia nu-i găsea un final.

lector

Jean Dumitrașcu

PACE ȘI RĂZBOI. LUPTA CU PORUMBUL

Plouă când scriu. „Elle était belle comme l'ombre d'une idée, -/son dos sentait la peau de bébé,/ de pierre fraîchement brisée/ criat-il dans une langue morte.//Elle était en apesanteur, comme si elle respirait./Rire et pleurer avec de grosses larme/elle était salée comme du sel/glorifié lors des fêtes barbares.//Elle était belle comme l'ombre d'une pensée./Entre les eaux, elle seule était terre."

Tocmai tradusesem o poezie de Nichita Stănescu pentru revista „Steaua", când a trebuit să plec militar. I-o dădusem spre corectură lui Cătălin Grigore. Nu mă așteptam să plec. Amânasem doi ani plecarea militar, pe motive medicale, fără a intui că voi face nefrită în armată (tocmai motivul amânării!). Dar a fost o perioadă de grație, când mi-am consolidat cultura generală fără a ști ce mă așteaptă, chit că am fost contabil, profesor suplinitor, învățător suplinitor, șomer și apoi muncitor la un service auto (nu mai încercasem la Drept, erau numai candidați tunși scurt, securiști).

O zi frumoasă de toamnă. De la gară, puțin de mers, eram vrăjit de frunzele arămii pe lângă un gard. Intrarea era din partea dreaptă a unității. Și eu am am avut de făcut armata la Artilerie, îmi repetă, cu glas stins, tata, cu două bobițe de lacrimi în ochi. „Ai grijă să asculți ordinele, ca să îți fie bine, oricât ți s-ar părea de ciudate, le faci tu față! Tu ești băiat cuminte, să nu ajungi la bulău!", îmi mai zise tata la poarta unității militare din Slatina. L-am privit de pe altă planetă, fiind mai atent la lacrimile mamei. Mă uitam mai mult la mama, desfigurată. Era gol în mine, îmi luam, ca o hologramă, la revedere de la părinți și de la fratele meu mai mic. Mă așteptau 544 de zile de armată. La revedere, la revedere, vă iubesc, te iubim!

Și poarta se închide dur, metalic, în spatele meu. Devenisem prizonier.

Așa a fost amiaza de 13 septembrie 1988, când pășeam, cu o valiză grea, pe poarta unității militare. Dimineața mă tunsesem regulamentar la frizeria de la „Fortuna", acum pășeam, cu pas nesigur, în incintă, până m-a luat, foarte repede, în primire, un caporal. Cunoșteam însemnele militare, având un văr primar maior. Mi-a ordonat, nu vărul, ci necunoscutul, să-l urmez până în fața unei clădiri. Am așteptat acolo trei ore, până s-au strâns toți viitorii mei colegi. Un sergent ne convoacă, brusc, într-o încăpere. Pe un perete, cineva a scris, disperat, la baie, cu un creion: „Hai, LIBI! A.M.R. 544"

„Vă luați echipamentul!" A urmat o învălmășeală de nedescris, toate erau grămadă. Am prins o cămașă, niște pantaloni prea mici, un veston prea mare și niște bocanci cu tălpile dezlipite. Voci. Voci. Timide, răstite. Nu se potrivesc! Ne-am apropiat între noi, ne-am mai schimbat hainele. M-am trezit și cu niște bocanci legați cu sârmă la tălpi. Echipați ca dracu›, am fost convocați în fața unei clădiri cu un etaj ce urma să fie dormitorul nostru. Am ales să dorm în patul de sus.

Fără a avea timp să respirăm, am primit ordin să ne încolonăm în fața dormitorului. În funcție de înălțime, ni se spune. Mă nimeresc în față. Nu primul, având 1,80 m.

- Pluton, ascultă comanda la mine! La stânga, drepți! La dreapta, drepți! Înainte, marș!

Nu trecuse mult de când mama, tata și fratele plecaseră la gară, iar eu alergam pe un teren de instrucție. „Stângul! Stângul, stâng, drept, stângul!" După 30 de minute, nu mai puteam alerga.

- Hai să învățăm un cântec, apoi mai învățăm și altele, armata e lungă, avem timp, urlă un sergent, șeful nostru, îi învățasem imediat numele, îl spusese, Pascal, era ca al marelui filosof, în fapt, fiind secondat de doi caporali, Marian și Costel. După accent, toți trei moldoveni. Un caporal, Marian, începu să îngâne:

„Mândră țară, tânăr colț de rai,/ noi veghem să ai/ numai flori pe plai,/ am jurat în fața mândrului drapel/ ostași cu pieptul de oțel,/ am jurat că țara când ne va chema/ inima și viața ne vom da, /legendare chipuri de eroi/ demni de fapte noi/ fac să crească în noi,/ fiecare stăm la post mereu/ gata să învingem orice rău..."

Am ocolit careul până am învățat cântecul. Mai săream, în fine, s-a făcut ora 19.00 până am învățat cântecul. La 19.00 fix, masa de seară. Varză. Noroc că mai aveam pe la valize ceva mâncare, conserve. Așa gândeam.

Când am ajuns la dormitor, control la valize. Confiscat tot ce însemna mâncare. Și băutură. Iar ardelenii aveau, cu toții, palincă. S-a confiscat tot. Băutură și mâncare (slană). Iar apoi, sergentul Pascal întreabă dulceag: „Cine vrea să se înscrie la școala de șoferi?". Eu, nu, nu aveam abilități, deși tata era șofer. Se înscriu mulți.

Și de la 20.00 la 22.00, toți cei „înscriși" la „școala de șoferi" vor defila, pe sub paturi, cu valiza în față, ca să dovedească faptul că sunt buni șoferi. O farsă. S-au chinuit pe sub paturi. împingeau la valize, pe post de mașini...

A doua farsă a urmat după ora 22,30, când era, cică, somn obligatoriu. Alte victime. Veneau, sergentul Pascal și caporalii, cu un spray și cu o brichetă și o aprindeau în fața cuiva care dormea. Am avut, și am noroc, că sufăr de insomnie. Aprindeau bricheta, dădeau drumul la spray și strigau în neștire: „Foc!", iar bieții recruți săreau din pat, din somn, de la etaj, chiar, speriați, rănindu-se. De fapt, ziceau autoritar: „Pișă-te, că vine trenul!", ca să sperie. Spre distracția „veteranilor", mama lor, care-și aveau paturile lângă sobă. Ei erau trecuți prin asemenea experiențe.

Eu îmi vedeam de „Fenomenologia spiritului", de Hegel, încercam să mai adaug câteva rânduri la cartea la care scriam, „Apropierea de Noica". Dar eram șocat la ce vedeam în dormitor. Senzația mea, de primă zi, era că nu sunt în armată, ci în pușcărie. Mai încolo voi cita din „Jurnalul filosofic", început la 18 ani și continuat în armată. Deocamdată, faptele contau.

S-a făcut liniște, deodată. Când Pascal, urcat pe patul lui, a strigat „Alarmă!". Ne-am aliniat la capătul patului, era 23.30. „Control la valize!", strigă Pascal. Și a găsit, în dormitorul de 200 de paturi, zeci de borcane de slană, de la colegi ardeleni, zeci de borcane de gem, de la noi, ăștia, munteni, pitite inițial. Și a început marea spargere de borcane. Untură, slană, gem, ardei, vinete, pateu. A, între timp, fusesem puși să tragem paturile la geam. În dormitorul mare, toate cele menționate mai sus erau vai de mama lor. Adică, sparte, totul risipit în dormitor.

- Pufa (așa eram numiți de ei, pufarezi, începători), faceți curat, uite ce mizerie ați făcut! Nu putem dormi așa!

Și ne-am pus pe treabă. Dă-i cu lopata, dă-i cu mătura, am curățat spațiul. Cred că pe la ora 2 dimineața am terminat.

- Totul, lună, strigă Pascal, cu o mână ținându-se de sobă, iar cu cealaltă ținând o sticlă de coniac.

- Frecați tot, să miroase a primăvară, mama voastră de pufarezi!

- Cu ce să frecăm?, a întrebat cineva timid, de la primul rând de paturi.

- Cu pătura voastră, nătărăilor, credeam că sunteți mai deștepți, urlă Pascal, amețit de conicacul ardelenilor.

Și s-a întâmplat ceva incredibil. Uitasem de Hegel, de Noica, era trei dimineața, numai la filosofare nu îmi mai era gândul. Doream să se termine o dată!

Cei trei subofițeri au cerut să dăm cu cremă de ghete pe jos, în tot dormitorul. Apoi au cerut trei valize și trei pături, s-au pus pe valize și ne-au pus pe noi să-i cărăm.

„Sunteți cai sau gloabe? Lustru facem! Când vine dimineață locotenentul Vasile îi arătăm cel mai luxos dormitor!"

Și, pe post de... cai, am început. Le plăcea nemernicilor (scriu eu, azi, să mă dea Pascal în judecată, dacă nu a fost așa) să fie plimbați ca pe sanie pe valize și pături în tot dormitorul. Da, sticlea, am tras paturile cu grijă. Și se făcuse ora 4,30, ora de somn obligatoriu. Ce să dormi, surescitat. La 5.00, deșteptarea obligatorie. Regulamentul militar nu prevedea ce facem noaptea. Nu curgea apa, vai, ne bărbieream la rece, fără apă, și-așa aveam 5 minute pentru toaletă.

Urma echiparea la foc automat. Sergentul Pascal aprindea un băț de chibrit. Până ardea, trebuia să fim echipați. Mai grav era când îți fura unul bocancii, în timpul manevrelor.

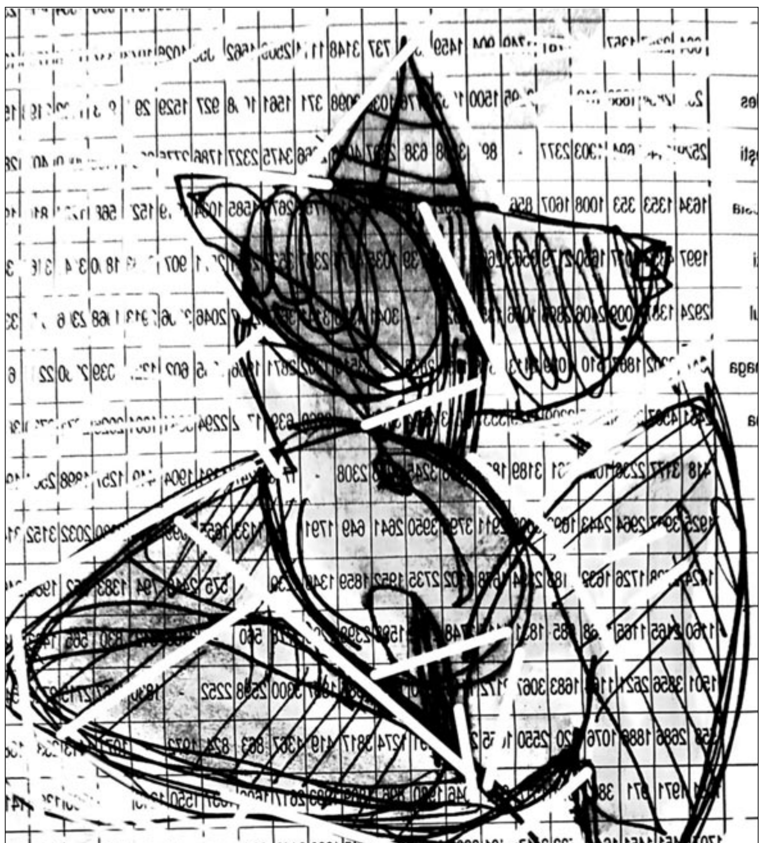
Urma trompeta, cu chemarea pe platou, unde se făcea prezența. Ultimii, într-un colț, apăreau și fotbaliștii de la F.C. Scornicești, îmbrăcați militar, care o tuleau din unitate imediat după prezență.

Urma masa, suna trompeta cu „Mazăre, mazăre" și făceam cozi la sala de mese.

Urma instrucția pe un teren ca de fotbal. Eram cercetaș-observator, îmi făceam cu baioneta calculele pe teren. Mai greu era pentru obuzieri, făceau trei ture de teren, alergând, cu obuzul în brațe, până cădeau jos.

Doar câteva zile a durat instrucția (cu arme, cu trageri), după care am fost trimiși la muncă.

Uitasem de Hegel, de Noica, era trei dimineața, numai la filosofare nu îmi mai era gândul. Doream să se termine o dată!

La Redea. Îmi puneam binoclul ca să văd unde se termină rândul de cules la porumb (cca 3 km). Și eram pe două rânduri. Cei trei subofițeri erau pe urmele noastre. Să nu lăsăm ceva în urmă. „Hai, Gloria!" („Gloria" era o combină celebră de cules porumb până în 1989), „Hai!"

Aveam experiență de la țară, de la școală, de acasă, de la Teiu, eram în frunte. Dacă erai prins că ai lăsat un știulete în urmă, te așteptau o sută de culcaturi. Și mulți au trecut prin asta. Beleaua era că ne păcăleaua cu apa. Ba era la capătul rândului de 3 km, ba mutau sacaua la capătul celălalt.

Ce credeți că făceam cu colegii din jur? Culegeam ca nebunii, eram răniți pe mâini, dar le spuneam anecdote filosofice. Din Diogene Laertios. Culmea, le plăceau. Cel mai mult, paradoxul mincinosului. Când spui că minți, ce faci, minți sau spui adevărul?

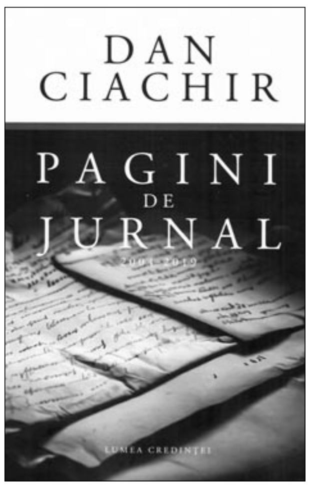
Și așa au ajuns toți să-mi spună „Socrate".

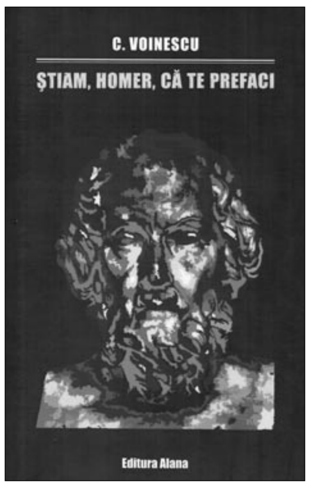
proză

Benone Ion Păsărin

Cărți primite la redacție

Lamentație de Luni și pervaz verde

Atunci
am crezut că e Luni
clădit între arce vineții și coji de pâine
precum un sâmbure de lebădă neagră...
Dar poate că nici nu a fost acea zi
încă
altfel
s-ar fi putut zări înserarea
în mijlocul ochilor plini de ierburi fumegânde
iară Cerșetorul cu degete arse
de rugă
ar fi răscolit cu creanga sa de timp
și sunet
în candela plăcerilor umbrei
plină de vorbe
și ceară...

Ăstimp
cu coate rezemate pe pervazul ferestrei -
cea cu vopseaua verde și scorojită -
îmi pare
totuși
că te aud
goală
răsturnată peste cuiburi sparte de frig
așa precum te-ai naște întâia dată
și-mi spun: e prea întuneric
prea mult zaț în scurgerea secundelor tale
prea mult zgomot de zaruri de os
și prea multe glezne
împreunate
a dans...

Ecouri dinlăuntrul lucrurilor albe

Dimineața aceea
s-a spart
deodată
sub năvodul privirilor mele
de pervazul
ferestrei
precum oul
picat
odinioară
din cuibul de lut și pelin
al păsării fără de nume
zidit sub streașină.

Mirată și palidă
acea dimineață
asemeni unui bulgăre de aer istovit
a apucat a privi
mai apoi
cu sfială
în camera acelor insomnii
plină de unghiuri, de oglinzi negre
și umbre alandala
întrebându-se:
Cine-i oare străina sub care foșnesc lungi damascuri ?
Cine-i păzește giulgiul de somn, umbră și tăcere?
Ori freamătul lucitor al călcâiului dezvelit?

S-a stins demult
dimineața acelei zile
plină ochi de semne de întrebare
deși
uneori
mi se pare că o mai zăresc
la fel de mirată și de palidă
în dreptul tăcutei mansarde
proptită în coate
cu capul în palme
și cu lumina acelorași gânduri
așternute
înainte
și după
acea clipă
de nenufăr...

Fructul tainei

Atunci
în ochi ne aprindeam ruguri înalte
de sănătatea livezilor ireale
închise
într-o sămânță.

Pândeam brume nevăzute
în noapte
iar de visul sânului tău
abia gândit
se rătăceau tăceri verzi
de dantelă
până către ceruri.

Apoi
fiecare ramură
strivea arome și sunete grele
de fruct dat în pârg
veghea ni se preschimba în polen de piersici
și-n împletiri de fum
în timp ce ne șopteam:

- Cel ce va clipi primul
va umbla dezgolit
printre cețuri
rostogolind frunze
precum o pradă
a anotimpului
asfințit...

Hrană și cuvânt

Mai răsar doar o dată pe an, peste locurile de acasă,
pădurea mea e plină de lupii bătrâni ai toamnei,
ierburile sure ard pântecele ploilor cu miros sălbatic
să poată fetele norilor să scapere amnare de ceață.

Pe frunze ucise nasc, lupoaice știute, puii lor de călți,
toamna le scoboară fluturi albi de lapte pe urlet,
vor veni îndată, să mă vadă, frații mei hăituiți de mesteceni
și vom izvorî lacrima Mamei, cât să-mi adun fața din iarbă.

Mereu, anotimpul bătrân se ferește de vama trecerii mele prin semne,
lutul devine cer și cerul aripa păsării cu sunet de clopot,
aș alerga din mine în văzduh, și-apoi în somn, cât să încapă
rășina luminii de iarnă, că-i târziu și noaptea îmi ascunde pașii...

Cu ochi de adânc de cântec,
doar puiul de cerb al copilăriei
adulmecă prin nările-i umede
oglinda izvorului
ce-mi străjuie ochiul stâng
precum o tulburare.

Ana Ardeleanu

Acest anotimp

Poartă emoția iubirii
Înflorită în obrajii brăzdați
Până la oxidare,
De acel roșu ce are, în gândul tău, diferite conotații.
Dar ce știe el despre culoarea
Ce fură de sub privirea sa
Un mănunchi de cuvinte, pentru a se îngropa în ele?
Nu va accepta niciodată, dar niciodată,
Groapa comună a altor cuvinte,
Ci doar atât cât i se cuvine.

Cuvintele care ne aparțin–stau picior peste picior,
Evaluându-și câștigul
Obținut de-a lungul unei nopți întregi,
Din munca la negru.
Cel ce sta aplecat peste geam, nu le-a nimerit
Cu pistolul Glock al privirii sale,
Nu s-au înregistrat victime.

Va fi mult mai ușor
Când va sosi timpul să le declami,
Pentru că ele însele se comportă ca niște actrițe,
Îți interpretează rolul, intră în el
Ca în casa de valori,
Își însușesc tot ce găsesc înlăuntru,
Însă nu brăzdează nicidecum locul,
Pentru a semăna floarea roșie a rușinii
Ce nu va crește niciodată în obrazul lor.

Iubirea

Iubirea e precum Biblia!
O deschizi rar sau niciodată,
Păcatul rămâne același.

Nu adormi cu ea sub cap,
Nici sub privirea ei.

Iubirea e un tot, șopârle și ciocârlii la un loc,
În același cuib, la aceeași masă,
În fața unei cafele cu același gust,
„Sudând" țigările
Fără a-ți expune ochii la scânteile sudurii,
Nici la cele ale dragostei
Tricotată în mai multe culori,
De aceeași mână,
Care se străduiește să-ți inducă starea de altețã,
Sau excelență, cum te simți tu mai bine,
Luând ca martori câteva cuvinte
Din textul cărții sfinte,
Cu dorința expresă de a-i trăi fiecare virgulă.
La punct, vei întâmpina dificultăți serioase,
Căci te va opri, cu totul nedorit,
În stația primului poem,
Fără a ți se oferi posibilitatea de-a protesta
Cu steagul următorului poem
În mână.

Cuvinte nevorbite

Știi câte cuvinte nevorbite
Sunt în capul unei fantome?
Intră sau ies-prin el,
Precum carii din grinda nopții,
Fără a se uita la ceas, pentru a pleca la slujbă
La ora... fix, cum fac vârcolacii sau scufițele roșii,
Ori cucuvelele ce ne introduc subtil veștile triste
În cutia poștală, atunci când nu le vede nimeni.
Poliția bufnițelor face o razie de rutină,
Pentru a descoperi lupii
Ce vor să treacă strada pe roșu,
Spre a îmbrățișa scufițele
Rămase, pe celălalt trotuar, mult prea singure.

Orice cuvânt evadat din craniul fantomei
Are suita sa de mirese,
Precum fluturii albi,
Eliberați din plasa de cuvinte, a imaginației mele.

- Pe Dumnezeul meu, zici!
Tot mă însor cu șerpoaica
Ce înghite cucuveaua,
Nunta va avea loc între cei doi plopi
Ce-mi vor crește copiii înalți,
Cu încredere în efectele timpului viitor
Când scufițele roșii
Nu vor mai ceda presiunii lupului
Pentru a-l primi în rama oglinzii lor
Care, atunci când bunica nu va mai fi,
O vor întoarce cu fața la perete,
Pentru meditație și penitență.

Mi-am asumat rana

Floarea ei roșie
Pe care numai tu ești tentat să o prinzi între degete
Tu, cel care i-ai citit poemele,
Apoi ai închis cartea și ai plecat.
Dumnezeu știe de ce și unde, căci ningea.
Toate barurile erau închise, numai ochiul meu, nu,
El suferea însetat,
Râvnind la un pahar întreg de imagini solare,
La fluidul lor adus în bărci de pescar,
Căci altceva nu se arăta pe mare.
Pescărușii erau înghițiți de noapte,
Iar imaginația mea se hrănea
Cu acele cuvinte desăvârșite,
Ce nu mă mai caută, nu mai trasează linii drepte
Pe pagina albă,
Acolo unde ar trebui dezbătut cazul,
Aplicată analiza care te face om
Și te aduce înapoi,
Pentru a pune floarea la loc,
În propria-i rană.

Magda Grigore

Biblioteci subiective

Un piteștean... în Sultanatul Oman

O nouă apariţie editorială ne-a oferit luna trecută Viorel Pătraşcu, medic de vocaţie şi scriitor convins că trebuie să împărtăşească cu ceilalţi ceea ce trăieşte şi ceea ce gândeşte. Este cea de-a noua carte cu itinerare de vacanţă, gen pe care autorul îl preferă pentru spectaculozitatea substanţei epice pe care o conţine.

Cartea se numeşte *Sultanatul Oman/ O destinaţie de poveste*, a apărut la Editura *Paralela 45* şi conţine însemnări dinamice, notaţii făcute în/despre locurile pe care Viorel Pătraşcu le-a ales ca destinaţii pentru timpul său liber. Aşa cum ne-am obişnuit de la celelalte volume, şi cartea aceasta se prelungeşte cu un splendid album fotografic, realizat împreună cu dr. Dan Popescu, membru de familie şi mereu partener de călătorie.

Aşadar, Egiptul, Roma, insula Karpathos, Ischia, Munchen şi Salzburg, în 2022, şi Sultanatul Oman, Edinburgh, insula Limnos, Sardinia şi Elveţia în 2023. Structura cărţii este epică, avînd mai degrabă aspectul unui jurnal în care sunt povestite/descrise locurile şi experienţele trăite pe parcursul călătoriilor.

Viorel Pătraşcu împarte cititorii în două tabere, cei făcuţi pentru a „admira priveliştea", cum se spune că ar fi afirmat Francesco Petrarca, unul dintre marii precursori ai Renaşterii, din secolul al XIV-lea, ca o justificare (surprinzătoare şi categorică) a ascensiunii sale pe muntele Ventoux - în care l-au însoţit cei asemenea lui – şi „cei rămaşi la baza muntelui", care nu au urcat cu el, preferând să aştepte în comoditatea popasului, chiar dacă au fost etichetaţi ca fiind „lipsiţi de curiozitate". Mai mult decât atât, dacă ne amintim că celebrul umanist italian şi-a descris călătoria făcând comparaţii alegorice între călătoria sa şi progresul său moral în viaţă, ne apropiem poate şi noi de o înţelegere mai bună a pasiunii pe care medicul călător Viorel Pătraşcu a îmbrăţişat-o fără ezitare. Este o pasiune vindicativă, care-l eliberează de stresul cotidian şi de traumele sociale ale lumii în care trăim şi pe care le observă, riguros, continuu, cu ochiul minţii. *Câtă luciditate... atîta dramă* trăieşte şi scriitorul Viorel Pătraşcu, ca un veritabil descendent al unei conştiinţe active, aşa cum simbolic era redată în sintagma interbelicului Camil Petrescu. Cartea aceasta surprinde locuri şi oameni în mişcare, cu detalii relevante asupra lor, cu judecăţi comparatistice şi aprecieri de valoare. Fiecare eseu redă într-un fel remarcabil culoarea locală a destinaţiei atinse, obiectivele turistice ale locului, urmăreşte firul tradiţiei, apreciază gradul de cultură şi de civilizaţie, imortalizează obiceiuri, descrie gastronomii specifice. Viorel Pătraşcu are meritul unui *arheolog al realităţii* care i se înfăţişează la un moment dat, fiind convins că această realitate are mai multe straturi, care ar trebui *decojite*, după expresia lui Günter Grass, ca să ajungi la înţelegerea ei profundă. Eseurile devin trasee puse sub lupă, străbătute în paralel şi cu pasul, şi cu mintea, iar scrisul devine *un turism cultural durabil* prin faptul că abordează selectiv şi critic valorile autentice al locurilor în care ajunge călătorul preocupat să-şi noteze neîncetat observaţiile făcute. Viorel Pătraşcu dă atenţia cuvenită istoriei, religiei, filozofiei, antropologiei şi doreşte cu ardoare să cunoască „holistic" întregul realităţii pe care o investighează. Evoluţiile contemporane din diferite sfere de activitate umană, progresele din domeniul ştiinţelor şi tehnologiei, precum şi aspectele educaţionale sau sociologice sunt simultan subiecte de interes pentru scriitor. Axa turistică devine în acest mod un pretext pentru studiu, iar tendinţa explicită de a creşte conştientizarea culturală a cititorului său, devine evidentă. El pune la dispoziţia cititorului, cu francheţe, tot ceea ce descoperă, tot ceea ce gândeşte, noile sale descoperiri, toate informaţiile utile, analogiile, experienţele inedite şi întâlnirile relevante. Călătoriile lui Viorel Pătraşcu oferă inclusiv oportunitatea dialogului intercultural prin şansa unor interacţiuni directe cu oamenii de diferite culturi, şi de aici şansa înţelegerii şi acceptării lor. Este un exerciţiu ideal pentru asimilarea unor mari valori: toleranţa, deschiderea, reciprocitatea, solidaritatea etc.

Astfel, călătoriile lui Viorel Pătraşcu devin (şi) călătorii *în sine însuşi*, întoarse în beneficiul cunoaşterii de sine, pentru că toate acestea se interiorizează, devin o realitate *asumată*, metamorfozată în dezvoltare personală. De multe ori, cititorul este surprins de interferenţa dintre dinamica povestirii, acurateţea observaţiei şi atitudinea promptă a scriitorului în faţa diferitelor ipostaze ale realului. Un exemplu elocvent găsim în eseul *Un vis devenit realitate*:

„Este incredibil ce s-a întâmplat peste secole cu urmaşii celor care au clădit una dintre cele mai înfiorătoare civilizaţii din istoria omenirii: antichitatea egipteană. De ce s-a ajuns ca, după uriaşi ingineri, arhitecţi, medici, anatomişti, matematicieni, sculptori, pictori, gravori şi meseriaşi neîntrecuţi, să vezi azi în Egipt o mizerie cumplită expusă chiar în zonele din preajma piramidelor, unde vin anual milioane de turişti care-ţi bagă în visterie sume mari de valută forte? Este o dovadă de indolenţă şi nesocotinţă a celor mai elementare noţiuni de igienă şi de bun-simţ. Omul de rând nu are scrupule şi nu-i pasă de ce spun europenii, americanii sau cei care vin din Singapore, Taiwan şi Hong-Kong («Tigrii economici ai Asiei»).

Dar Egiptul nu are un executiv responsabil de sănătatea şi, în secundar, de siguranţă naţională a propriului popor? Sau o societate civilă instruită care să ridice această problemă în faţa guvernului sau a parlamentului? Cred că soluţia este un executiv dur şi inflexibil, dar şi legi care să-i scoată pe toţi cei apţi de muncă să facă vreme de trei ani curăţenie generală în ţară. Nici pro bono, nici cu forţa, ci plătiţi.

Altfel, exceptând piramidele de la Gizeh, Valea Regilor şi Abu Simbel, Muzeul de Egiptologie şi staţiunile de la Marea Roşie, ca destinaţie de vacanţă, Egiptul este una de vise rele."

Cartea recentă a lui Viorel Pătraşcu ne oferă tuturor o lectură captivantă, alertă, plină de surprize. Conţine multă informaţie, o admirabilă documentare, are virtuţi eseistice şi raţiuni cognitive. Îi poate ajuta pe cei care vor să plece în lume..., pe cei care vor să călătorească (doar) imaginar, citind şi visând, dar îi poate ajuta, de ce nu, şi pe cei care stau „la baza muntelui" de teama efortului sau a necunoscutului.

...călătoriile lui Viorel Pătraşcu devin (şi) călătorii *în sine însuşi*, întoarse în beneficiul cunoaşterii de sine, pentru că toate acestea se interiorizează, devin o realitate *asumată*, metamorfozată în dezvoltare personală.

Atunci când zeii din Olimp devin prea blânzi

(urmare din p. 23)

credea că omul este iremediabil rău, gelos, invidios şi are nevoie de disciplină. Alţi gânditori erau mai optimişti - substanţa umană se dovedeşte modelabilă, dacă intră pe mâinile unui dascăl competent sau ale unui legiuitor luminat. În schimb, Rousseau avea încredere deplină în natura umană, fundamental bună, dar care a fost distrusă de instituţiile imperfecte. Ar fi suficient să le reformăm sau să renunţăm la ele (de pildă, la proprietatea privată) şi această natură bună ar străluci în toată splendoarea! Unii iluminişti credeau în nemurirea sufletului, alţii nu. Unii doreau să încredinţeze elitelor chestiunile legate de guvernare, dispreţuind mulţimile, alţii afirmau că, dimpotrivă, în etică şi în politică, oricine îşi întreabă cu sinceritate sufletul poate să recunoască binele şi răul. Totuşi, când era vorba despre pace şi toleranţă, despre progresul ştiinţelor dar, mai ales, despre primatul raţiunii, toţi cădeau de acord - acestea sunt căile pe care omul trebuie să-şi caute fericirea. Şi aşa ar fi trebuit să rămână lucrurile până la Judecata de Apoi (dacă ar exista una!).

Uite însă că peste gard de Franţa, în Germania cea fărâmiţată, în Germania înfrântă în războaiele împotriva Reformei, în Germania depopulată, cu bărbaţii morţi în lupte, creşteau resentimentele la adresa învingătorului! Ne-aţi lipsit de ranguri şi poziţii, spuneau micii nobili provinciali, nu vă bizuiţi pe noi pentru politica imperială. Ne-aţi luat averile, ne folosiţi resursele, acuzau pietiştii, atunci noi, cu Bach al nostru, ne acumulăm averi în adâncul sufletului! Spuneţi că trebuie să acceptăm idealul păcii şi al toleranţei? Dar omul nu caută înainte de orice pacea şi fericirea, replicau gânditori precum Johann Georg Hamman, omul vrea să creeze, să înfăptuiască, să se exprime pe sine, chiar cu preţul conflictului! Vă bizuiţi atât de mult pe intelect, însă nu cunoşti adevărul decât printr-un act de credinţă. Enunţurile generale ale ştiinţelor voastre omoară realitatea vie, concretă, aşa cum "caracterele" moraliştilor voştri vă fac să nu înţelegeţi individualitatea umană. Dumnezeu nu este geometru, ci poet! Îi admiraţi pe grecii antici, credeţi că-l înţelegeţi pe Socrate, vitupera Herder, dar voi nu sunteţi greci şi nici n-aţi trăit pe vremea lui! Credeţi că deţineţi singurele răspunsuri corecte la întrebările fundamentale: "Ce este omul?", Cum să-mi trăiesc viaţa?", "Cum să conducem societatea?". Noi afirmăm că nu există răspunsuri universale! Sunteţi cosmopoliţi, vă simţiţi la fel de bine la Paris, la Calcutta sau la New York? Noi credem că e imposibil. Omul aparţine, înainte de orice, unui grup, unui teritoriu, unei limbi, unei culturi - celelalte sunt ornamente. Noi suntem Romantici!

Astfel, seminţele revoltei intelectuale fuseseră semănate. Solul era fertil, zeii Olimpului deveniseră prea leneşi, prea blânzi, prea raţionali, nu mai aveau vigoare să răspundă. Vocile răzvrătiţilor erau prea pasionale, minţile lor - prea strălucite. Goethe, Kierkegaard, Hesse. Byron, Wilde, Kafka, Eminescu. Revolta împotriva lumii mecanizate a oraşului, născută de motorul cu aburi, mocnea în pădurile neguroase şi la malul mării. Lumina prea mare, care rănea ochii şi-i făcea să lăcrimeze, era alinată de umbră. Eşecul Revoluţiei Franceze, ale cărei idealuri de libertate, egalitate şi fraternitate sfârşeau în teroare şi imperialism, i-a făcut pe europeni să se întrebe dacă nu cumva nu somnul raţiunii, ci excesul ei naşte monştri. Revolta romantică aducea aer proaspăt în saloanele academice şi o reîntoarcere către pasiunile sufletului, către voinţa de putere şi de exprimare, către crearea de noi valori. O înviere a naţiunilor şi a culturilor locale, o formă de toleranţă la adresa celuilalt, care a născut ceea ce e mai bun din liberalism, spune Berlin. Dar aducea, de asemenea, frica, angoasa şi o descătuşare a inconştientului colectiv, cu forţele sale distructive cu tot, care s-au manifestat înspăimântător în secolul al XX-lea, marcat de ascensiunea marilor totalitarisme (cel nazist şi cel comunist) şi de cele două războaie mondiale. De la Romantism şi până la Existenţialism, Europa trăieşte, gândeşte şi trăieşte periculos. Dar măcar trăieşte!

Bag de seamă că, pe nesimţite, m-am lăsat şi eu inspirat de caracterul oral al textelor lui Isaiah Berlin. Sper că cititorul mă va ierta şi se va apleca el însuşi asupra paginilor "Originilor romantismului". Merită!

Mihai Barbu

La Oakville, într-o ceainărie, Dumnezeu te vede dacă nu lași bacșiș!

...în Alabama, regula pentru populația afro-americană care voia să călătorească cu autobuzul era alambicată. Călătorul de culoare trebuia să urce prin față, își cumpăra biletul, cobora din autobuz și urca, apoi, pe ușa din spate. Primele rânduri erau rezervate albilor, iar locurile din spate erau destinate afro-americanilor. Boicotul din Montgomery a reușit să schimbe legea care prevedea segregarea în autobuzele publice.

reportaj

Potrivit lui Bram Stoker *Noi suntem în Transylvania și Transylvania nu e Anglia. Drumurile noastre nu sunt drumurile lor și acolo vom întâlni multe lucruri ciudate*. Ca să-l parafrazăm, nici America nu e Transylvania, drumurile lor nu-s ca drumurile noastre, dar și în Țara tuturor posibilităților am întâlnit multe lucruri bizare.

What is life? Într-un magazin în care toate costă un dolar...

Ce e viața? Am aflat foarte târziu și acolo unde nu mă așteptam deloc să mă pot lămuri cum stau lucrurile în chestiunea respectivă. Intram, de câte ori se ivea vreo ocazie, la *Dollar General*, să casc ochii la produse de tot felul, să caut și să găsesc vreun chilipir. Într-un colț cu lucruri ieftine și folositoare într-o bucătărie am dat, țesut pe o pânză pătrată, din bumbac sută la sută, de următorul text: *Life is what you bake it!* Într-o traducere liberă vă propun următoarele variante: *Viața e ceea ce bagi în cuptor! Viața e ceea ce frământi!* Ca ilustrație ajutătoare textului era un coș cu pâine, o roșie și o bucățică de brânză. Ciudată alăturare într-o bucătărie americană plină de sosuri și E-uri, nu-i așa? Dar, așa cum v-am avertizat deja, constatarea asta am aflat-o foarte târziu, deși îmi părea foarte cunoscută. Dar tot nu mi-a mai folosit la nimic. Nici atunci și nici măcar acum...

Geamătul trist al cărții niciodată deschisă

Am cumpărat de la *Woodman Drive* din Dayton două cărți noi - nouțe cu 99 de cenți - pound-ul (aproape o jumătate de kilogram de-al nostru...). Una era despre toți președinții americani de la George Washington până la Bush jr. și alta despre zborul de unul singur (*Alone*) a lui Charles Lindberg peste Ocean. Au fost două cărți grele, cu hârtie lucioasă, copertă tare, supracopertă care m-au costat aproape 3 dolari. Mi-am mai luat un adaptor pentru prizele conectate la curentul american, dar opțiunea mea s-a dovedit a fi fost neinspirată pentru că n-am nimerit mărimea. Alegerea proastă mi-a scos din portofel alți 3 dolari și gândul mi-a fugit la cărțile pe care, din cauza greutății lor, le-am lăsat baltă în acele coșuri imense cu albume și cărți de toate felurile. Apoi mi-am luat cărțile proaspăt achiziționate, le-am deschis și le-am răsfoit pe îndelete. Nu v-a îngrozit, niciodată, sunetul languros, lugubru și sfâșietor de trist pe care îl scoate o carte care n-a fost deschisă nici măcar o dată, doar o dată în viața ei?

And i'm teaching her how to kiss.../ Eu o-nvăț a săruta...

Când mi s-a făcut un dor năprasnic de casă și de cei de acasă am luat la puricat toate variantele pe care le aveam la îndemână ca să-l estompez. Cum puteam să-l sting sau măcar să-l potolesc, în așteptarea zborului care să mă treacă Oceanul? Aș fi putut intra în Barul *Tatoo*, să fac o comandă generoasă ca să pot uita de toate și de toți. Aș fi putut aștepta în stație autobuzul cu nr.7 ca să-mi iau, cu-n bilet de un dolar, lumea în cap, de la cap de linie și înapoi. Aș fi putut intra, dacă traversam strada, în biblioteca din cartier și să caut ceva care să-mi aducă aminte de cele lăsate în urmă. N-a trebuit să caut prea mult. Într-un raft cosmopolit am dat de o carte care începea în mod familiar. *Noi suntem în Transylvania și Transylvania nu e Anglia. Drumurile noastre nu sunt drumurile lor și acolo vom întâlni multe lucruri ciudate.* Era un text semnat Bram Stocker și reproducea un mic fragment din *Dracula*. Nu m-am luat după aceste prime rânduri și am găsit, în interiorul albumului despre Transilvania mea de acasă mai multe versuri/ strigături populare în variantă bilingvă. I-auzi una: *Câte mândre-n brațe am strâns/ Toate după mine au plâns./ Și de-acum câte voi mai strânge/ Toate după mine-or plânge!/* I-auzi două: *Mândra mea joacă prea bine/ Și mă-nvață și pe mine./ Ea mă-nvață a juca / Eu o-nvăț a săruta.* A treia strigătură a pus capac unei povești de dragoste cu final amar și autoironic: *Fata ce alege mult/ Se mărită după mut/ Că și-a mea a tot ales/ După mutălău a mers!* Potrivit lui Leonard Cohen, reputația lui de barbat pe care-l plac femeile l-au făcut să râdă amar în cele 10.000 de nopți pe care le-a petrecut singur. *Și înainte și după ce s-a însurat?*, a mai vrut să știe Mutălăul... .

Eclipsa solară cu Simon & Garfunkel

Suntem în ziua eclipsei totale de soare. Frații Wright și-au adăpostit avionul în hangar, doamna Amelia Earhart și-a întrerupt călătoria, de una singură, în jurul lumii, Neil Armstrong și-a amânat călătoria spre Lună, 32 de milioane de americani sunt cu ochii pe cer, protejați de ochelari *safe for direct solar viewing*. Total a durat fix 4 minute și 28 de secunde. În absența Soarelui, Simon & Garfunkel au început să cânte *Hello, darkness, my old friend!* Yancheul de la curtea Regelui Arthur a prezis că următoarea eclipsă va avea loc abia în anul 2044 și i-a urat fostului președinte Carter, care tocmai a împlinit 99 de ani, să se pregătească, încă de pe acum, ca s-o prindă din urmă...

Walt Whitman, omul care n-avea dolarul încărcat pe card

La întoarcerea de la supermarketul Aldi, un magazin mai popular și pentru mai toate buzunarele, am așteptat în stație ivirea autobuzului cu nr. 12. Nu mă ducea chiar până acasă, dar mă lăsa în apropiere, la Casa de retragere a bătrânilor de o anumită vârstă. Într-una din stații, a urcat un bătrân frumos care semăna leit cu Walt Whitman. Să fi fost, oare, chiar el? Era îmbrăcat modest, dar barba lui albă de patriarh îi lumina chipul și trupul. Ba chiar și o bună parte din autobuz... A început să se caute într-un buzunar, apoi în altul până a reușit să găsească un fel de ciorap din care a extras un card. Îl lipește de aparatul care îți valida, printr-un sunet scurt și victorios, călătoria. Cardul era gol. Empty! A mai scos încă unul, același trist rezultat. Nici cu al treilea n-a avut mai mult noroc. Șoferul negru n-a vrut să pornească mașina până ce omul nu a coborât. Am vrut să-i ofer cardul meu, dar implacabilul șofer a zis că nu e legal ceea ce-i cer, cardurile sunt individuale și numai de folos personal. Bizar, nu-i așa? Bătrânul mi-a aruncat o privire tristă și plină de compasiune pentru lumea în care era silit să trăiască. La somația șoferului, omul s-a fâstâcit, a coborât de-a-ndoaselea, s-a împiedicat și a căzut. (*Gravitează pământul? Materia nu se mai chinuie și ea să atragă altă materie? La fel trupul meu le atrage pe toate cele întâlnite sau cunoscute.*) Pe caldarâm a rămas imaginea unui Christ răstignit pe altarul unei revoluții tehnologice pe care putea s-o umanizeze chiar și un șofer negru, chiar dacă afirmația mea v-ar putea ofensa, din punctul de vedere cromatic și al corectitudinii politice. În autobuz erau doar persoane de culoare, cu o singură excepție. Am aflat, ulterior că, în Dayton, există persoane care, deși s-au născut în acel oraș, n-au circulat niciodată cu autobuzele municipalității. Pentru că, azi, aceste autobuze par a avea o destinație strict proletară. În loc de final, o aducere aminte, într-o imagine răsturnată... Când, cu ani în urmă, am vizitat un muzeu american populat cu figurile emblematice ale istoriei lor, am dat de statuia unei femei afro-americane, firavă, dar care, cu o atitudine mândră și dârză, era așezată pe scaunul din față al unui autobuz. O plăcuță dreptunghiulară ne-a atras atenția că era vorba de d-na Rosa Parks. La vremea aceea, nu știam cine este. Apoi am aflat că în ziua de 1 decembrie 1955, ea a fost arestată la Montgomery, Alabama, deoarece a refuzat să cedeze locul unui călător alb. Acțiunea autorităților a dus la un boicot care a durat 381 de zile, timp în care populația de culoare nu a mai folosit autobuzul. În vremea respectivă, în Alabama, regula pentru populația afro-americană care voia să călătorească cu autobuzul era alambicată. Călătorul de culoare trebuia să urce prin față, își cumpăra biletul, cobora din autobuz și urca, apoi, pe ușa din spate. Primele rânduri erau rezervate albilor, iar locurile din spate erau destinate afro-americanilor. Boicotul din Montgomery a reușit să schimbe legea care prevedea segregarea în autobuzele publice. Rosa Parks a trăit 92 de ani și, după moartea sa, autoritățile i-au ridicat, pentru a-i cinsti atitudinea, o statuie. La inaugurare a fost prezent și președintele Barack Obama care a zis că fără Rosa Parks, nici el n-ar fi devenit ceea ce este...

Popescu, între mierea lui Moș Costache și Root Beer, brevetată de Barq Senior

Petre Popescu a scris în România o carte intitulată/ *Dulce ca mierea e glonțul patriei.* În America volumul/ ar urma să aibă un titlu adecvat *Dulce ca berea* (de rădăcini)/ *e glonțul patriei...*

Cu ce se ocupa Domnul într-o ceainărie din Oakville

Rodica a ținut neapărat să mergem, împreună cu cele două prietene ale familiei sale americane, la un local (de fițe) din *Central Perk* din Oakville. Urma să ne petrecem împreună acel *Tea time*, după model englezesc. Ceaiul ne-a fost servit dintr-un fel de ceainic peste care chelnerul a tras o căciulă de lână pentru ca băutura noastră să fie veșnic fierbinte. Ceaiul era acompaniat de sandviciuri și prăjiturele, alese cu grijă de doamnele americane care au ținut, morțiș, să ne cinstească masa. Prețul era cam piperat așa că am insistat să plătim nemțește, o tradiție firească a primilor sosiți în Ohio din bătrâna Europă. În cele din urmă doamnele au cedat și cred c-au răsuflat ușurate. Una dintre ele era mama a trei copii adoptați din China, copii care și-au dezvoltat, armonios, trupurile juvenile după standardele actuale de peste Ocean. Prietena ei era o profesoară liber cugetătoare, fără copii și fără alte obligații. Când ne înghesuiam la tejghea să ne plătim fiecare consumația am observat un text înrămat care ne atrăgea atenția că ***God knows when you don't tip.*** Ne-am uitat în sus, era senin, nici un nor nu acoperea cerul de deasupra ceainăriei. Europeni demodați, cu frică de Dumnezeu, am lăsat într-un pahar bacșișul solicitat. Americancele nu s-au mai obosit să-și mai pună pe nas ochelarii ca să poată citi, cu atenție, toate textele de pe perete sau de pe tejghea. Iar eu nu m-am socotit a fi emisarul Domnului în *Central Perk...*

O comparație, nicio concluzie...

În curtea casei de alături o bunică americană are în grijă trei nepoți și trei câini. Ăia mici se zbenguie, sărind ca niște apucați pe o suprafață elastică care-i proiecta foarte sus, cât mai sus, aproape de limita superioară a gardului care le înconjura locul de joacă. Câinii erau într-un permanent du-te vino, când intrau în casă, când dădeau năvală în curte. Păreau la fel de isterici precum erau și copiii. Baba era plecată în lumea ei, stătea impasibilă într-un fotoliu, fuma ca o turcoaică și răsfoia, plictisită, o gazetă locală. Cu mai bine de o jumătate de secol în urmă, într-un cartier proletar, dincolo de Ocean, mama mare avea grijă de patru nepoți, un câine, mai multe găini, câțiva iepuri, de grădina de zarzavat și de oalele, cu produse dacice, de pe foc și care, potrivit bunului doctor Daniel, nu mai avea timp nici măcar să respire. Cred că de asta a și sfârșit. La datorie...

Moartea cu titlu gratuit

N-a trebuit să zbor peste Ocean, n-a fost nevoie să ajung în Țara tuturor posibilităților, a fost inutil să vizitez Cetatea filmelor ca să aflu ceea ce aflasem, deja, de acasă din gura unui actor faimos: Mă, există trei meserii de bază în lumea asta: bogăția, sărăcia și sexul. Din fiecare mănânci o pâine. Dar din dragoste și scris, mori de foame, mă idiotule. Mori gratis! Așa grăit-a Gheorghe Dinică, într-un film românesc despre mâna care nu poate spune o poveste și despre consecințele ei nefaste asupra existenței artistului neorientat într-ale vieții de zi cu zi...

Cenușă și diamante. Varianta blondă

Am revăzut, împreună cu Ea, un film vechi (cât de vechi?, cam cât istoria noastră!), care ne avertiza că *Gentlemenii preferă blondele. Așa e?*, m-a întrebat Doamna brună din sonete, privindu-mă cu un implicit reproș. Apoi a venit acea scenă în care Marylin ne-a făcut o confidență pe care gentlemenii ei cei iubăreți n-o meritau deloc: *Diamantele sunt cele mai bune prietene ale unei fete!* și finalul a fost unul în coadă de pește. Un pește din folclorul (foarte nou): *Eram curvă, erai pește/ Împărțeam totul frățește...*

The End

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Dialogul cu tema „Psihiatrul zen, dr. Victoria Irimia, discuții vindecătoare", în cadrul proiectului „La Vama Vremii", coordonat de publicistul și scriitorul Nicolae Badiu, având-o invitată pe Victoria Irimia.

■ Prelegerea cu tema „Statul de Drept. Justiția și Viitorul Democrației", în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură și Credință în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Centrul Universitar Pitești.

■ Dialogul cu tema „Gândirea epistemologică a academicianului Mircea Flonta explorată de Leonid Dragomir", în cadrul proiectului „Vaccin împotriva virusului manipulării", avându-l invitat pe redactorul-șef al revistei de cultură „Argeș", scriitorul dr. Leonid Dragomir.

■ Dialogul cu tema „Între premii și proiecte literare", în cadrul proiectului sub genericul „Personalități culturale piteștene", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe poetul și prozatorul Cristian Meleșteu.

■ Dialogul cu tema „Mirajul poeziei", în cadrul proiectului „Invitați la Cafeneaua literară", coordonat de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei de literatură „Cafeneaua literară", având-o invitată pe Florentina Loredana Dalian, poetă si prozatoare.

■ Conferința cu tema „Politică și astrologie", în cadrul proiectului "Culisele istoriei – Societăți secrete și mari inițiați", susținut de scriitorul Cristian Cocea, directorul executiv al Direcției pentru Cultură Argeș.

■ Atelierul de creație „IconArt" – Artă tradițională iconografică, ediția a IV-a, sub îndrumarea artiștilor plastici Stela Maria Lucici și Ruxandra Maria Ciobanu, membre ale Uniunii Artiștilor Plastici din România – Filiala Pitești.

■ Recitalul de muzică folk-hop "Ultimele zile ale ultimei păci", susținut de M.C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu, muzeograf, scriitor, cantautor.

■ Dialogul cu tema „Constelații familiale", în cadrul proiectului cultural-motivațional „Arta Devenirii", coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, având-o invitată pe Corina Elena Radu, psihoterapeut.

■ Prelegerea cu tema „Muștarul: o istorie culturală", în cadrul proiectului cultural-educativ „Istorie și istorii cu Marin Toma", coordonat de redactorul-șef al revistei-document „Restituiri Pitești", dr. în istorie Marin Toma.

■ Prelegerea cu tema "Marin Preda – Marele (scriitor) singuratic", în cadrul proiectului "Biografii triste și destine tragice din istoria literară", susținut de criticul literar, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Magda Grigore.

■ Prelegerea cu tema „Piteștiul adolescenței mele. Amintiri și file de roman", în cadrul proiectului „Teme culturale în emoții raționale", susținut de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ Tabăra Națională de Creație Plastică – „Pictură, Grafică Pitești", ediția a IX-a, eveniment organizat de Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești, în parteneriat cu Uniunea Artiștilor Plastici din România – Filiala Pitești, curator: artistul plastic Stela Maria Lucici, vicepreședintele Filialei Pitești a U.A.P.R. La tabără au participat șapte artiști plastici de notorietate din România și un invitat, artist plastic din Bulgaria, care au realizat câte două lucrări ce au intrat, conform regulamentului taberei, în patrimoniul Centrului Cultural Pitești: Mariana Constantinescu, din Constanța, Carmen Poenaru, din Bacău, Carmen Chițan, din Bacău, Marinella Dumitrescu, din București, Vladimir Ene, din București, Gheorghe Coman, din București, Sever Moldovan, din Bistrița-Năsăud, Illya Yankov, din Bulgaria.

■ Dezbaterea cu tema „Scriitori români în contact direct cu frontul Primului Război Mondial", organizată în colaborare cu Asociația Organizația Județeană a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere „Basarab I", Filiala Argeș.

■ Dezbaterea cu tema „Sportul și stimularea funcției <hai> a creierului", în cadrul proiectului „Olimpic Argeș Gym cu Nicoleta Andrei", eveniment susținut de antrenoarea Nicoleta Andrei.

■ Prelegerea cu tema „Alexandru Odobescu (1834-1895)", în cadrul proiectului „Literatura Română Necanonică", susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Dialogul cu tema „Bucuria de a trăi", în cadrul proiectului „Medalion Cultural cu Stelian Necșoi", coordonat de cantautorul, scriitorul, artistul plastic și profesorul de limba și literatura franceză Stelian Necșoi, având-o invitată pe scriitoarea Florentina Danu, cantautor.

■ Dialogul cu tema „Dulce, acid și grav cu... Nae de la Morunglav", în cadrul proiectului „De profundis în artă, cultură, viață", coordonat de scriitoarea Cristina Onofre, avându-l invitat pe Nicolaie Tony Dinca - jurnalist, scriitor, dramaturg.

■ Dezbaterea cu tema „Clipa «Păsării de Foc» în spațiul cultural românesc – De «Ziua Limbii Române»", coordonată de ec. Valentina Alina Din, promotor cultural, avându-i invitați pe membrii Trupei „Baba Novak" și pe artistul plastic Valeriu Sepi.

■ Dezbaterea cu tema „Provocările Limbii Române", în cadrul proiectului „Ferestre Culturale", coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, având-o invitată pe Elena Armenescu, medic scriitor.

Atelierul de creație „IconArt"

Tabăra Națională de Creație Plastică – „Pictură, Grafică Pitești", ediția a IX-a

„Vaccin împotriva virusului manipulării", invitat - Leonid Dragomir

„Invitați la Cafeneaua literară", invitată - Florentina Loredana Dalian, poetă și prozatoare.

Clipa «Păsării de Foc» în spațiul cultural românesc – De «Ziua Limbii Române»

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB** și **SIMONA FUSARU**

actualitate

Omagiu lui François Villon
(1431-1463)

Anul trecut s-au împlinit 560 de ani de la dispariția lui François Villon, primul poet modern din literatura universală, cel care ne-a lăsat, peste veacuri, un vers nemuritor: Mais où sont les neiges d'antan ? („Dar unde-i neaua de-altădată?").

Să-l omagiem, dedicându-i acest poem, compus după modelul prozodic din Ballade des Dames du temps jadis („Balada Doamnelor de odinioară"), unde apare celebrul vers-refren mai sus citat.

Balada poeților francezi

In memoriam François VILLON

Sunt mulți poeți de lăudat !
LAMARTINE, Victor HUGO,
Ce primul versu-a renovat,
Paul VERLAINE,
Arthur RIMBAUD...
Dar, că e ludicul QUENEAU
Sau "contele" LAUTRÉAMONT,
Jacques PRÉVERT,
Henri MICHAUX,
Nu-i alt' mai mare ca VILLON.

Alții esențele-au sondat,
Precum NERVAL și De VIGNY
Sau BAUDELAIRE, cel blestemat,
MALLARMÉ și VALÉRY.
Dar, că se cheamă REVERDY,
APOLLINAIRE sau BRETON,
René CHAR, Michel DEGUY,
Nu-i alt' mai mare ca VILLON.

Cu Nobel s-au încoronat
SULLY PRUDHOMME,
cum nu se știe,
Și SAINT-JOHN PERSE,
cel dedublat
(Că a făcut diplomație).
Dar că-i MUSSET, cu-a lui beție,
ELUARD și ARAGON,
Cu întreaga lor frăție,
Nu-i alt' mai mare ca VILLON.

Poeți, ungéți-l pe vecie
Al vostru Prinț și dați-i zvon :
Din câți au fost și-or să mai fie
Nu-i alt' mai mare ca VILLON.

GABRIEL PÂRVAN

Nota 1. Refrenul poate părea exagerat din punct de vedere al conținutului. Dar el nu vrea să spună că Villon e mai mare decât poeții menționați, ci că este egalul lor, ținând cont și de vremea îndepărtată în care a trăit și a scris. De fapt, în literatură și arte, ierarhiile de tipul "cel mai mare" sunt pe drept considerate nepotrivite.

Nota 2. În legătură cu catrenul final. În literatura franceză, a existat (încă din Renaștere) și există și astăzi uzanța de a desemna unul dintre poeții în viață drept Prinț al Poeților, ales prin referendum la nivelul întregii societăți scriitoricești sau prin decizia unui juriu format din critici literari, poeți, directori de reviste literare. Printre cei care au primit acest titlu se numără Pierre de Ronsard, Paul Verlaine, Stéphane Mallarmé, Jean Cocteau. Actualmente (din 2013), titlul este deținut de Jean Ristat – un discipol al lui Louis Aragon și succesorul acestuia la conducerea revistei "Lettres françaises".

Periferiile digitale

(urmare din p. 9)

Punctul de plecare este unul general. El se referă la așa-numitul indice al digitalizării în statele UE. România se află, ca-n mai toate evaluările, pe ultimul loc, fiind și țara care investește cel mai mic procent din produsul intern brut pentru cercetare științifică. Nivelul de digitalizare al instituțiilor statului nu este ridicat, deși instituții ca ANAF au făcut progrese (p. 218). Relevanța acestui indicator este de la sine înțeleasă, căci digitalizarea creează date și, prin aceasta, conferă avantaje în evaluarea diverselor stări de lucruri la nivel național sau regional (sau pe diverse piețe), precum și în crearea unor strategii fundamentate științific. Și mai relevantă ar fi însă implicarea statului în industria IT prin investiții în cercetare și în crearea de *start-up*uri, așa cum procedează statele puternice, precum China. Din punctul de vedere al lui Mihălcescu, „Mitologia discursului public conform căreia România deține resurse umane capabile în domeniul IT este prezentă și în rândul companiilor, semn că eforturile de digitalizare profesională nu au fost consistente în multe cazuri". (p. 218) În realitate, situația e foarte tristă, iar concluziile cercetării sociologice realizate de Mihălcescu printre reprezentanții companiilor românești o arată din plin. Nu mai puțin de 75% dintre aceștia pur și simplu „nu au cunoștințe despre economia digitală" - un procent de-a dreptul descurajant. Cât privește utilizarea big data în domeniul marketingului, ea este echivalată în cele mai multe cazuri cu simpla comunicare pe rețelele sociale online. „... peste 50% dintre companii se află la nivelurile inferioare ale digitalizării, iar nivelul IV de digitalizare, în care deciziile se subordonează datelor, este afirmat doar de 8% dintre companii." (p. 217)

Cercetarea pusă la dispoziție de Mihălcescu oferă numeroase astfel de date, care ar trebui să trezească îngrijorarea deopotrivă a companiilor și a statului. Demonstrația este concludentă: stadiul precar în care se află, în prezent, România în privința digitalizării, mai ales a domeniului economiei private, o va condamna în viitorul nu prea îndepărtat la statutul de periferie și la o dependență tot mai mare de economiile dezvoltate, digitalizate ale lumii. Tot ce va putea oferi România vor fi datele, presupunând că un anumit nivel de digitalizare va fi totuși atins. Din acest punct de vedere, lucrarea lui Horia D. Mihălcescu reprezintă un avertisment, pe care responsabilii politici și acționarii români ar face bine să-l ia în considerare până când nu e prea târziu.

În același timp, cercetarea lui Mihălcescu (la origine o lucrare de doctorat) poate fi instrumentată și în alte spații naționale, oferind mai multe informații și evaluări ale stărilor de lucruri în țările periferice. Astfel de cercetări ar putea fi foarte utile pentru a putea reflecta în mod sistematic asupra cauzelor periferizării unor economii naționale, ca și (mai ales) asupra soluțiilor care pot fi găsite într-un context global extrem de competitiv, în care polarizarea tehnologică tinde să ia un nou avânt.

...stadiul precar în care se află, în prezent, România în privința digitalizării, mai ales a domeniului economiei private, o va condamna în viitorul nu prea îndepărtat la statutul de periferie și la o dependență tot mai mare de economiile dezvoltate, digitalizate ale lumii.

litere

Haiku

Dan C. Iulian

Dan C. Iulian este pseudonimul literar al lui **Iulian Ciupitu**. Este cercetător în știința și ingineria materialelor, domeniu în care a publicat lucrări și articole științifice și deține premii și brevete de invenție. A publicat poezie și haiku în reviste și antologii de gen, din țară și din străinătate. A câștigat premii pentru poezie și haiku în limbile română, engleză, franceză și italiană. A publicat volumul de poezie "Dragoste cu voce tare" și are în curs de apariție volumul de haiku "În siajul luminii". Din anul 2011 este membru al *Romanian Kukai Group.*

*
cireși în floare -
vocabularul nostru
atât de sărac

*
pentru puțin timp
însoțind un fluture -
vântul teleleu

*
ploaie de vară -
din înaltul albastru
cad picuri de cer

*
natură moartă -
pe simeză doar pânza
unui păianjen

*
pe coji de nucă -
un copil într-un ungher
al memoriei

*
pustiu de toamnă -
pe tabla casei vântul
dodecafonic

*
frunzele căzând -
prima lecție despre
viața de apoi

*
peisaj înghețat-
o cioară în zbor pune
ultima tușă

*
de Bobotează
soarele-nghețat în geam
-
îl ating cu mâna

*
viața mea toată -
bulgăr de nea la vale
de-a rostogolul

Mihai PASCARU

Născut în 1949 în Liteni, Suceava. În anii de carieră didactică la Botoșani, animator al unor reviste școlare. A scris texte satirice, epigrame, în culegeri colective. Cărți: *„Recreația cuvintelor"* - ed. Agata, Botoșani - 2005, *Boabe de rouă* - haiku, ed. Pim, Iași - 2019. Figurează din 2017 printre iubitorii acestor poeme în volumele X-XIV ale grupului *Romanian Haiku* sau în antologii recente precum *O barcă de hârtie săltând peste nori, Survolând păpădiile* și *Un roi de stele.* Premiul III la *International "Kusamakura" Haiku Competition*, ed. 2019.

*
amurg de vară -
umbra căpițelor
coborând dealul

*
rugă pentru ploi -
cu un braț spre cer
cumpăna fântânii

*
jocuri de toamnă -
plopii-și aruncă pe râu
ultimii bănuți

*
prispa pustie -
în caierul unui nor
chipul bunicii

*
soare tomnatic -
o magnolie-nflorind
a doua oară

*
regată pe râu -
frunzele arinului
gata de plecare

*
ultima frunză –
nucul se trezește
cu cerul în brațe

*
liniște-n clasă -
în dreptul ferestrei
înflorește un prun

*
pace în lume –
bunica vine cântând
de la război

*
ninge de Crăciun -
tata așterne în iesle
fân proaspăt

Rubrică realizată de FLORIN GOLBAN

Vlad Alui Gheorghe

Polifonic

Nu mai vreau să întineresc

Flashbackurile sunt permanente şi de multe ori incomplete, dar pare că poveştile nu vin dintr-o singură parte, ci se construiesc în interiorul grupului, adăugând fiecare doza sa de amintiri: „Adolescent, latent fără întrebări/ prin câte uşi de tren şi câte mări/ te-ai ascuns/ când vii/ cum sunt.” (Adolescent)

Albumul al doilea, „Contrainfin”, reprezintă următorul pas în maturizarea tinerilor care cu puţin timp în urmă se vedeau nemuritori. Aici şi problemele sunt altele, dar într-un mod absolut îmbucurător, abordarea este în linii mari aceeaşi, arătând o continuare firească a evenimentelor de pe primul album încă de la primele versuri: „Din tot ce s-a întâmplat/ N-a mai rămas nimic/ Am vrut să ştii şi tu/ Dar am uitat să-ţi zic/ Niciodată mai puţin/ Niciodată mai real/ Atât de mulţi la start/ Şi nimeni la final.” (Contrainfinit)

Cu fiecare ocazie pe care o are, Dan scoate în evidenţă un moment cheie – pauza dintre responsabilităţi. Este momentul acela între două task-uri, între două cursuri, între două examene în care îţi iei zece minute să bei o cafea şi să te laşi pierdut în muzica pe care o ai în căşti, sau doar într-o linişte perturbată doar de viaţa care se întâmplă în jurul tău: „Mă uit pe-alei/ Când vreau să scap de ei/ De cei ce nu mă lasă să exist/ Mai ştii ce iei? /Mâine mergem unde vrei/ Mai lasă-mă o zi să fiu trist/ Noi nu am înţeles ce ne-am promis.” (IphoneStarbuckOCB)

Cel de-al treilea album al formaţiei, „Cireşe amare ca viaţa”, apare în 2021, şi porneşte în explorarea unei alte părţi a vieţii de acum a foştilor tineri. Povestea lor continuă în acelaşi ritm, cu micile bucurii pe care cu timpul ajungi să le preţuieşti din ce în ce mai mult pentru că sunt mai rare, şi timpul tot mai puţin: „O şoaptă o dată pe an/ Nu-i destul/ Să tragi pentru ce nu-i al tău/ Nu-i absurd.” (O dată pe an)

Cele trei albume NoruNegru pot părea că nu au nici un fel de legătură unul cu celălalt, dar în esenţă ele formează un triptic care strânge laolaltă o viaţă de golan sensibil care şi-ar fi dorit întotdeauna să rămână tânăr, şi tinereţea să-i fie în anii în care viaţa i-a înflorit. Liniştea adevărată pe care o găseşte omul nostru în rememorările foarte exacte de pe cele trei albume ajunge firesc la ultima piesă de pe ultimul album, unde într-un acces de sinceritate toate anxietăţile se sting acolo unde au început: „Aştept de o viaţă sau ceva de genul/ Să aţipim o secundă şi să/ Pierdem trenul/ Să rămânem în gară noi doi/ (...) Când pe stradă-s doar soare/ Şi cretini din armată/ Declară că vii la mine/ Şi nu pleci niciodată/ Lumea asta o închidem doar noi.” (Cireşe)

NoruNegru, cu această poveste spusă până acum în trei albume, a reuşit într-un foarte scurt timp să devină vocea, fie ea şi interioară, a unei generaţii care a înţeles pe propria piele unde pe corp stă ascuns robinetul pentru lacrimi.

Gândeşte-te la asta: o gaşcă din cartier, cu skate-boarduri, bmx-uri, Vans-uri, Circa, Osiris, nopţi lungi pe lângă parcuri şi câteva baruri vizitate obsesiv, muzică nouă, primele albume Arctic Monkeys, Franz Ferdinand, Foals, hip-hop nou şi vechi, şepci drepte, şi o

senzaţie perpetuă de invincibilitate. Aceştia au fost anii, şi cine i-a trăit încă îşi aminteşte cum te urcai pe un val nostalgic ca un sufer care poate pleca oriunde.

Deşi din nume nu pare, NoruNegru este o formaţie românească de indie-alternativ, apărută spre final de 2015 în Bucureşti. Au scos până acum 3 albume, câteva videoclipuri, s-au plimbat prin ţară pe la concerte şi festivaluri, şi este una dintre cele mai scumpe la vedere formaţii româneşti, dar pentru care merită să aştepţi oricât, şi când ajungi să-i vezi ai să înţelegi şi de ce.

NoruNegru reuşeşte să integreze în muzica lor o nostalgie a oamenilor care au trăit la începutul anilor 2000 la bloc şi care-şi petreceau mai tot timpul pe afară cu o gaşcă de la bloc unde toţi şi-au promis că vor rămâne o viaţă prieteni. Gaşca aia în care se dezvoltau conexiuni frăţeşti, primele iubiri şi decepţiile aferente, primul fum, primele petreceri cu bere şi alcool prost, toate surprinse în aerul acelor vremuri. Nu ai cum să fi trăit vremurile acelea şi să nu scapi o lacrimă surprinzându-ţi reflexia într-un geam unde te vezi din nou adolescent.

Primul album, apărut în anul 2016 se intitulează „O să vă stricăm vacanţa”. Are 10 piese, şi lasă de înţeles de la început că formaţia vine cu un program muzical foarte bine construit. Titlurile pieselor indică o oarecare naivitate adolescentină (Adolescent, Gabori, Plin de ieri, Cântă cu mine) pe care formaţia o trasează foarte clar şi din versuri. Doar că toată naivitatea este scrisă şi gândită la milimetru de Dan Minel Stoica, cel care şi-a propus să ia toate imaginile adunate din tinereţe şi să le redea cât mai aproape de ce-a trăit, fără să intervină adultul care poate ar lăsa unele lucruri în urmă: „Îmi amintesc vag, fumai un cui într-o terasă/ Mi-ai zâmbit larg şi-ai pus paharul pe masă / Prietenii tăi mă-njură toţi şi ştii /Când ai aflat că acasă-i demult/ Acasă-i un cult şi sunt şi monştri pe pământ/ Ai vrut să te-ntorci, dar nimeni nu ştia/ Şi cineva cânta, şi cineva se-nsera.” (Roz)

Adrian Vasiliu

Muzică şi muzichie

Festivalul din stâncă

De vreo câţiva ani încerc să răresc, pe cât posibil, participarea la festivaluri. Cu cât mai mari şi mai pestriţe, cu atât mai redus impulsul pe care-l simt de a consuma timp, bani şi energie acolo. Motivele sunt diverse, dar cel mai mult mă irită creşterea constantă a preţurilor în condiţiile în care calitatea serviciilor şi a sunetului a rămas, în cel mai bun caz, constantă, dacă n-a scăzut. Plus că multe festivaluri merg, pe motiv de lăcomie, pe reţete de tip ghiveci, cu trupe rock prestând, de exemplu, pe scene diferite, dar apropiate, concomitent cu artişti reggaeton sau rhythm and blues clar inferiori ca valoare. Dar nu e totul pierdut în această zonă atâta timp cât mai există, pe ici, pe acolo, şi festivaluri de nişă, cu preţuri rezonabile şi cu sunet de o calitate înaltă, unde ţi-e mai mare dragul să revii. Aşa este cazul Midsummer Prog din Valkenburg, un orăşel batav de pe la graniţa dintre Olanda, Belgia şi Germania, unde am revenit vara asta a treia oară, atras fiind în special de acustica unică asigurată de amplasarea scenei la ieşirea dintr-o stâncă, în faţa căreia se găseşte un mic amfiteatru şi el săpat cumva în piatră. E un loc perfect pentru rockul progresiv, caracterizat, printre altele, printr-o virtuozitate ridicată a muzicienilor şi prin ponderea mai mare a părţilor instrumentale în raport cu cele vocale, care şi ele sunt, firesc, de excepţie. Aici nu vin nume mari ale genului, poate şi pentru că bugetul organizatorilor este redus, dar şi pentru că nici spaţiul nu permite prea mult public. Cu toate acestea, aici am văzut, prima dată, The Gathering, legendara trupă de metal olandeză din adolescenţa mea, convertită între timp la progresiv. Tot la ediţiile trecute am văzut sau revăzut nume interesante ale genului, precum Frost, Riverside sau Haken, dar parcă afişul din acest an a fost cel mai tare. În prima seară am văzut, în deschidere, un supergrup numit Arena, cu un vocalist extrem de dinamic şi prietenos şi cu primul baterist de la Marillion, Mick Pointer. Care au prefaţat recitalul trupei lui Steve Rothery, chitaristul aceleiaşi trupe de referinţă în zona progresivă, Acesta a cântat vreo câteva bucăţi proprii, după care s-a întors în timp şi-a prezentat versiuni proprii ale pieselor clasice pe care Marillion nu le mai prestează prin concerte, din lipsă de timp. În a doua seară mi-a atras atenţia un grup nou, numit TEMIC, care urma să cânte şi la Posada. Un recital scurt, bazat pe un singur album, dar intens şi extrem de profesionist. A urmat un chitarist de excepţie, dar mai degrabă plicticos, numit Plini, pentru ca seara şi festivalul să fie închise de Karnivool, numele cel mai sonor al acestei ediţii. Buni muzicieni, dar parcă fără pasiune, mi s-a părut mie. Nu ştiu când voi reveni, dar e clar că o voi face, pentru că merită chiar şi dacă mergi la noroc, fără să ştii prea multe despre trupele participante. Oricum vei găsi cel puţin una sau două care să-ţi placă. Ca să nu mai vorbim despre plăcerea reală dată de audiţii în condiţii excelente, alături de un public cunoscător, ceea ce, din păcate, se întâlneşte din ce în ce mai rar zilele astea.

Nota redacţiei:

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb, tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală.

Din acest motiv, vă rugăm să trimiteţi materiale originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc. Revista **Argeş** primeşte doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând, cu notele de subsol la finalul textului, nu în josul paginii).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEŞ** răspunde moral şi juridic de conţinutul afirmaţiilor sale.

Materialele aduse în redacţie nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu grafică de IOAN MARCHIŞ

Consilier artistic: IOAN MARCHIŞ
Corectură: JEAN DUMITRAŞCU

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteţi abona pentru anul 2024, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEŞ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
● Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului**
Redactor-şef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAŞCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iaşi

Valentin Protopopescu

Metafizica arenei

Olimpiada pariziană, între Djokovici şi Jordan Chiles

Olimpiada pariziană a luat sfîrşit, ecourile sale continuă. Ca orice eveniment de anvergură planetară în această vreme a valorilor răsturnate şi a ideologiilor răpciugoase, indiferent că-s inspirate de bătrînul Marx ori de rechinii de pe Wall Street, şi Jocurile Olimpice prin ediţia cu numărul 33 s-au distins prin scandaluri, aberaţii, acuzaţii, recorduri mondiale şi olimpice (dar nu prea multe...), arbitri penibili, eroine şi titani care şi-au marcat istoria disciplinei, ba pînă şi arta postmodernistă şi-a făcut loc mai dînd din coate, mai cu dispensă directă de la Elyssé, totul pentru a glorifica forţa economică, sănătatea politică şi tradiţia cultural-sportivă a Franţei. Cînd vrei foarte mult, de regulă iese prea puţin. Sau costurile sînt aşa de mari, încît mai bine o laşi baltă la vreme. Ungurii au declinat candidatura de a organiza Olimpiada, realizînd că ţara nu poate face un asemenea efort financiar. Franţa, deşi are datorii să dea întregii Europe, sub înţeleapta conducere a Micului Napoleon numit în derîdere de adversarii politici Micron, s-a aruncat cu capul înainte. Într-un zid care a pus Grecia, gazda ediţiei din 2004, completamente la pămînt. Sigur, Franţa nu e Grecia, după cum nici Jannik nu-i Sinner Simona Halep, căci dubla măsură e la ea acasă în această epocă orwelliană... Adevărul va ieşi la iveală

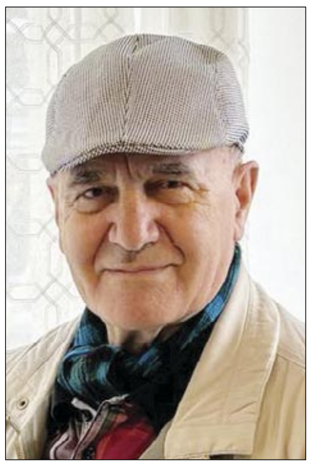
oricum, iar recenta carte a lui Emmanuel Todd, *La Défaite de l'Occident*, ne oferă o analiză din care cei antrenaţi să evite mizeria lui Bernays şi a lui Ribbentrop vor înţelege ce este de înţeles. *Adevărul e în buzunare, nu în propagandă*!

Dar ca să n-o mai lungesc cu dezgustătoare racursiuri politice, voi spune clar de la bun început că Thomas Jolly, regizorul artistic al evenimentelor A şi Z ale Olimpiadei pariziene, a reuşit să mai bată un cui în sicriul unui monoteism pe a cărui teologie şi practică au fost puse bazele civilizaţiei europene. Parodierea Cinei cea de taină, prezenţa unui copil lîngă adulţi semi-goi amintind de lupanarele latine, Maria Antoaneta ce-şi purta timid capul în mînă, frecvenţa termenului *incluziune* folosit de preşedintele Macron (*by the way*, de ce nu şi în spaţiul Schengen, referindu-mă la noi şi la bulgari!), faptul că sportivilor oricum puţin numeroşi din Rusia şi Belarus nu le-a fost acordată nici măcar o plută sau o trotinetă amfibie, toate acestea au produs destule hohote de rîs, fireşte, acompaniate de mitul Bastiliei şi de remixarea Marsiliezei pe ritmul unui de rap de banlieu.

La drept vorbind, puţine au fost probele sportive care să ne impresioneze cu adevărat. Pan Zhanle a batjocorit recordul mondial la 100 liber, David Popovici venind pe trei, după ce românul luase aurul la 200 liber. Finala la arc în proba individuală masculină a fost o capodoperă, sud-coreeanul Kim Woojin dovedindu-l în *shoot-off* pe cowboyul din Arizona Brady Lee Ellison (o fi de la generalul sudist şi neincluziv Robert Lee?). La tenis fete chinezoaica Quinwen Zheng a învins-o pe războinica croată Donna Vekici într-o finală pentru aur 100% inedită. La băieţi, Nole Djokovici nu şi-a putut stăpîni convulsiile de plîns după o finală de duritatea diamantului contra lui Carlos Alcaraz. Omul tuturor recordurilor posibile, sîrbul, care este un „copil al războiului" (78 de zile de bombardamente NATO asupra Belgradului în condiţiile în care nici o ţară aliată nu fusese atacată de armata federală), şi-a împlinit visul, acela de a fi campion olimpic. Încă un trofeu de Grand Slam şi va fi singurul pămîntean cu 25 de titluri, lăsînd-o în urmă pe Margaret Court. Novak a spus că a depăşit durerile recentei operaţii de menisc şi a evoluat la nivelul acesta deosebit de ridicat şi la Wimbledon, dar mai ales la Olimpiadă nutrindu-se din dragostea de patrie. Fireşte, un cuvînt prohibit şi urît de pişcotarii Davosului. Dar Djokovici a fost pe deasupra tuturor, dovedind că umilinţa, batjocura şi dubla măsură nu pot opri un imens campion din drumul spre victorie. Iar refuzul unui vaccin decretat de Curtea Supremă a Statelor Unite drept orice dar nu medicament are de-a face cu proprietatea asupra propriului corp, nu cu delirul planetar bine sponsorizat de Big Pharma. *Hajde Nole*!

Aurul bărcii de 8+1 ne-a bucurat, dar nu ne-a mirat, căci doamna Lipă are acest talent magic de a atrage fonduri publice către federaţiile unor sporturi complet lipsite de vizibilitate şi suporteri. Mizeria de la gimnastică (*uite medalia de bronz, nu mai e medalia de bronz*!) nu e tocmai o surpriză. După finala la sol, Ana Bărbosu a fost cam un minut pe podium, apoi de niciunde, ca urmare a contestaţiei americane, Jordan Chiles, de pe cinci, a sărit pe podium. Românii au contestat şi ei, dar la TAS, unde li s-a făcut dreptate, dar pe o coordonată formală, întîrzierea de patru secunde a contestaţiei iancheie. Sigur, acuzaţiile de rasism nu încetează să curgă la adresa gimnasticii, sportului şi naţiunii noastre. Într-adevăr, cum să tulburi un podium atît de armonios, uitînd că doar marile naţiuni au dreptul să cîştige prin contestaţie? Cam aceasta a fost Olimpiada pariziană, cu bune şi cu rele. România a ieşit pe 23 în clasamentul pe medalii, după locul 46 de la Tokyo. Nu e deloc rău, în condiţiile date...

Alexandru Jurcan

Altă epidemie a învierilor

Nu pot uita *Cimitirul Buna-Vestire* de Arghezi, unde personajul Gulică Unanian devine intendentul cimitirului şi e martor al învierii morţilor din cimitir. E numit mai apoi membru al unei comisii care investighează „epidemia învierilor". Tema învierii l-a preocupat şi pe regizorul Robin Campillo (nu uităm filmele sale *120 de bătăi pe minut, Eastern Boys*) în filmul *Les Revenants/ Cei care se întorc/They Came Back*. Am vrut să traduc... *Strigoii*, însă mi-am dat seama că morţii reînviaţi nu aveau intenţii rele şi erau normali din punct de vedere fizic.

Aşa începe filmul: un marş tăcut al celor reveniţi din lumea de dincolo. Lentoarea frisonantă a paşilor. Au înviat 70 de milioane de oameni pe plan naţional. În oraşul în care se petrece acţiunea au apărut 13 000. La Consiliul orăşenesc se fac planuri de primire, reintegrare. Cei reveniţi au dreptul să-şi reia viaţa. Cu ajutor psihologic, desigur. Se organizează un centru de primire. Unii îşi

regăsesc familia. Ce ciudat! Să-ţi întâmpini morţii! Film fantastic, distopie sumbră. Joacă în film Géraldine Pailhas, Jonathan Zaccai, Frédéric Pierrot, Catherine Samie, Victor Garrivier. Se observă afazia celor reveniţi. Nu prea vorbesc, au tulburări de limbaj, se adaptează greu. Noaptea sunt foarte agitaţi, se plimbă fantomatici pe străzi, într-o dezorientare abulică. Marta, soţia primarului, revine acasă. Copilul Sylvain de 6 ani îşi regăseşte părinţii. Rachel îşi primeşte soţul, pe Mathieu, şi face dragoste cu el, crezând că îl va putea reţine, trecând prin stări diverse: speranţă, culpă, indiferenţă, teamă, ură. De unde provine agitaţia reveniţilor? De ce se întâlnesc noaptea în grupuri? Unii îşi mai caută familiile, dar, în general, ei trăiesc în trecutul lor, nu pot continua, nu se pot integra. Copilul Sylvain bate uneori în uşă ore în şir. Marta, deşi tandră, îl lasă pe primar dormind şi dispare în noapte, cu rochia ei albă, fantomatică. Undeva ei se întâlnesc, sunt solidari, misterioşi şi reiau marşul lor apăsător. O procesiune sibilinică. Uneori m-am gândit la Tarkovski, la al său *Solaris*, cu reînvierile multiple, dureroase.

Deodată, exploziile. Cine le-a provocat? Ce anunţă? Rachel îl caută disperată pe Mathieu. Chemarea tunelului e clară. Ea coboară în beznă şi îşi ia rămas bun de la el, într-o acceptare calmă a doliului. Finalul e surprinzător, original, ca o implozie memorabilă. Nu, nu voi comite spoilere. Filmul e lent, în acord cu mişcarea *au ralenti* , în şiruri paralele, a celor reveniţi, îmbrăcaţi în haine curate, de culori deschise. Nu poţi fi indiferent la tema propusă, tratată sobru şi convingător. Să nu uit: regizorul şi-a ales drept figuraţie bătrânii unor azile, care, cu această ocazie, au ieşit din „închisoarea" lor monotonă. Ca o renaştere.

actualitate

Şapte dintr-o lovitură

■ TOAMNA CĂRŢILOR. "La rentree litteraire", frumoasa tradiţie franceză de a întâmpina toamna cu multe noutăţi în librării, nu mai e ce-a fost odată. Pentru al treilea an, numărul cărţilor care vor fi publicate în august, septembrie şi octombrie este sub cinci sute, notează "Livres Hebdo". Mai precis, 459. La noi, ce să mai vorbim? Noroc cu cartea lui Ciucă, pentru a cărei promovare s-au plătit două milioane de euro. Sumă de opt ori mai mare decât bugetul anual al ICR ■ BULAI E DIN ALT FILM. Fraţi cinefili, ştiţi la ce m-a dus gândul, văzând imagini cu sociologul Bulai, cel acuzat de hărţuire sexuală? La scena aia din „Războiul stelelor", în care Jabba the Hutt de pe Tatooine o ţinea în lanţuri pe Prinţesa Leia ■ OLIMPIADA SCANDALURILOR. S-au terminat şi Jocurile Olimpice, lung prilej de vorbe şi de ipoteze. Că festivitatea de deschidere a avut accente de freak show... Că i-au pus pe atleţi să înoate în Sena, la proba de slalom printre şobolani... Că paturile din satul olimpic erau de carton... Că arbitrele de la gimnastică ne-au furat o medalie... Că doi transsexuali au fost acceptaţi la competiţia de box feminin, stâlcindu-şi adversarele (ehe, să fi intrat ei pe mâna lui Şoşoacă!)... Că şi-au bătut joc de Cina cea de Taină, înlocuindu-l pe Hristos cu o grasă pe gustul lui Baudelaire... Concluzia: te duci la Paris bou şi te întorci vacă ■ DOAR GHEARELE V-AU RĂMAS. Ne-a părăsit Nicu Covaci, liderul legendarei formaţii de rock progresiv "Phoenix", cu nimic mai prejos decât "Jethro Tull" sau „Wishbone Ash". Nu-mi iese din minte episodul ruşinos al refuzului unor anchilozaţi de a-l accepta în Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor. "Dar timpul vostru s-a scurs, în umbra Marelui Urs! Doar ghearele v-au rămas, în orice-mbrăţişare" ■ LA UMBRA MARILOR COPACI NU CREŞTE NICI IARBĂ. Criticul Ion Simuţ, în „Cafeneaua literară" (august 2024), despre viitorul literaturii române: "Tristeţea e că relieful şi valorile literaturii române din toate timpurile îţi vor estompa conturulie la umbra literaturii europene. Aşa cum România se pierde, se dizolvă treptat în Uniunea Europeană. Ce se pierde când ceva se câştigă? Ce se câştigă când ceva se pierde?" ■ DRAGOSTE ŞI RETRIBUŢIE. Cercetătorii americani au făcut un studiu pe 5.000 de cupluri între 20 şi 40 de ani şi au descoperit că subiecţii din Generaţia Z (născuţi la începutul anilor 2000) fac mai mult sex decât milenialii (cei născuţi după 1980). Mare brânză! Fără nici un studiu, eu vă spun sigur că baby boomer-ii fac sex cam o dată pe lună – când vine pensia! ■ O DESCHIDERE OTRĂVITĂ. În Daghestan, o şahistă a fost aproape să-şi otrăvească adversara, în timpul unui campionat local. Competiţia a fost întreruptă şi jucătoarea a fost reţinută, riscând trei ani de închisoare. Înregistrarea de la camera de supraveghere a arătat cum, în incinta Casei de şah din Mahacikala, Amina Abakarova se apropie de masa la care urma să joace cu Umaiganat Osmanova, scoate un recipient din poşetă şi varsă mercur pe marginea tablei şi pe pionul regelui advers. Ce deschidere otrăvită!

CROITORAŞUL CEL VITEAZ